

**TC.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
MEDENİ HUKUK BÖLÜMÜ**

YASAL MAL REJİMİNDE DENKLEŞTİRME ALACAĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Yasin IŞIK**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Dilşad KESKİN**

ANKARA – 2013

**TC.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI
MEDENİ HUKUK BÖLÜMÜ**

YASAL MAL REJİMİNDE DENKLEŞTİRME ALACAĞI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

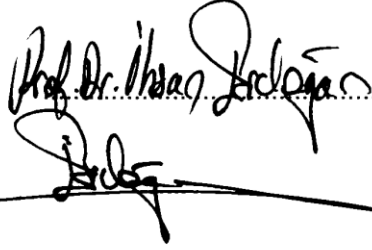
**Hazırlayan
Yasin IŞIK**

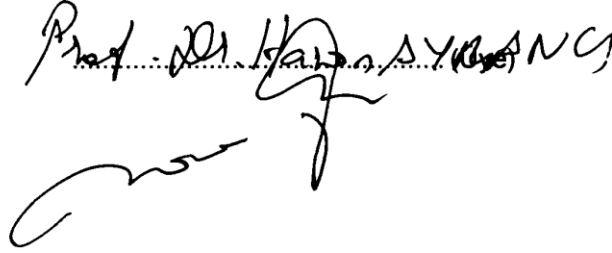
**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Dilşad KESKİN**

ANKARA – 2013

ONAY

Yasin IŞIK tarafından hazırlanan "Yasal Mal Rejiminde Denkleştirme Alacağı" başlıklı bu çalışma, tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

 (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Alpaslan KESKİN (Üye)

ÖNSÖZ

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Bölümü Medeni Hukuk Anabilim Dalı yüksek lisans programında hazırlamış olduğum tezin konusu “Yasal Mal Rejiminde Denkleştirme Alacağı”dır.

Çalışmanın hazırlanması sürecinde yakın ilgilerini, anlayışlarını hoşgörülerini ve değerli desteklerini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Dilşad Keskin’e teşekkür ediyorum. Zorlu tez yazım sürecinde maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, beni sürekli cesaretlendiren Prof. Dr. Ali Akyıldız’a, aileme ve özellikle eşim Hümeysra Işık’a teşekkürlerimi sunuyorum. Hazırlamış olduğum tezin hukuk yaşamına katkı sağlamasını diliyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK MAL REJİMLERİ

I. MAL REJİMİ	3
II. MAL REJİMİ MODELLERİ	4
A. Mal Ayrılığı Modeli.....	4
B. Mal Ortaklığı Modeli	4
III. YASAL MAL REJİMİ VE SEÇİMLİK MAL REJİMİ AYRIMI	5
A. Yasal Mal Rejimi.....	5
1. Yasal Mal Rejimine İlişkin Genel Hükümler	6
a. Yasal Mal Rejiminin Uygulama Alanı.....	6
b. Yasal Mal Rejiminde Mülkiyet	8
c. Yasal Mal Rejiminde Yönetim, Yararlanma ve Tasarruf Yetkisi.....	8
d. Yasal Mal Rejiminde Eşlerin Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu.....	11
e. Yasal Mal Rejiminin Başlangıcı	12
f. Yasal Mal Rejiminin Sona Ermesi	12
2. Yasal Mal Rejimine Hakim Olan İlkeler.....	13
a. Emek Karşılığı Kazanılan Mallarda Hak Sahipliği	13
b. Malvarlığı Gruplarının Değişmezliği ve İkamesi İlkesi	14
c. Edinilmiş Mallar Lehine Karine ve Tercih İlkesi	14
d. Hak Sahibi Eşin Hakkının Alacak Hakkı Olması.....	15
B. Seçimlik Mal Rejimi	15
1. Mal Rejimi Sözleşmesi	16
a. Ehliyet	17
b. Şekil	17

2. Seçimlik Mal Rejimi Türleri	18
a. Mal Ayrılığı Rejimi	18
b. Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimi	19
c. Mal Ortaklığı Rejimi	20
d. Olağanüstü Mal Rejimi	22

İKİNCİ BÖLÜM

YASAL MAL REJİMİNDE DENKLEŞTİRME ALACAĞI

I. YASAL MAL REJİMİNDE EDİNİLMİŞ MALLAR VE KİŞİSEL MALLAR	26
A. Edinilmiş Mallar	27
1. Edinilmiş Malların Unsurları	28
a. Yasal Mal Rejiminin Devamı Esnasında Kazanılma Unsuru	28
b. Karşılığı Verilerek Kazanılma Unsuru.....	29
aa. Genel Olarak.....	29
bb. Şans Oyunları	32
2. Kanun Tarafından Doğrudan Sayılan Edinilmiş Mallar	34
a. Çalışmanın Karşılığı Kazanılan Malvarlıkları	34
aa. Genel Olarak.....	34
bb. Konjektürel Değer Artışı ve Endüstriyel Değer Artışı.....	35
b. Sosyal Güvenlik veya Sosyal Yardım Kurum ve Kuruluşlarının veya Personele Yardım Amacı İle Kurulan Sandık ve Benzerlerinin Yaptığı Ödemeler	37
aa. Prim Ödemeleri	37
bb. Toptan ve İrat Ödemelerin Ödeme Zamanına Göre Değerlendirilmesi	38
cc. Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Kurumlarından Yapılan Ödemeler	40
dd. Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Kurumlarına Ödenen Sigorta Primlerinin Eşlerin Boşanması Halinde Yasal Mal Rejiminin Tasfiyesinde Dikkate Alınıp Alınmayacağı Sorunu.....	42
c. Çalışma Gücünün Kaybı Nedeniyle Ödenen Tazminatlar	42
aa Genel Olarak.....	42

bb. Çalışma Gücünün Kaybolmasına Yol Açan Durumlar	43
d. Kişisel Malların Gelirleri	44
aa. Gelir Kavramı	44
bb. Ürün Kavramı	45
e. Edinilmiş Malların Yerine Geçen Değerler (İkame İlkesi)	47
3. Edinilmiş Mallara Diğer Örnekler	49
B. Kişisel Mallar	50
1. Kanundan Dolayı Kişisel Mallar	51
a. Eşlerden Sadece Birinin Kişisel Kullanımına Yarayan Eşya	51
aa. Sadece Kişisel Kullanıma Yarayan Eşya Kavramı	52
bb. Sadece Kişisel Kullanımın Yatırım Amacından Ayrılması	54
cc. Sadece Kişisel Kullanıma Yarayan Eşya ve İkame İlkesi ilişkisi	54
b. Yasal Mal Rejiminin Başlangıcında Malvarlığında Bulunan Mallar	55
c. Miras Yoluyla Kazanılan Malvarlıkları	56
d. Karşılıksız Kazanma Yoluyla Kazanılan Malvarlıkları	58
e. Manevi Tazminat Alacakları	59
f. Kişisel Malların Yerine Geçen Değerler (İkame İlkesi)	60
g. Türk Medeni Kanunu Madde 228/2'ye Göre Hesaplanan Değer	61
2. Mal Rejimi Sözleşmesiyle Kişisel Mal Olarak Kabul Edilebilecek Mallar	63
a. Bir Mesleğin İcrası veya İşletmenin Faaliyetine Özgülenmiş Malvarlığı Değerleri	63
b. Kişisel Malların Gelirleri	67
II. DENKLEŞTİRME ALACAĞI	69
A. Klasik Denkleştirme Alacağı	72
B. Değişken Denkleştirme Alacağı	74
1. Değişken Denkleştirme Alacağına Yapılan Katkının Kapsamı	75
2. Denkleştirme Miktarının Belirlenmesi	77
3. Değişken Denkleştirme Alacağının Klasik Denkleştirme Alacağı ile Karşılaştırılması	81
C. Denkleştirme Alacağının Değer Artış Payı ile Karşılaştırılması	8383
1. Kıymet Artış ve Azalışı	85

2. Yapılan Katkının Niteliği.....	87
3. Edim İçin Bir Başka Hukuki Sebebin Yokluğu.....	87
4. Zamanından Önce Ödeme.....	88
88	
D. Borçların Malvarlığı Gruplarına Özgülenmesi.....	88
1. Özgülemde Kullanılacak Ölçütler.....	89
a. Genel Olarak	89
b. Borcun Özgülenmesinde Temel Ölçüt Olarak Zaman	89
aa. Yasal Mal Rejiminden Önce Ortaya Çıkan Borçlar.....	89
bb. Yasal Mal Rejimi Esnasında Ortaya Çıkan Borçlar	90
aaa. Gelire İlişkin Borçlar	90
bbb. Belirli Bir Malvarlığına İlişkin Borçlar	91
2. Borçların Özgülenmesinde İspat Yükü ve Edinilmiş Malvarlığı Grubu Aleyhine Karine	92
3. Değer Artış Payı Borcunun Malvarlığı Grubuna Özgülenmesi.....	94
4. Taşınmazın İpotekle Güvence Altına Alınmış Kredi Kullanılarak Kazanılmasında Borcun Özgülenmesi	95
a. Genel Olarak Taşınmazın Özgülenmesi.....	95
b. İpotekle Güvence Altına Alınan Borcun Özgülenmesi.....	96
aa. Kural.....	96
bb. İstisna.....	97
cc. Edinilmiş ve Kişisel Malların Katkıları Halinde İpoteğin Özgülenmesi.....	98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DENKLEŞTİRME ALACAĞININ HUKUKİ NİTELİĞİ, HÜKÜMLERİ VE DENKLEŞTİRME ALACAĞI İLE İLGİLİ ÖZEL DURUMLAR

I. DENKLEŞTİRME ALACAĞININ HUKUKİ NİTELİĞİ.....	100
II. DENKLEŞTİRME ALACAĞININ HÜKÜMLERİ.....	101

A. Genel Olarak.....	101
B. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	101
C. Zamanaşımı.....	102
III. DENKLEŞTİRME ALACAĞI İLE İLGİLİ ÖZEL DURUMLAR	106
A. Karşılıksız Kazanma Durumunda Denkleştirme Alacağı	106
B. Yasal Mal Rejiminin Başlangıcında Malvarlığında Bulunan Mallar ve Denkleştirme Alacağı	109
C. Miras Sonucu Ortaya Çıkan Mükellefiyet ve Denkleştirme Alacağı	110
D. Kişisel Mal Olan Hisse Senedinden Kaynaklanan Öncelik (Rüçhan) Hakkı ve Denkleştirme Alacağı	110
E. Sadece Kişisel Kullanıma Özgülenen Eşya ve Denkleştirme Alacağı	112
F. Sosyal Güvenlik Prim Ödemeleri ve Denkleştirme Alacağı	113
G. Dava Masrafları ve Denkleştirme Alacağı	115
H. Bir Mesleğin İcrası veya İşletmenin Faaliyetine Özgülenmiş Malvarlığı Değerleri ve Denkleştirme Alacağı	116
SONUÇ	117
KAYNAKÇA	122
ÖZET	128
ABSTRACT	130

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuku Fakültesi Dergisi
Av.	: Avukat
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz. – bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
H.D.	: Hukuk Dairesi
K.	: Karar
m.	: Madde
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
MK	: 743 Sayılı Medeni Kanun
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu

GİRİŞ

01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu, aile hukuku alanında önemli değişiklikler gerçekleştirmiştir. Bu değişikliklerin en önemlisi, 743 sayılı Medeni Kanun döneminde yasal mal rejimi olan mal ayrılığı rejiminin yerini, edinilmiş mallara katılma rejiminin almasıdır.

Kadınların büyük bir kısmı sadece ev işlerinde çalıştığından, 743 sayılı Medeni Kanun döneminde yasal mal rejimi olan mal ayrılığı rejimi, ekonomik açıdan adaletsiz sonuçlar doğuruyordu. Edinilmiş mallara katılma rejimi, kadın çalışma hayatında yer almasa bile kadının ev işlerindeki emeğini gören ve bu emeğin karşılığını veren bir rejimdir. Öyle ki dışarıda çalışmayan eş, eşinin evlilik süresi boyunca kazandığı malvarlığı unsurları üzerinde eşi ile aynı oranda emek ve hak sahibi olmaktadır¹. Edinilmiş mallara katılma rejimi, mal ayrılığı rejiminin aksine ekonomik açıdan eşler arasındaki adaleti büyük ölçüde sağlamıştır².

Eşler arasındaki mal rejimi Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku Kitabının dördüncü bölümünde düzenlenmiştir. Kanun koyucu bu bölümde yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimini ve bu rejime alternatif olabilecek mal ayrılığı, paylaşımlı mal ayrılığı ve mal ortaklığı rejimlerini düzenlemiştir. Bu alternatif rejimlerin uygulanabilmesi için eşlerin mal rejimi sözleşmesi yapması gerekmektedir. Türk toplumunun sosyal ve kültürel yapısı dikkate alındığında, sözleşme yapmak suretiyle uygulanabilecek mal rejimlerinin uygulama alanının oldukça sınırlı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle yasal mal rejiminin ayrıntılı olarak tetkik edilmesi gerekmektedir. Çalışmada, yasal mal rejiminde denkleştirme alacağı konusu hakkında detaylı bir inceleme yapılmaya çalışılmıştır.

İlk bölümde, mal rejimleri genel olarak anlatılmıştır. Bu çerçevede mal rejiminin tanımı yapılmış ve mal rejimi modelleri kısaca açıklanmıştır. Bu açıklamanın ardından yasal mal rejimi ve seçimlik mal rejimi ayrımı

¹ Kılıçoğlu, Ahmet, **Medeni Kanunumuzun Aile Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler**, 2. Bası, Ankara, 2004, s. 270.

² Zeytin, Zafer, **Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi**, 2. Bası, Ankara, 2008, s. 28- 29.

incelenmeye çalışılmıştır. Son olarak seçimlik mal rejimi konusu, mal rejimi sözleşmesi ve seçimlik mal rejimi türleri başlıkları altında ana hatlarıyla izah edilmiştir.

İkinci bölümde çalışmanın özünü oluşturan yasal mal rejiminde denkleştirme alacağı konusunun iyi anlaşılması için edinilmiş mallar ve kişisel mallar konusu detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra çalışmanın özü olan yasal mal rejiminde denkleştirme alacağı konusu kanuni düzenlemeler ve öğretideki çeşitli görüşler dikkate alınarak ayrıntılı olarak incelenmiştir. Öncelikle klasik denkleştirme alacağı konusu ardından değişken denkleştirme alacağı konusu tetkik edilmiştir. Daha sonra denkleştirme alacağının değer artış payı ile karşılaştırılması konusu izah edilmiştir. Bu bölümde son olarak borçların malvarlığı gruplarına özgülenmesi konusu incelenmiştir.

Son bölümde ise, denkleştirme alacağı ile ilgili genel hükümler ve özel durumlar konuları anlatılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK MAL REJİMLERİ

I. MAL REJİMİ

Mal rejimi, eşlerin evlilik birliğinin kurulmasından önce sahip oldukları malvarlıkları ile evlilik birliğinin devam ettiği süreçte kazandıkları malvarlıkları üzerindeki haklarını, yükümlülüklerini, sorumluluklarını düzenleyen ve evlilik sona erdiği takdirde eşlerin evlilik birliğinin kurulmasından önce sahip oldukları ve evliliğin devam ettiği süreçte kazandıkları malvarlıklarının ne şekilde paylaşılacağını düzenleyen kurallar topluluğudur³.

Mal rejimi, evlilik birliğinin, eşlerin malvarlıkları üzerinde yaptığı etkiyi, özellikle eşlerin malvarlıkları üzerindeki mülkiyetlerini, yönetimlerini, yararlanmalarını ve tasarruf yetkilerini, evliliğin boşanma, ölüm, gaiplik, butlan nedenlerinden biri ile sona ermesi halinde malvarlıklarının paylaşımını ve bu malvarlıkları ile üçüncü kişiler arasındaki ilişkileri konu alır⁴.

Evlilik birliğindeki malvarlığının sadece belirli bir kısmı mal rejiminin kapsamına dahildir. Evlilik birliğinin temsili (TMK m. 188) ve eşlerin evlilik devam ederken oluşan borçlardan sorumlulukları (TMK m. 189) evliliğin genel hükümleri bölümünde ayrıca düzenlenmiştir. Bu hükümler, eşlerin kendi arasındaki mal rejiminden bağımsız olarak geçerlidir ve dar anlamda mal rejiminin konusu dışında kalmaktadırlar⁵.

³ Gençcan, **a.g.e.**, s. 100; Zeytin, **a.g.e.**, s. 26.

⁴ Acabey, Beşir; “**Medeni Kanun Tasarısının Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi**”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı, C. 2, İstanbul, 2001, s. 780; Akıntürk, Turgut, Ateş Karaman, Derya, **Türk Medeni Hukuku İkinci Cilt Aile Hukuku**, 13. Bası, İstanbul, 2011, s. 143–144; Şıpka, Şükran, **Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar**, İstanbul, 2011, s. 14; Zeytin, s. 25.

⁵ Gençcan, Ömer Uğur, **Mal Rejimleri Hukuku**, Ankara, 2007, s. 99; Zeytin, s. 26.

II. MAL REJİMİ MODELLERİ

Mal ayrılığı ve mal ortaklığı olmak üzere iki ana mal rejimi modeli bulunmaktadır.

A. Mal Ayrılığı Modeli

Mal ayrılığı modeli, 743 sayılı Medeni Kanun döneminde yasal mal rejimi olarak uygulanan mal rejimi modelidir.

Mal ayrılığı modelinde eşlerden her biri, sadece kendi malvarlığı üzerinde mülkiyet hakkına sahiptir. Bu nedenle malvarlığına malik olan eşin, hak ve yükümlülükleri sadece kendi malvarlığı üzerindedir. Başka bir ifadeyle malvarlığı üzerindeki tüm sorumluluk, malik olan eşe aittir. Kadının ve kocanın malvarlığı birbiri ile bağlantısı olmayan iki ayrı malvarlığıdır; mal ayrılığı modelinde evlilik birliğinin sahip olduğu ortak bir malvarlığı, mevcut değildir⁶.

Mal ayrılığı modelinin tasfiye aşaması kolaydır. Evliliğin sona ermesi ile her eş, malik olduğu malvarlıklarını alır ve tasfiye aşaması biter.

B. Mal Ortaklığı Modeli

Mal ortaklığı modelinde bir eşin malvarlığı, diğer eşin malvarlığı ile hukuksal bir bütünlük sağlayarak evlilik birliğinin ortak malvarlığı haline gelir. Bu ortak malvarlığı üzerinde eşler birlikte mülkiyet hakkına sahip olurlar. Mal ortaklığı modelinde, ortak malvarlığı üzerinde eşler birlikte tasarrufta

⁶ Zeytin, **a.g.e.**, s. 30. Örneğin, evli olan Ali ve Ayşe'nin malvarlıkları Ali'nin sahip olduğu malvarlığı ve Ayşe'nin sahip olduğu malvarlığı olarak ikiye ayrılır. Ali'nin ve Ayşe'nin meydana getirdiği evlilik birliğinin bir malvarlığı mevcut değildir. Belirtmek gerekir ki; Ali ve Ayşe kendi iradeleri ile bir malvarlığına istedikleri paylar oranında sahip olabilirler. Bu durumda dahi Ali'nin payı Ali'nin sahip olduğu malvarlığı, Ayşe'nin payı Ayşe'nin sahip olduğu malvarlığı içerisinde yer alır. Mal ayrılığı modelinde, Ali'nin üçüncü kişi olan Osman'ın malvarlığı üzerinde nasıl herhangi bir ayni veya şahsi hakkı yok ise, eşi olan Ayşe'nin malvarlığı üzerinde de herhangi bir ayni veya şahsi hakkı yoktur.

bulunurlar, bunları birlikte kullanırlar ve idare ederler. Evliliğin sona ermesi ile evlilik birliğinin ortak malvarlığı eşler arasında paylaşılır⁷.

III. YASAL MAL REJİMİ VE SEÇİMLİK MAL REJİMİ AYRIMI

Kanun koyucu mal rejimlerine ilişkin hükümleri, işlem güvenliğini ve ilişkilerdeki menfaat durumunu dikkate alarak emredici hükümlerle düzenlemiştir⁸. Aynı zamanda kanun koyucu münferit olay adaletinin sağlanması amacıyla mal rejimine ilişkin hükümlerin bireysel ilişkilere ve eşlerin isteklerine göre uyarlanması imkânını da tanımıştır⁹.

Yasal mal rejimi başlıklı TMK m. 202 eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin asıl olduğunu ve eşlerin mal rejimi sözleşmesi yapmak suretiyle kanunla düzenlenmiş sınırlı sayıdaki seçimlik mal rejimlerinden birini kabul edebileceklerini belirtmektedir. Eşler, kişisel durumları ve istekleri doğrultusunda, seçimlik mal rejimlerinden birini seçme hakkına sahiptir. Eşler, bu haklarını kullanmadıkları takdirde yasal mal rejiminin hükümlerine tabii olur.

A. Yasal Mal Rejimi

Yasal mal rejimi kavramı Türk Medeni Kanunun’ da tanımlanmamakla beraber, yasal mal rejimi başlıklı TMK m. 202/I, eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin asıl olduğunu düzenlemiştir. Bu doğrultuda yasal mal rejimi, TMK m. 202/I uyarınca edinilmiş mallara katılma rejimidir.

Eşler TMK m. 202/II uyarınca mal rejimi sözleşmesi yapmak suretiyle yasal mal rejimi yerine seçimlik mal rejimlerinden birini kabul edebilir. Ancak seçimlik mal rejimlerinden birini seçme hakkına sahip olan eşler, bu seçimi

⁷ Zeytin, **a.g.e.**, s. 31.

⁸ Şenocak, Zarife, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Artık Değere Katılma İle İlgili Mal Rejimi Sözleşmeleri ve Tenkisi”, **AÜHFD**, C. 58, S. 2009– 2, s. 390.

⁹ Şenocak, **a.g.e.**, s. 390.

yapmak zorunda değildir. Seçimlik mal rejimlerinden biri seçilmediği takdirde, eşler arasında yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi geçerli olur. Bir başka ifadeyle yasal mal rejiminin uygulanabilmesi için, eşlerin seçimlik mal rejimlerinden birini seçmemiş olması gerekmektedir. Buradan çıkan sonuç ise TMK m. 202/I hükmünün tamamlayıcı hukuk kuralı olduğudur¹⁰.

1. Yasal Mal Rejimine İlişkin Genel Hükümler

a. Yasal Mal Rejiminin Uygulama Alanı

Yasal mal rejiminin dört uygulama alanı vardır. Yasal mal rejimi, Türk Medeni Kanunu, Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulanma Şekli Hakkında Kanun, eşlerin yapacağı mal rejimi sözleşmesi veya mahkeme kararı gereğince uygulanabilir.

Türk Medeni Kanunu m. 202/II uyarınca eşler mal rejimi sözleşmesi yapmak suretiyle seçimlik mal rejimlerinden birini kabul etmemiş ise Türk Medeni Kanunu uyarınca yasal mal rejimi uygulanır.

Eşler mal rejimi sözleşmesi yapmak sureti ile yasal mal rejimi yerine seçimlik mal rejimlerinden birini kabul etmişler ise veya aralarında olağanüstü mal rejimi geçerli hale gelmiş ise, eşler mal rejimi sözleşmesi yapmak suretiyle aralarında yasal mal rejiminin uygulanmasına karar verebilir¹¹.

Türk Medeni Kanunu m. 208/II uyarınca mal ayrılığına geçişi gerektiren sebebin ortadan kalkması halinde, eşlerden birinin istemi üzerine eski mal rejimi olan yasal mal rejimine dönülmesine mahkemece karar verebilir.

¹⁰Akbulut, Pakize, Ezgi, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Edinilmiş Mallar ve Kişisel Mallar Ayrımı”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, www.yok.gov.tr. , s. 6; Öztan, Bilge, **Aile Hukuku**, 4. Bası, Ankara 2004, s. 232; Sarı, Suat, **Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi**, 2007, s. 6.

¹¹ Zeytin, a.g.e., s. 78.

4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulanma Şekli Hakkında Kanun, Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden itibaren eşler arasındaki mal rejimlerinin nasıl uygulanacağını düzenlemiştir. Uygulanma Kanunu m. 10/I uyarınca, 01.01.2002 tarihinden önce evli olan eşler, 01.01.2002 ile 31.12.2002 tarihleri arasındaki ara dönemde, mal rejimlerinden birini seçmedikleri takdirde, eşler arasındaki eski mal rejimi 31.12.2001 tarihine kadar geçerli olan mal rejimi olur. 01.01.2002 tarihi itibari ile eşler arasında, yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejimi geçerli olur.

4722 sayılı Uygulama Kanunu m. 10/II uyarınca, 01.01.2002 tarihinden önce açılmış olan boşanma veya evliliğin iptali davaları, boşanma veya evliliğin iptali kararı ile sonuçlanırsa, eşler arasında sanki 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girmemiş gibi eski bağlı bulundukları mal rejiminin hükümleri uygulanır. 01.01.2002 tarihinden önce açılmış olan boşanma veya evliliğin iptali davalarının reddi halinde ise kanun koyucu ret kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıllık bir ara dönem düzenlemiştir. Bu ara dönemde eşler seçimlik mal rejimlerinden birini seçmedikleri takdirde, 01.01.2002 tarihi itibari ile eşler arasında yasal mal rejimi geçerli olur.

Eşlerden birinin Uygulama Kanunu m. 10/I-II'de düzenlenen bir yıllık ara dönem sona ermeden ölmesi halinde, eşler arasında 31.12.2001 tarihine kadar eskiden bağlı bulundukları mal rejiminin hükümleri; bu tarihten ölüm tarihine kadar ise yasal mal rejimi hükümleri uygulanır¹².

4722 sayılı Uygulama Kanunu m. 10/III uyarınca, eşler Uygulama Kanunu m. 10/I-II'de düzenlenen bir yıllık ara dönem içerisinde yapacakları mal rejimi sözleşmesi ile yasal mal rejiminin evlenme tarihinden itibaren geçerli olmasını kararlaştırabilir.

¹² Zeytin, a.g.e., s. 80.

b. Yasal Mal Rejiminde Mülkiyet

Yasal mal rejiminde belirli bir malın eşlerden birine ait olduğunu iddia eden kişi, TMK m. 222/I uyarınca iddiasını ispat etmekle yükümlüdür. Bir malın eşlerden birine ait olduğunu iddia eden kişi iddiasını ispat edemediği takdirde, TMK m. 222/II uyarınca bu mal eşlerin paylı mülkiyetinde sayılır. Yasal mal rejiminde bir eşin bütün malvarlığı aksi ispat edilinceye kadar TMK m. 222/III uyarınca eşin edinilmiş malı kabul edilir. Kanun koyucu uyuşmazlıkların çözümünü kolaylaştırmak için aksi ispat edilebilen iki karine düzenlemiştir. Birinci karine, “eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemeyen bir mal, eşlerin paylı mülkiyetinde kabul edilir” şeklinde; ikinci karine ise, “bir eşin bütün malları, aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş mal kabul edilir” şeklindedir.

Bir malın kendisine ait olduğunu veya bir malın kişisel malı olduğunu iddia eden eş veya bu durumlardan birini iddia etmekte hukuki yararı bulunan üçüncü kişiler, kanun koyucunun düzenlediği adi karinelerin aksini ispat etmekle yükümlüdür.

c. Yasal Mal Rejiminde Yönetim, Yararlanma ve Tasarruf Yetkisi

Yasal mal rejiminde eşler yasal sınırlar içerisinde kalmak koşulu ile kişisel mallarını ve edinilmiş mallarını yönetme, bunlardan yararlanma ve bunlar üzerinde tasarrufta bulunma haklarına sahiptir. Yasal sınırlamalar ile kastedilen yasal mal rejimine ilişkin düzenlemeler değildir. Yasal mal rejiminde TMK m. 223/II’de düzenlenen eşlerin paylı mülkiyetindeki mallarının tasarrufuna ilişkin sınırlama haricinde başka bir sınırlama mevcut değildir¹³.

Öğretideki bir görüşe göre, yasal mal rejiminde diğer eşin katılma alacağını azaltmak için yapılan işlemlerdeki malvarlıkları değerinin, değer

¹³ Şıpka, Uygulamaya İlişkin Sorunlar, s. 134-137; Uzun, Neşe, “**Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Diğer Mal Rejimleriyle Karşılaştırılması**”, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009, www.yok.gov.tr, s. 69.

olarak edinilmiş mallara eklenmesi hususunu düzenleyen TMK m. 229/I-II sınırlama olarak kabul edilebilir¹⁴.

Yasal sınırlamalar ile kastedilen aile hukukunun genel hükümlerinde yer alan sınırlamalardır¹⁵. Aile konutuna ilişkin sınırlamalar (TMK m. 194) ve ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan mali bir yükümlülüğün yerine getirilmesinin sağlanmasına ilişkin sınırlamalar (TMK m. 199), yasal sınırlamalara örnek olarak gösterilebilir¹⁶. Bu sınırlamalar sadece yasal mal rejimi için değil, tüm mal rejimleri için geçerli olan sınırlamalardır¹⁷.

Yasal mal rejimi hükümleri içerisinde malvarlığının eşler tarafından yönetilmesini, bunlardan yararlanılmasını ve bunlar üzerinde tasarrufta bulunulmasını sınırlayan tek düzenleme, eşlerin paylı mülkiyetindeki malvarlığına ilişkindir. Türk Medeni Kanunu m. 223/II, eşlerin paylı mülkiyetinde bulunan malvarlığı üzerindeki tasarruf hakkını kısıtlamaktadır. Bu hüküm eşlerin paylı mülkiyetindeki malvarlığını yönetme ve bu malvarlığından yararlanma hakkını kısıtlamamaktadır¹⁸.

Türk Medeni Kanunu m. 223/II “Aksine anlaşma olmadıkça, eşlerden biri diğ erinin rızası olmadan paylı mülkiyet konusu maldaki payı üzerinde tasarrufta bulunamaz.” şeklindedir. Türk Medeni Kanunu m. 688/III “Paylı

¹⁴ Kılıçoğlu, Ahmet, **Kadın ve Çocuk Hakları Bakımından Yeni Türk Medeni Kanunu**, Ankara, 2003, s. 102-104. Eşin edinilmiş mallarını, mal rejiminin sona ermesinden önceki bir yıl içinde diğ er eşin rızası olmadan başkasına bağışlaması, TMK m. 229/I uyarınca bu bağışlanan malların hesaba katılmasını engellemeyecektir. Burada yasal mal rejiminin sona ermesinden önceki bir yıl içinde diğ er eşin rızası olmadan yapılan bağışlar geçersiz sayılmamıştır. Bu bağışlamalar geçerliliğini koruyacaktır; fakat katılma alacağının hesabında bu bağışlanan mallar bağışlanmamış gibi göz önünde tutulacaktır. Katılma alacağı nedeni ile borçlu olduğunu düşünen eşin, hak sahibi eşe hakkını vermemek kastıyla yaptığı kötü niyetli devirler TMK m. 229/II’de düzenlenmiştir. Burada, TMK m. 229/I’deki gibi bir süre kısıtlaması yoktur. Yapıldığı tarih ne olursa olsun diğ er eşin katılma alacağını azaltma kastına yönelik her türlü temlik işlemleri katılma alacağının hesabında göz önünde tutulacaktır. Bkz. Kılıçoğlu, Kadın ve Çocuk Hakları, s. 102– 104

¹⁵ Sarısu, Alper, “Edinilmiş Mallarda Yönetim Yararlanma Tasarruf ve Borçlardan Sorumluluk”, www.hukuki.nethukukindex.php?article=441&type=print-article.

¹⁶ Odendahl, Hanswerner, “Türk Medeni Kanunu’nun Yeni “Mal Rejimi” Hükümleri, Eksiklikleri ve Sorunları Üzerine Bir Karşılaştırma”, Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük’e Armağan, Ankara, 2005, s. 477; Sarısu, Selek, Seyda, **Yeni Medeni Kanun’un Mal Rejimlerine Getirdiği Önemli Yenilik: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Kadınlar Açısından Getirdiği Diğ er Önemli Değişiklikler**, 2. Bası, İstanbul, 2008, s. 30– 31; Serdar, Gökçe, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi”, **Mecmua Ankara Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Fakültelerine Armağanı**, Ankara, 2008, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, s. 812; Zeytin, s. 83.

¹⁷ Sarı, a.g.e., s. 62.

¹⁸ Zeytin, a.g.e., s. 86.

mülkiyete konu bir malvarlığı üzerinde paydaşların her biri malik hak ve yükümlülüğüne sahip olur ve payını devredebilir, rehin edebilir ve alacaklıları tarafından bu pay haciz edilebilir.” şeklindedir. Türk Medeni Kanunu m. 223/II TMK m. 688/III’ün istisnasını oluşturmaktadır. Türk Medeni Kanunu m. 223/II özel nitelikte bir hüküm olduğundan eşler arasındaki paylı mülkiyete tabi malvarlığı üzerinde tasarruf yönünden TMK m. 688/III’ün uygulanmasını engellemektedir.

Diğer eşin rızasının gerekli olduğu tasarruf işlemleri payın devrine ilişkin olabileceği gibi payın rehin edilmesine veya pay üzerinde intifa hakkı kurulmasına yönelik de olabilir. İrade dışında gerçekleşen haciz veya iflas sonucu pay satışında rıza koşulu aranmaz¹⁹.

Öğretideki bir görüşe göre, eşlerin paylı mülkiyetinde olan bir malvarlığında, aynı zamanda üçüncü kişi veya kişiler de pay sahibi iseler, eşlerden başkası paylı mülkiyetin tarafı olduğundan artık başka kişi veya kişilerin paylı mülkiyete taraf olmasına engel yoktur. Bu görüşe göre hüküm yalnızca eşlerin paydaş olduğu paylı mülkiyet ilişkisine üçüncü kişilerin girmesini engellemek içindir²⁰.

Kanaatimizce, eşlerin ve üçüncü kişilerin paylı mülkiyetinde olan malvarlığında eşlerden birinin payını devretmek istemesi durumunda, somut olayın özellikleri incelenerek diğer eşin rızasının aranıp aranmayacağı değerlendirilmelidir. Örneğin, bir taşınmazın, 1/4 payının Ayşe’ye, 1/4 payının Ayşe’nin eşi olan Ali’ye, 2/4 payının Ayşe’nin kardeşi olan Emre’ye ait olduğunu düşünelim. Ali bu taşınmazdaki payını Ayşe’nin tanımadığı Ahmet’e devretmek istediği takdirde, Ali’nin eşi Ayşe’nin rızasını alması gerekir. Çünkü eşlerden biri ile eş olmayan paydaş arasında akrabalık veya arkadaşlıktan kaynaklanan bir bağ olması durumunda, paylı mülkiyete taraf

¹⁹ Sarı, **a.g.e.**, s. 67.

²⁰ Gümüş, Mustafa, Alper, **Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m. 185–281)**, İstanbul, 2008, s. 280; Sarı, s. 65–66. Örneğin, bir taşınmazın, 1/4 payının Ayşe’ye, 1/4 payının Ayşe’nin eşi olan Ali’ye, 2/4 payının Feyyaz’a ait olduğunu düşünelim. Ali bu taşınmaz üzerindeki 1/4’lik payını devretmek istediği takdirde, bu görüşe göre, hukuken Ayşe’nin rızasını almasına gerek yoktur.

olan akraba veya arkadaşın durumu ile yabancı bir kişinin paylı mülkiyete taraf olması durumu, diğer eş için aynı nitelikte değildir. Ülkemizde gerek ekonomik gerek ise sosyal olarak, akrabaların veya yakın arkadaşların maddi imkânlarını birleştirip paylı mülkiyete taraf oldukları dikkate alındığında, akraba veya arkadaş olmayan yabancı bir kişiye yapılacak pay devirlerinde de TMK m. 223/II'nin geniş yorumlanarak diğer eşin rızasının alınması gerektiği düşüncesindeyiz.

Eşler yapacakları bir sözleşmeyle, paylı mülkiyet konusu malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlamasını kaldırabilirler²¹. Şekle tabi olmayan bu sözleşme, belirli bir paylı mülkiyet ilişkisi için yapılabileceği gibi, eşler arasındaki tüm paylı mülkiyete konu malvarlıkları yönünden de yapılabilir²².

d. Yasal Mal Rejiminde Eşlerin Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu

Eşlerden her biri, TMK m. 224 uyarınca kendi borçlarından tüm malvarlığı ile sorumludur. Bu hüküm emredici nitelikte olduğundan eşler aralarında başka bir sorumluluk şekli kararlaştıramaz²³. Evliliğin yasal mal rejimine tabii olmasının, eşlerin üçüncü kişilere olan sorumluluğuna ve bu sorumluluğun kapsamına bir etkisi yoktur²⁴. Alacaklı borcun ifasının sağlanabilmesi amacı ile ilgili eşi diğer eşten bağımsız olarak dava edebilir veya ilgili eş hakkında icra takibi yürütebilir. Diğer eşin herhangi bir sorumluluğu olmadığı gibi, bu duruma müdahale yetkisi de yoktur²⁵.

Eşlerden sadece birisi evlilik birliğini temsilen borçlanırsa, bu borçtan eşler üçüncü kişilere karşı birlikte sorumlu olur²⁶.

²¹ Akıntürk, Ateş Karaman s. 160; Bük, Alaattin, “**Türk Hukuk Sisteminde Mal Rejimleri**”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2004, www.yok.gov.tr , s. 77; Gümüş, s. 280; Sarı, s. 74; Şıpka, Uygulamaya İlişkin Sorunlar, s. 136. Eşlerin payları üzerinde tasarrufta bulunmaları için, diğer eşten rıza alınması koşulunun ortadan kaldırılmasının doğru olmadığını savunan görüş için bkz. Uzun, s. 69.

²² Sarı, **a.g.e.**, s. 74; Şıpka, Uygulamaya İlişkin Sorunlar, s. 136-137.

²³ Gümüş, **a.g.e.**, s. 282; Öztan, **a.g.e.**, s. 264.

²⁴ Akbulut, **a.g.e.**, s. 29; Sarı, **a.g.e.**, s. 78.

²⁵ Sarı, **a.g.e.**, s. 80-81; Şıpka, Uygulamaya İlişkin Sorunlar, s. 138.

²⁶ Demir, Sevgi **Türk Medeni Kanunu Aile Hukuku**, Ankara, 2004, s. 101; Selek, **a.g.e.**, s. 31.

e. Yasal Mal Rejiminin Başlangıcı

Eşler mal rejimi sözleşmesi yapmak sureti ile seçimlik mal rejimlerinden birini kabul etmemiş ise kanun gereğince yasal mal rejimi evlendikleri tarihten itibaren geçerli olur.

Eşler seçimlik mal rejimlerinden birini kabul etmişler ise veya eşler arasında olağanüstü mal rejimi uygulanıyor ise, eşler sözleşme yapmak sureti ile yasal mal rejimini kabul edebilir. Bu sözleşmede yasal mal rejiminin geçerli olacağı tarih belirtilmemiş ise sözleşmenin yapıldığı tarihten itibaren yasal mal rejimi geçerli olur²⁷.

Olağanüstü mal rejimine geçişi gerektiren sebebin ortadan kalkması üzerine eşlerden birinin istemi halinde mahkeme eski mal rejimine dönülmesine TMK m. 208/II uyarınca karar verebilir. Bu durumda eski mal rejimi yasal mal rejimi ise, mahkeme kararının kesinleştiği tarihte yasal mal rejimi geçerli olur²⁸.

f. Yasal Mal Rejiminin Sona Ermesi

Eşler mal rejimi sözleşmesi yapmak sureti ile seçimlik mal rejimlerinden birini kabul ettikleri takdirde TMK m. 225 uyarınca yasal mal rejimi sona erer. Bu sözleşmede yeni mal rejiminin geçerli olacağı tarih belirtilmemiş ise sözleşmenin yapıldığı tarihten itibaren yasal mal rejimi sona erer. Eşlerin yapacakları sözleşmeyle yasal mal rejimini geçmişe etkili olarak sona erdirmeleri mümkün değildir²⁹.

Mahkeme, eşlerden birinin talebi üzerine haklı bir sebep varsa eşler arasında yasal mal rejimi yerine olağanüstü mal rejimi olan mal ayrılığı

²⁷ Zeytin, **a.g.e.**, s. 87.

²⁸ Zeytin, **a.g.e.**, s. 87. 4722 sayılı Türk Medeni Kanunun Yürürlüğü ve Uygulanma Şekli Hakkında Kanunun uygulanması suretiyle yasal mal rejiminin başlamasına ilişkin açıklamalar Yasal Mal Rejiminin Uygulama Alanı konusunda açıklanmaya çalışıldığından, tekrar etmemek amacıyla bu açıklamalara değinilmemiştir, bkz. I. C. 2. b. aa.

²⁹ Sarı, **a.g.e.**, s. 90.

rejiminin uygulanmasına TMK m. 206/I uyarınca karar verebilir. Bu durumda davanın açılma tarihinde yasal mal rejimi sona erer.

Evliliğin boşanma veya iptal kararı ile sona ermesinde, dava açılma tarihinden itibaren yasal mal rejimi sona erer. Kanun koyucunun yasal mal rejiminin sona erdiği an olarak dava açılma tarihini kabul etmesinin nedeni, tasfiye aşamasında hesaplanacak malvarlığının bu an itibari ile tespit edilmesini istemesidir. Böylelikle dava esnasında eşin ekonomik olarak diğer eşin aleyhine olacak şekilde, kendi lehine menfaat sağlaması engellenmiştir³⁰.

Eşlerden birinin ölümü halinde, yasal mal rejimi ölüm tarihinde sona erer.

Gaiplik kararının verilmesi ile evlilik sona ermez. Evliliğin sona erebilmesi için eş, TMK m. 131/II uyarınca gaiplik kararı verilmesi için açacağı davayla veya ayrıca bir dava açmak suretiyle evliliğin feshini mahkemeden talep etmelidir. Mahkemenin evliliğin feshine karar vermesi ile evlilik sona erer. Gaiplik kararının geçmişe yürüyeceği ilkesinden (TMK m. 35/II) hareketle, yasal mal rejiminin ölüm tehlikesinin gerçekleştiği anda veya son haberin alındığı tarihte sona erdiğinin kabulü gerekir³¹.

2. Yasal Mal Rejimine Hakim Olan İlkeler

a. Emek Karşılığı Kazanılan Mallarda Hak Sahipliği

Yasal mal rejimi, eşler ister bir meslek sahibi olsunlar, ister olmasınlar eşlerin ortaya koydukları emekleri ön plana çıkarmaktadır. Örneğin kadın

³⁰ Sonsuzoğlu, Elif, **Medeni Kanun'da Mal Rejimi Düzenlemeleri ve Vergi Hukukundaki Etkileri**, İstanbul, 2006, s. 28; Zeytin, s. , **a.g.e.**, 87.

³¹ Demir, Sevgi, **a.g.e.**, s. 102; Zeytin, **a.g.e.**, s. 88.

meslek sahibi olmasa bile ev işleri yapmakta, çocuklara bakmakta ve malvarlığının kazanılmasına bu tür emekleri ile katkıda bulunmaktadır³².

b. Malvarlığı Gruplarının Değişmezliği ve İkamesi İlkesi

Yasal mal rejiminde eşlerin edinilmiş mallar ve kişisel mallar olmak üzere iki ayrı malvarlığı grubu bulunmaktadır. Kanun koyucu eşlere TMK m. 221’de sınırlı bir serbestlik tanımıştır. Bu hüküm uyarınca eşler yapacakları mal rejimi sözleşmesiyle, edinilmiş mal olan bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti sebebiyle doğan malvarlığının ve kişisel mallarının gelirlerinin kişisel mal sayılmasına karar verebilir. Yasal mal rejiminde, bu sınırlı serbestlik dışında, edinilmiş malvarlığı grubuna dahil olan bir malvarlığı sözleşme ile kişisel mal, kişisel malvarlığı grubuna dahil olan bir malvarlığı ise edinilmiş mal olarak kabul edilemez.

Edinilmiş malın yerine geçen değer edinilmiş mal olacağı TMK m. 219/II-5’de düzenlenmiştir. Kişisel malın yerine geçen değer kişisel mal olacağı da TMK m. 220/I-4’de düzenlenmiştir. Bir malvarlığının yerine geçen yeni bir malvarlığının, yerine geçtiği malvarlığının ait olduğu gruba dâhil olmasına “ikame ilkesi” denir. Kanun koyucu ikame ilkesi ile her iki mal grubunun mevcudiyetini koruma altına almıştır³³.

c. Edinilmiş Mallar Lehine Karine ve Tercih İlkesi

Türk Medeni Kanunu m. 222/III uyarınca bir eşin tüm malvarlığı, aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş mal olarak kabul edilir. Kanun koyucunun edinilmiş mallar lehine düzenlediği bu adi karinenin aksi her türlü delil ile ispat

³² Büyüktanır, Tahir; “**Türk Medeni Kanunu’nda Eşler Arasındaki Yasal Mal Rejimi**” , ABD, S. 2002-1, s. 109; Kılıçoğlu, Kadın ve Çocuk Hakları, s. 91.

³³ Zeytin, **a.g.e.**, s. 90.

edilebilir. Bir malvarlığının kişisel mal olduğu ispat edilinceye kadar, ilgili malvarlığının edinilmiş mal olarak kabulü gerekir³⁴.

Malvarlığının kazanılmasında, edinilmiş malların ve kişisel malların katkıları eşit ise, tercih ilkesi uyarınca ilgili malvarlığı edinilmiş mal olur³⁵.

d. Hak Sahibi Eşin Hakkının Alacak Hakkı Olması

Eş, diğer eşe TMK m. 239/l uyarınca katılma alacağı veya değer artış payından dolayı oluşan borcunu ayın veya para olarak ödeyebilir. Bu düzenleme ile borçlu eşe seçimlik hak tanınmıştır. Tasfiye aşamasında hesaba katılan malların maliki olan eş istediği takdirde bu malvarlığının maliki olmaya devam eder, borcunu nakit olarak öder ve malik olmayan eşe mülkiyet payı vermez³⁶. Malik olan eş istediği takdirde borcunu, malik olduğu malvarlığı üzerindeki mülkiyetin yeterli kısmını diğer eşe devretmek suretiyle de ödeyebilir. Borçlu eşin seçim hakkına, alacaklı eşin, hakkın kötüye kullanılması dışında, itiraz hakkı yoktur³⁷.

B. Seçimlik Mal Rejimi

Eşler, mal rejimi sözleşmesi yapmak suretiyle evlenmeden önce veya sonra seçimlik mal rejimlerinden birini kabul edebilir. Mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı ve mal ortaklığı seçimlik mal rejimi türleridir.

³⁴ Hanswerner, s. 476; Özdoğan, İnan, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Katılma Payı Alacağı”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2010, www.yok.gov.tr, s. 3; Zeytin, a.g.e., s. 91.

³⁵ Zeytin, a.g.e., s. 91.

³⁶ Ateş, Turan, T.M.K Edinilmiş (Kazanılmış) Mallara Katılma Rejimi, İstanbul, 2005, s. 29.

³⁷ Şıpka, Şükran, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Tasfiye ve Katılma Alacağını Talep Hakkına İlişkin Zamanaşımı Süreleri”, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara, 2008, s. 843.

Mal rejimleri tipe bağıllık esasına göre düzenlendiğinden eşler kanunda sayılan seçimlik mal rejimleri dışında başka mal rejimi tipi seçemez³⁸.

Eşler yasada yazılı ve tanımlı rejimlerden birini bir bütün olarak seçer. Eşler, seçtikleri rejimin hükümlerini dilediği gibi değiştiremez. Kanun koyucu mal rejimlerinde, eşlere sınırlı serbest alanlar tanımıştır. Eşler, sadece bu sınırlı serbest alanlarda değişiklik yapabilir³⁹.

1. Mal Rejimi Sözleşmesi

Mal rejimi sözleşmesi, eşlerin mal rejimlerinden birini tamamen veya bu rejimleri yasanın izin verdiği ölçüde değişikliklerle seçebilecekleri, şekle tabi bir aile hukuku sözleşmesidir⁴⁰. Sözleşme ile seçimlik mal rejimlerine geçmek mümkün olduğundan öğretide seçimlik mal rejimleri sözleşmesel mal rejimleri olarak da adlandırılır⁴¹.

Eşlerden birinin yapılmasını teklif edeceği mal rejimi sözleşmesinin, gerek diğer eş tarafından gerek eşlerin yaşadıkları sosyal çevrede olumsuz karşılanacağı ve eşlerin birbirlerine olan güven duygusunu azaltacağı endişeleri ile mal rejimi sözleşmesinin uygulama alanı oldukça dar kalmaktadır⁴². Ayrıca, eşler mal rejimi konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadığından, mal rejimi sözleşmesinin yapılması zahmetli ve gereksiz görülmektedir⁴³.

³⁸ Acar, Faruk, **Aile Hukukumuzda Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı**, Ankara, 2007, s. 190; Başpınar, Veysel, “**Türk Medeni Kanunu İle Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz**”, AÜHFD, yıl 2003, C. 52, S. 3, s. 87; Büyüktanır, s. 110; Ergün, Zafer, **Boşanma Davaları, Nişanlanma-Evlenme-Butlan-Velayet-Kişisel İlişki-Nafaka-Maddi ve Manevi Tazminat-Mal Rejimi**, 4. Bası, Ankara, 2009, s. 1550; Selek, **a.g.e.**, s. 22.

³⁹ Acar, **a.g.e.**, s. 190; Başpınar, **a.g.e.**, s. 87–88; Büyüktanır, **a.g.e.**, s. 110; Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 60.

⁴⁰ Şıpka, Uygulamaya İlişkin Sorunlar, s. 16

⁴¹ Dural, Mustafa, Ögüz, Tufan, Gümüş, Mustafa, Alper, **Türk Özel Hukuku-Aile Hukuku**, C. 3, 2. Bası, İstanbul, 2008, s. 188; Uzun, s. 6.

⁴² Selek, **a.g.e.**, s. 21.

⁴³ Gençcan, **a.g.e.**, s. 127.

İki taraflı bir hukuki işlem olan mal rejimi sözleşmesinin geçerli olarak kurulması için ehliyet ve şekil şartlarının yerine getirilmesi gerekmektedir.

a. Ehliyet

Mal rejimi sözleşmesini yapma hakkı şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan eşin sözleşmeyi bizzat yapması ve imzalaması gerekmektedir⁴⁴. Mal rejimi sözleşmesi, TMK m. 204/I uyarınca ancak ayırt etme gücüne sahip olan kişiler tarafından yapılabilir. Küçükler ile kısıtlılar, TMK m. 204/II uyarınca yasal temsilcilerinin rızasını almak zorundadır. Onsekiz yaşından küçük olup henüz evlenmemiş olan kişinin yapmak istediği mal rejimi sözleşmesinin geçerli olabilmesi için yasal temsilcileri olan anne ve babasının ayrı ayrı rızası gerekir⁴⁵. Anne babadan sadece biri velayet sahibi ise, velayet sahibinin rızası yeterlidir⁴⁶. Onsekiz yaşından küçük olan eş evlendikten sonra TMK m. 11/II uyarınca ergin olacağından, mal rejimi sözleşmesi yaparken annesinin ve babasının rızası gerekmez⁴⁷.

Ayırt etme gücüne sahip olan kısıtlının, yapmak istediği mal rejimi sözleşmesinin geçerli olabilmesi için kısıtlının yasal temsilcisinin rızası gerekir. Ayrıca, kısıtlının yasal temsilcisinin vesayet makamı olan Sulh Hukuk Mahkemesi'nden TMK m. 462/I–9 uyarınca izin alması gerekir.

b. Şekil

Mal rejimi sözleşmesinin yapılması, TMK m. 205 uyarınca resmi şekle tabidir. Kanun koyucu eşlerin ve üçüncü kişilerin haklarını korumak ve

⁴⁴ Bük, **a.g.e.**, s. 17.

⁴⁵ Akbulut, **a.g.e.**, s. 23; Akıntürk, Ateş Karaman **a.g.e.**, s. 147; Demir, Pınar, Özlem, “**Yasal Mal Rejimi Çerçevesinde Eşlerin Aralarında Yapabilecekleri Sözleşmeler**”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005, www.yok.gov.tr. , s. 43-44; Ergün, **a.g.e.**, s. 1551; Ozanemre, Yayla, Tolunay, Turan, Gamze, “**Türk Medeni Kanunu’nda Mal Rejimi Sözleşmesi**”, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara, 2008, s. 1083.

⁴⁶ Demir, Pınar, Sözleşmeler, s.43-44; Ergün, **a.g.e.**, s. 1551; Ozanemre, Yayla, Turan, **a.g.e.**, s. 1083.

⁴⁷ Ergün, **a.g.e.**, s. 1551.

ihtilaflarda ispatı kolaylaştırmak amacı ile mal rejimi sözleşmesinin geçerliliğini resmi şekle tabii tutmuştur⁴⁸.

Mal rejimi sözleşmesinin geçerli olabilmesi için, TMK m. 205/I uyarınca noterde düzenleme veya onaylama şeklinde yapılması gerekir. Eşlerin evlenme başvurusu esnasında hangi mal rejimini seçtiklerini yazılı olarak bildirmeleri, bu durumun istisnasını oluşturur.

Mal rejimi sözleşmesinin geçerli olması için taraflarca ve gerektiği durumlarda yasal temsilcilerince imzalanması zorunludur.

Daha önce yapılmış olan mal rejimi sözleşmesinin ortadan kaldırılması veya değiştirilmesi de resmi şekilde yapılır⁴⁹.

2. Seçimlik Mal Rejimi Türleri

a. Mal Ayrılığı Rejimi

Mal ayrılığı rejiminin temelinde, eşlerin ayrı malvarlığına sahip olması prensibi vardır⁵⁰. Bu rejimde kadının malvarlığı ve kocanın malvarlığı olmak üzere iki malvarlığı mevcuttur⁵¹. Bu malvarlıkları birleşerek tek bir malvarlığı haline dönüşmez, birbirinden bağımsız olarak mevcudiyetlerini korur⁵².

Mal ayrılığı rejiminde, TMK m. 242 uyarınca, eşlerden her biri malik olduğu malları tek başına yönetme hakkına sahiptir. Eş, malik olduğu malları yönetirken diğer eşin rızasını veya onayını almak zorunda değildir⁵³.

Mal ayrılığı rejiminde, TMK m. 242 uyarınca eşlerden her biri malik olduğu mallardan tek başına yararlanma ve bunlar üzerinde tek başına tasarrufta bulunma hakkına sahiptir.

⁴⁸ Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 148; Demir, Pınar, *Sözleşmeler*, s. 37; Ozanemre, Yayla, Turan, **a.g.e.**, s. 1084; Öztan, **a.g.e.**, s. 235; Zeytin, **a.g.e.**, s. 47.

⁴⁹ Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 148; Demir, Pınar, *Sözleşmeler*, s. 38; Uzun, **a.g.e.**, s. 25.

⁵⁰ Gümüş, **a.g.e.**, s. 424.

⁵¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 313.

⁵² Acabey, Beşir, **Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi**, İzmir, 1998, s. 22; Acar, **a.g.e.**, s. 194; Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 179; Bük, **a.g.e.**, s. 44.

⁵³ Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 179.

Eşler yönetme, yararlanma ve tasarrufta bulunma haklarını kullanırken yasal sınırlar içinde kalmak zorundadır⁵⁴. Örneğin, aile konutunun mülkiyetine sahip olan eş, TMK m. 194/I uyarınca, aile konutunun mülkiyetini diğer eşin rızası olmadan devredemez⁵⁵.

Mal ayrılığı rejiminde TMK m. 246 uyarınca eşlerden her biri kendi borçlarından tüm malvarlığı ile sorumludur. Bu hüküm emredici nitelikte olup, mal rejimi sözleşmesi ile değiştirilemez⁵⁶.

Eşlerden birinin evlilik birliğini temsilen yaptığı işlemlerden dolayı, eşler alacaklılara karşı müteselsilen sorumlu olur⁵⁷.

b. Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimi

Paylaşmalı mal ayrılığı rejiminde üç türlü mal vardır. Bunlardan birincisi paylaşırma konusu mallardır. Paylaşırma konusu malların mülkiyeti eşlerden hangisine ait olursa olsun, bu mallar tasfiye aşamasında eşler arasında yarı yarıya paylaşılır⁵⁸.

İkinci tür mallar ise paylaşım dışı kalan mallardır. Bu mallar, eşlerden yalnız birine ait olan ve diğer eşin üzerinde hiçbir hak sahibi olmadığı mallardır. Bu mallar tasfiye aşamasında eşler arasında paylaşım konusu olmaz⁵⁹.

Üçüncü tür mallar ise paylı mallardır. Paylı mallar TMK m. 245/II uyarınca eşlerden hangisine ait olduğu ispat edilemeyen mallardır. Bu mallar her iki eşin paylı mülkiyetinde sayılır.

⁵⁴ Akbulut, **a.g.e.**, s. 8; Bük, **a.g.e.**, s. 45; Gençcan, **a.g.e.**, s. 622; Gümüş, **a.g.e.**, s. 425.

⁵⁵ Bük, **a.g.e.**, s. 45; Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 63.

⁵⁶ Gümüş, **a.g.e.**, s. 426.

⁵⁷ Akbulut, **a.g.e.**, s. 8-9; Gençcan, **a.g.e.**, s. 626; Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 64.

⁵⁸ Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 182; Başpınar, **a.g.e.**, s. 91; Bük, **a.g.e.**, s. 47; Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 67.

⁵⁹ Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 182; Başpınar, **a.g.e.**, s. 91; Bük, **a.g.e.**, s. 47; Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 67-68.

Eşlerden her biri kendi malları üzerinde yasal sınırlar içerisinde kalmak şartı ile mülkiyet, bu malları bizzat yönetme, bunlardan dilediği şekilde yararlanma ve bunlar üzerinde serbestçe tasarruf etme haklarına sahiptir⁶⁰.

Eş kendi borcundan dolayı TMK m. 246 uyarınca bütün malvarlığıyla sorumludur. Eşlerden birinin evlilik birliğini temsilen yaptığı işlemlerden dolayı, eşler alacaklılara karşı müteselsilen sorumlu olur⁶¹.

Paylaşmalı mal ayrılığı rejimi sona erince TMK m. 248/I uyarınca her eş diğer eşte bulunan mallarını geri alır. İlgili malvarlığının kendisine verilmesinde üstün yararı olduğunu ispat eden eş, diğer eşe payının ödeme günündeki karşılığını vermek sureti ile paylı mülkiyetteki malvarlığının TMK m. 248/II uyarınca kendisine verilmesini isteyebilir.

Eşlerden biri diğer eşe ait olup paylaşılma dışında kalan bir malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına hiç ya da uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuş ise TMK m. 249 uyarınca katkısı oranında uygun bir bedel ödenmesini isteyebilir.

Paylaşmalı mal ayrılığı rejiminde, TMK m. 250 uyarınca ailenin ortak kullanım ve yararlanmasına özgülenmiş mallar ve ailenin geleceğini güvence altına almaya yönelik yatırımlar ve bunların yerine geçen değerler eşler arasında eşit olarak paylaşılır.

c. Mal Ortaklığı Rejimi

Mal ortaklığı rejimi TMK m. 256 uyarınca ortaklık malları ile eşlerin kişisel mallarından oluşur. Mal ortaklığı rejiminin genel mal ortaklığı ve sınırlı mal ortaklığı olmak üzere iki ana türü vardır. Sınırlı mal ortaklığı türü de edinilmiş mallara ortaklık ve diğer mal ortaklıkları olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılır.

⁶⁰ Akbulut, **a.g.e.**, s.10; Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 182– 183; Başpınar, **a.g.e.**, s. 91; Bük, **a.g.e.**, s. 48; Gençcan, **a.g.e.**, s. 628; Öztan, **a.g.e.**, s. 314; Serdar, **a.g.e.**, s. 816.

⁶¹ Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 183; Bük, **a.g.e.**, s. 48; Gençcan, **a.g.e.**, s. 630; Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 69.

Genel mal ortaklığı türünde TMK m. 257 uyarınca ortaklık malları, eşlerin kanun gereğince kişisel mal sayılan malları dışındaki mallarından ve gelirlerinden oluşur. Bir eşin tüm malvarlığı kişisel mal olduğu ispatlanmadıkça TMK m. 261 uyarınca ortaklık malı sayılır. Genel mal ortaklığı türünde, eşler ortaklık mallarına elbirliği halinde malik olur⁶². Kişisel mallar, mal rejimi sözleşmesi ile veya üçüncü kişilerin karşılıksız kazandırmalarıyla ya da bizzat kanunla belirlenen mallardır. Eşlerden her biri kendi kişisel mallarının mülkiyet hakkına, bunları yönetme hakkına ve bunlardan yararlanma hakkına sahiptir.

Edinilmiş mallara ortaklık, eşlerin yapacakları bir mal rejimi sözleşmesiyle kabul edecekleri ve sadece edinilmiş mallardan oluşan sınırlı bir ortaklık türüdür⁶³. Eşlerin kişisel mallarının gelirleri TMK m. 258 uyarınca bu ortaklığa dahildir.

Diğer mal ortaklıkları türünde, eşler yapacakları mal rejimi sözleşmesi ile belirli malvarlığı türlerini özellikle taşınmaz mallarını, eşlerin kazançlarını, eşlerin meslek veya sanatı yürütmek için kullandıkları mallarını ortaklık dışında tutmak sureti ile bir mal ortaklığı oluşturabilir⁶⁴. Aksi mal rejimi sözleşmesinden anlaşılmadıkça TMK m. 259 uyarınca bu malların gelirleri de ortaklığa dahil değildir.

Olağan yönetimde eşlerden her biri, TMK m. 262/I uyarınca ortaklık mallarını evlilik birliğinin yararını dikkate alarak yönetme hakkına sahiptir. Olağanüstü yönetime giren konularda, TMK m. 263/I uyarınca eşler ancak birlikte ve biri diğerinin rızasını almak sureti ile hareket edebilir ve ortaklığı yükümlülük altına sokabilir⁶⁵.

⁶² Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 189; Demir, Pınar, Sözleşmeler, **a.g.e.**, s. 16; Gümüş, **a.g.e.**, s. 437; Uzun, s. 14.

⁶³ Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 189; Demir, Pınar, Sözleşmeler, **a.g.e.**, s. 16; Gümüş, **a.g.e.**, s. 436; Uzun, **a.g.e.**, s. 15.

⁶⁴ Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 189; Bük, **a.g.e.**, s. 41; Demir, Pınar, Sözleşmeler, **a.g.e.**, s. 16; Gümüş, **a.g.e.**, s. 436; Uzun, **a.g.e.**, s. 15.

⁶⁵ Akbulut, **a.g.e.**, s. 16; Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 190; Demir, Pınar, Sözleşmeler, **a.g.e.**, s.16; Gümüş, **a.g.e.**, s. 440.

d. Olağanüstü Mal Rejimi

Kanun koyucu, eşlerin evlilik birliğine olan katkıları arasındaki dengesizliği gidermek amacıyla ve eşlerden birinin ekonomik olarak aciz olması durumunda, eşler arasındaki hakkaniyetsizliği gidermek amacıyla olağanüstü mal rejimini düzenlemiştir⁶⁶. Koşulların oluşması halinde mahkeme kararı ile mal ayrılığına geçildiği için kanun koyucu bu rejimi olağanüstü mal rejimi olarak adlandırmıştır⁶⁷. Eşlerin iradesi ile seçtikleri mal ayrılığı rejimi ile mahkeme kararı ile oluşan mal ayrılığı rejiminin esas ve sonuçları bakımından birbirinden farkı yoktur⁶⁸.

Eş, haklı sebeplerin varlığı halinde TMK m. 206 uyarınca diğer eş ile arasındaki hakkaniyete uygun düşmeyen mevcut ilişkiyi kaldırmak ve olağanüstü mal rejimine geçmek için mahkemeye başvurabilir. Kanun koyucu diğer eşe ait malvarlığının borca batık olması, ortaklıktaki payının haczedilmiş olması, diğer eşin, istemde bulunan eşin veya ortaklığın menfaatlerini tehlikeye düşürmüş olması, diğer eşin, ortaklığın malları üzerinde bir tasarruf işleminin yapılması için gereken rızasını haklı bir sebep olmadan esirgemesi, diğer eşin, istemde bulunan eşe malvarlığı, geliri, borçları veya ortaklık malları hakkında bilgi vermekten kaçınması, diğer eşin sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olması durumlarını haklı sebep olarak kabul etmiştir. Haklı sebepler kanunda gösterilen bu durumlarla sınırlı değildir. Bunların dışında somut olayda haklı sebeplerin bulunması halinde mahkeme tarafından olağanüstü mal rejimine geçilmesine karar verilebilir.

Olağanüstü mal rejimine geçilmesi ile beraber eşler arasındaki mevcut mal rejimi sona erer ve bu mal rejimi uyarınca tasfiye işlemi yapılır⁶⁹.

⁶⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 243; Zeytin, **a.g.e.**, s. 48.

⁶⁷ Ergün, **a.g.e.**, s. 1551.

⁶⁸ Ergün, **a.g.e.**, s. 1552.

⁶⁹ Zeytin, **a.g.e.**, s. 48.

Olağanüstü mal rejimi eşlerin korunmasına yönelik emredici bir düzenleme olduğundan, bu haktan önceden vazgeçmek mümkün değildir⁷⁰.

⁷⁰ Gençcan, Ömer, Uğur, “Olağanüstü Mal Rejimi ve Artık Değer” , Uygulamalı Aile Hukuku Sertifika Programı III. Dönem 17–18 Kasım 2006, İstanbul, 2007, s. 84; Öztan, a.g.e., s. 243; Zeytin, a.g.e., s. 48.

İKİNCİ BÖLÜM

YASAL MAL REJİMİNDE DENKLEŞTİRME ALACAĞI

Yasal mal rejiminin asıl amacı malvarlığının paylaşımı açısından eşler arasında adaleti sağlamaktır⁷¹. Bu adaletin sağlanması için her bir eşin diğerine karşı olan katılma alacağının belirlenmesi gereklidir. Katılma alacağının belirlenmesi için zorunlu olan unsurlardan biri de eşlerin malvarlıklarına ilişkin borçların ifası nedeni ile ilgili eşin kişisel malları ve edinilmiş malları arasında denkleştirme yapılıp yapılmayacağının tespitidir.

Türk Medeni Kanunu 231/1 maddesi uyarınca eklemekten ve denkleştirme alacağından elde edilen miktarlar da dahil olmak üzere her eşin edinilmiş mallarının toplam değerinden bu mallara ilişkin borçlar çıkarıldıktan sonra kalan miktarı artık değerdir. Artık değer belirlenmesinde eşlerin edinilmiş malları, edinilmiş mallara eklenecek değerler, değer artış payı, denkleştirme alacağı ve edinilmiş mallara ilişkin borçlar dikkate alınır. Her eş TMK 236/1 uyarınca, diğer eşe ait artık değer yarısı üzerinde katılma alacağı hakkına sahip olur. Eşler TMK m. 237/1 uyarınca sözleşme yapmak sureti ile katılma alacağı oranını değiştirebilir. Katılma alacağı, artık değer yarısı veya eşlerin sözleşme ile kararlaştırdığı oran olduğundan, öncelikle artık değer hesaplanması şarttır.

Denkleştirme alacağı, yasal mal rejiminde eşin bir malvarlığı grubuna ait olan borcun aynı eşin diğer malvarlığı grubu tarafından karşılanması ya da bir malvarlığı grubundan diğerinde bulunan bir malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunulması hallerinde borcu karşılayan yahut katkıda bulunan malvarlığı grubunun lehine ortaya çıkan ve artık değer hesaplanmasında kullanılan bir mahsup kalemidir.⁷² Anlatım

⁷¹ Acar, **a.g.e.**, s. 130.

⁷² Çalışmamızın ana konusu dışında yer alan TMK m. 227’de düzenlenen “Değer Artış Payı” ve TMK m. 229’da düzenlenen “Eklenecek Değerler” de “Artık Değer” in belirlenmesi için gerekli olan unsurlardır.

kolaylığı sağlanması nedeniyle denkleştirme alacağı ifadesi kullanılmaktaysa da hukuki anlamda bir alacak söz konusu değildir. Bir malvarlığı içinde, belirli bir hesabı yapmak için oluşturulmuş mal kesimleri arasında, hukuki açıdan bir borç ilişkisinin ve buna bağlı olarak alacak hakkının var olması mümkün değildir⁷³. Denkleştirme alacağı, hukuki anlamda bir alacak olmayıp, denkleştirme alacağında aynı eşin malvarlığı grupları arasında bir mahsup durumu söz konusudur.

Eşlerin malvarlıklarında yer alan mallar TMK m. 219 ve 220 uyarınca kişisel ve edinilmiş mal olarak gruplandırılmıştır. Ancak yasal mal rejimi esnasında eşlerden her birinin tek bir malvarlığı vardır. Yasal mal rejimi esnasında eşler çeşitli sebeplerden doğan mali yükümlülüklerini malvarlıklarında yer alan mallar vasıtasıyla yerine getirir. Yerine getirilen bu yükümlülükler, bir kişisel mala veya edinilmiş mala ilişkin olarak doğmuş olabilir. Her borç TMK m. 230/II uyarınca ilişkin bulunduğu malvarlığı grubunu yükümlülük altına sokar. Bununla birlikte TMK'da bir malvarlığı grubuna ilişkin yükümlülüğün yerine getirilmesi için yalnızca bu gruptaki malların kullanılabileceği yönünde tasarruf yetkisini kısıtlayan bir hüküm bulunmamaktadır⁷⁴. Dolayısıyla, yasal mal rejiminin devamı esnasında bir malvarlığı grubuna ilişkin yükümlülük kısmen veya tamamen diğerindeki mallar kullanılarak yerine getirilebilir. Bu durumun bir sonucu olarak malvarlığı grubunun değeri diğerinin aleyhine olacak şekilde artabilir⁷⁵.

Alacaklının kim olduğu, borcun hangi hukuki ilişki çerçevesinde doğduğu veya konusu, denkleştirme alacağının doğumu yönünden önemli değildir⁷⁶. Yasal mal rejiminde denkleştirme alacağı açısından önemli olan nokta bir malvarlığı grubuna ilişkin borcun kısmen veya tamamen aynı eşe ait diğer malvarlığı grubu tarafından ifa edilmiş olmasıdır. Bu nedenle denkleştirme alacağı konusu anlayabilmek için öncelikle eşin malvarlıklarının hangisinin kişisel mal olduğunun hangisinin edinilmiş mal olduğunun tespit

⁷³ Sarı, **a.g.e.**, s.203.

⁷⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 202.

⁷⁵ Sarı, **a.g.e.**, s. 202.

⁷⁶ Sarı, **a.g.e.**, s. 204.

edilmesi gereklidir. Daha sonra, TMK m. 230/II uyarınca borcun hangi gruptaki malvarlığı ile ilişkili olduğu belirlenmeli ve borç belirlenen malvarlığı grubuna özgülenmelidir. Bir malvarlığı grubuna özgülenen borç aynı eşin diğer malvarlığı grubunda bulunan bir malvarlığı vasıtasıyla ifa edilmiş ise, denkleştirme alacağı ortaya çıkar. Denkleştirme alacağının doğup doğmayacağını tespit edebilmek için öncelikli olarak eşin malvarlıklarının hangi malvarlığı grubuna ait olduğunun tereddütsüz bir şekilde belirlenmesi önem arz etmektedir.

I. YASAL MAL REJİMİNDE EDİNİLMİŞ MALLAR VE KİŞİSEL MALLAR

Yasal mal rejimi, TMK m. 218 uyarınca, eşlerin edinilmiş malları ile kişisel mallarını kapsar⁷⁷. Kanun koyucu edinilmiş malları örnekleme yoluyla, kişisel malları ise sınırlı sayıda göstermiştir.⁷⁸ Bir başka ifadeyle kişisel mal olarak nitelendirilmeyen malın, edinilmiş mal olduğunu kabul etmek gerekir⁷⁹. Şüphe halinde bir eşin bütün malları, TMK m. 222/III uyarınca, edinilmiş mal sayılır.

Malvarlıklarının hangisinin kişisel mal, hangisinin edinilmiş mal sayılacağını düzenleyen hükümler, esas itibariyle emredicidir. Ancak eşler kanunda emredici olmayan hükümleri değiştirebilir⁸⁰.

Edinilmiş mallar ve kişisel mallar ayrımının mülkiyet açısından önemi yoktur. Bu ayrımın önemi, mal rejiminin tasfiyesinde ortaya çıkar. Eşlerden birinin mülkiyetindeki mal edinilmiş mal ise mal rejiminin tasfiyesinde dikkate alınacak, kişisel mal ise tasfiye dışı kalır⁸¹.

⁷⁷ Paylı malların, yasal mal rejimindeki mal türlerinden biri olduğunu savunan görüş için, bkz. Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 155–159.

⁷⁸ Kırca, İsmail, Kırca, Çiğdem, “**Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Anonim ve Limited Şirketlerde Bağlamın Etkisizleşmesi**”, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara, 2008, s. 548; Zeytin, **a.g.e.**, s. 94.

⁷⁹ Zeytin, **a.g.e.**, s. 94.

⁸⁰ Kırca, Kırca, **a.g.e.**, s. 548; Öztan, **a.g.e.**, s. 251.

⁸¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 250; Zeytin, **a.g.e.**, s. 94.

A. Edinilmiş Mallar

Edinilmiş mal, TMK m. 219 uyarınca her eşin yasal mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği malvarlığıdır. Edinilmiş mal başlıklı TMK m. 219, eşin çalışmasının karşılığı olan edinimlerin, eşe sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemelerin, eşin çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatların, eşin kişisel mallarının gelirlerinin, edinilmiş malların yerine geçen değerlerin de edinilmiş mal olduğunu belirtmiştir.

Edinilmiş mal başlıklı TMK m. 219, edinilmiş malların tanımını yaparak, bu tanımda yer alan unsurları taşıyan bütün malvarlıklarının edinilmiş mal sayılacağını kabul etmiştir. Bu hüküm aynı zamanda belirli bir malın, tanımda yer alan unsurları taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın, edinilmiş mal olduğunu da belirtmiştir⁸².

“Kanuna göre kişisel mallar” başlıklı TMK m. 220, edinilmiş malların kapsamını dolaylı olarak belirlemiştir. Kişisel mallar, TMK m. 220’de sayılmıştır. Bu hükümde kişisel mal sayılan malvarlıkları dışında kalan bütün malvarlıkları, TMK m. 219/I’de belirtilen tanımın kapsamına girmese ve TMK m. 219/II’de sayılan malvarlıklarından birini oluşturmada dahi edinilmiş mal sayılır⁸³. Eşler TMK m. 221/I-II uyarınca, bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti sebebiyle doğan malvarlığının ve kişisel mallarının gelirlerinin, kişisel mal olacağına dair sözleşme yapabilir. Bu durumda kanun tarafından kişisel mal olarak sayılan malvarlıkları ile eşlerin kişisel mal olmasını kabul ettiği malvarlıkları dışında kalan bütün malvarlıkları edinilmiş mal sayılır⁸⁴.

⁸² Akbulut, **a.g.e.**, s. 33; Sarı, **a.g.e.**, s. 134.

⁸³ Akbulut, **a.g.e.**, s. 33; Öztan, **a.g.e.**, s. 253; Sarı, **a.g.e.**, s. 134–135.

⁸⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 134.

Bir malvarlığının TMK m. 219’da belirtilen tanımın kapsamına girmesi, onun edinilmiş mal olması için yeterli olmayabilir. Bu malvarlığının aynı zamanda, TMK m. 220’de gösterilen kişisel mallardan olmaması gerekir⁸⁵.

1. Edinilmiş Malların Unsurları

Edinilmiş malın kanuni tanımında iki unsur öne çıkmaktadır. Bu unsurlar, yasal mal rejiminin devamı esnasında kazanılma unsuru ve karşılık vererek kazanma unsurudur⁸⁶. Aşağıda bu iki unsur açıklanmaya çalışılmıştır.

a. Yasal Mal Rejiminin Devamı Esnasında Kazanılma Unsuru

Eşler arasında yasal mal rejiminin başlangıcından sona erinceye kadar geçen sürede edinilen her türlü malvarlığı, zamansal açıdan edinilmiş mal olabilir⁸⁷. Malvarlığının kazanılması için hukuk düzeninin aradığı unsurların gerçekleştiği an malvarlığı kazanılmış olacağından, bu anda yasal mal rejimi devam ediyor ise zamansal açıdan edinilmiş mal olma unsuru gerçekleşmiştir⁸⁸. Şöyle ki mal rejiminin devamı esnasında, eşlerin birlikte veya fiilen ayrı yaşamalarının dahi hukuki açıdan önemi yoktur⁸⁹. Yasal mal rejimi başlamadan önce veya yasal mal rejimi sona erdikten sonra kazanılan malvarlığı ise edinilmiş mal değildir⁹⁰.

⁸⁵ Acabey, Beşir, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mal Grupları, İspat Kuralları ve Eşlerin Paylı Mülkiyeti Altındaki Mallara İlişkin Düzenlemeler”, **DEÜFHD**, C. 9, Özel Sayı, s. 501; Sarı, 134-135.

⁸⁶ Özdoğan, **a.g.e.**, s. 10; Uzun, **a.g.e.**, s. 33; Zeytin, **a.g.e.**, s. 95.

⁸⁷ Zeytin, **a.g.e.**, s. 95.

⁸⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 137.

⁸⁹ Özüğür, Ali, İhsan, **Mal Rejimleri, Yasal Mal Rejimi, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, Akti Mal Rejimleri, Mal Ayrılığı- Paylaşmalı Mal Ayrılığı- Mal Ortaklığı, Diğer Eşin Rıza ve Onayına Bağlı Hukuki İşlemler, Mal Rejimlerinde Eşlerin Kanundan Doğan Alım Hakları**, 5. Bası, Ankara, 2008, s. 38-39; Sarı, **a.g.e.**, s. 137.

⁹⁰ Gümüş, **a.g.e.**, s. 254; Sarı, **a.g.e.**, s. 136.

b. Karşılığı Verilerek Kazanılma Unsuru

aa. Genel Olarak

Edinilmiş mal, TMK m. 219 uyarınca karşılığı verilerek kazanılan malvarlığıdır. Bu nedenle bir malın edinilmiş mal olarak nitelendirilmesi için kanunun aradığı ikinci unsur, karşılığı verilerek kazanılma unsurudur. Bir eşin karşılığını vererek kazandığı malda diğer eşin de belli ölçüde katkısının olduğu kabul edilmiştir⁹¹. Malvarlığı, karşılık verilmeksizin kazanılmış ise, TMK m. 220 uyarınca kişisel maldır.

Yasal mal rejimine ilişkin kanuni düzenlemelerde karşılık kavramı tanımlanmamıştır. Bu nedenle karşılık kavramını genel hükümler çerçevesinde açıklamak gerekir⁹². Karşılık kavramı karşı edim anlamına gelir⁹³. Yasal mal rejiminde karşı edimin başlangıç noktası eşin emeğidir⁹⁴. Geniş anlamda karşılık, bir eşin şahsi, zihinsel veya bedensel emeği olabileceği gibi, bir şeyin verilmesi, bir hakkın tanınması, bir hakkın devri, bir hakkın sınırlandırılması, bir hakkın değiştirilmesi, bir haktan vazgeçilmesi, bir şeyin yapılmaması şeklinde de olabilir⁹⁵.

Öğretide, bir şeyin yapılmaması suretiyle edinilmiş malın kazanılması durumunda, gerçek anlamda bir emek olmadığından bahisle, TMK m. 219'un ruhuna uygun olarak kazanılan bir edinilmiş maldan söz edilemeyeceği savunulmaktadır⁹⁶.

Kanaatimizce, bir şeyin yapılmaması durumunda, bir emeğin var olup olmadığı, somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Örneğin işçi Ali patron Veli ile aylık 2000,00 TL maaş ve öğle yemekleri karşılığında bir iş sözleşmesi yapmıştır. İki ay sonra patron Veli, işçi Ali'ye öğlen

⁹¹ Akıntürk, Ateş Karaman, **a.g.e.**, s. 157.

⁹² Gümüş, **a.g.e.**, s. 254; Sarı, **a.g.e.**, s. 138; Zeytin, **a.g.e.**, s. 98.

⁹³ Acabey Beşir, "Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, İspat Kuralları İle Karineler", **Uygulamalı Aile Hukuku Sertifika Programı III. Dönem 17– 18 Kasım 2006**, İstanbul, 2007, s. 20; Acar, **a.g.e.**, s. 44.

⁹⁴ Acar, **a.g.e.**, s. 44.

⁹⁵ Sarı, **a.g.e.**, s. 140; Zeytin, **a.g.e.**, s. 98.

⁹⁶ Zeytin, **a.g.e.**, s. 98

yemekhaneden yemek yememesi karşılığında maaşını 2500,00 TL olarak ödemeyi teklif etmiştir. Ali bu teklifi kabul ettiği takdirde kazanacağı artı 500,00 TL Ali'nin yemekhanede yemek yememesinin karşılığıdır. Ali'nin yemekhanede yemek yememesi, bir şeyin yapılmaması durumudur. Ali yemek yeme hakkını yaptığı iş karşılığında, bir başka ifadeyle emeği karşılığında kazandığından, bu kazanılan artı 500,00 TL'de emek yoktur denilemez. Bir şeyi yapma hakkını eşlerden biri emek karşılığında kazandı ise, bu hakkından yapmama suretiyle vazgeçmesi durumunda kazanacağı malvarlığı, bir şeyi yapma hakkını kazanırken harcadığı emeğin karşılığıdır.

Kazandırmanın karşılıklı olup olmadığı iktisadi değil, hukuki bir nitelendirmedir. Tarafların edimleri arasında ekonomik bir dengenin varlığı şart değildir. Kazandırma için verilen karşılığın iktisadi değeri, kazanılan malvarlığı değerinden az veya çok olabilir. Burada önemli olan edimler arasında hukuki açıdan bir karşılık ilişkisinin bulunmasıdır⁹⁷.

Karşılığı verilerek kazanma unsurunu konuya ilişkin diğer hükümlerle birlikte değerlendirmek gerekir. Yasal mal rejiminin devamı sırasında karşılık olarak kişisel mal verilmek suretiyle bir malvarlığı kazanılmış ise, kazanılan bu malvarlığı, ikame ilkesi gereğince kişisel mal olur. Karşılığı verilerek elde edilen malvarlığının edinilmiş mal olabilmesi için, TMK m. 220'de belirtilen kişisel mallardan olmaması gerekir⁹⁸.

Kazandırmanın sonucu olarak bir takım yükümlülüklerin ortaya çıkması, kazandırmanın karşılıklı olduğu anlamına gelmez. Örneğin, kazandırma sonucu bir vergi borcunun doğması, karşı tarafa verilen bir karşılık olarak değerlendirilemez⁹⁹.

⁹⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 140.

⁹⁸ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 20; Akbulut, **a.g.e.**, s. 39; Sarı, **a.g.e.**, s. 139.

⁹⁹ Sarı, **a.g.e.**, s. 140.

Sosyal ilişkilerden kaynaklanan eşin emeği hukuken takip edilebilir bir borç doğurmamakla beraber, bu emeğe karşılık eşin malvarlığı kazanması durumunda, kazanılan malvarlığı edinilmiş mal sayılmamalıdır¹⁰⁰.

Kısmen karşılıklı kısmen karşılıksız gerçekleştirilen karma bağışlama sonucu kazanılan malvarlığının edinilmiş mal mı, kişisel mal mı olduğunu tespit etmek için, kazanımda karşılıksız kazandırmanın mı yoksa verilen karşılığın mı daha fazla olduğunu tespit etmek gerekir¹⁰¹. Kazanımda karşılıklı kısmın oranı karşılıksız kazandırmaya göre daha fazla ise, malvarlığı edinilmiş mal kabul edilmelidir¹⁰². Kazandırmada karşılıklı ve karşılıksız kısımların eşitliği halinde, tercih ilkesi gereğince, ilgili malvarlığı edinilmiş mal sayılmalıdır.¹⁰³ Karşılıksız kısmın oranı karşılıklı kısmın oranından fazla ise malvarlığı kişisel mal kabul edilmelidir. Belirtmek gerekir ki, karma bağışlamanın karşılıklı kısmı kişisel mallardan karşılanmış ise, kazanılan mal, karşılıklı kısmın ve karşılıksız kısmın oranına bakılmaksızın kişisel mal olur.

Eksik iki tarafa borç yükleyen hukuki ilişkilerde borçlar karşılıklı değildir¹⁰⁴. Bir taraf karşılıksız olarak borç altına girmekle beraber, diğer taraf bu borca bağlı olarak bir borç altına girmektedir. Örneğin faizsiz ödünç vermede, ödünç alınan paranın geri verilmesi karşılık değildir. Dolayısıyla ödünç para alan eşin, bu parayı geri ödeyecek olması nedeniyle, bu para edinilmiş mal olarak değerlendirilmez¹⁰⁵.

Öğretideki diğer bir görüşe göre, faizsiz ödünç para alınması durumunda, alınan para ile vadesinde yapılacak geri ödeme birbirinin karşılığıdır¹⁰⁶.

¹⁰⁰ Zeytin, **a.g.e.**, s. 98. Örneğin, askere giden Veli köpeğini bakması için Ali'ye bırakmıştır. Veli askerlik yaptığı Edirne'den köpeğine bakan Ali'ye meyve aromalı sabun sepeti getirmiştir. Bu sabun sepeti Ali'nin edinilmiş malı olarak değerlendirilmemelidir.

¹⁰¹ Gümüş, **a.g.e.**, s. 254; Zeytin, **a.g.e.**, s. 100.

¹⁰² Zeytin, **a.g.e.**, s. 100.

¹⁰³ Sarı, **a.g.e.**, s. 141.

¹⁰⁴ Acar, **a.g.e.**, s. 42; Zeytin, **a.g.e.**, s. 99.

¹⁰⁵ Zeytin, **a.g.e.**, s. 99.

¹⁰⁶ Acar, **a.g.e.**, s. 42.

Kanaatimizce, faizsiz ödünç para verme durumunda, ödünç alınan paranın geri verilmesi karşılık değildir. Borçlunun vadesinde yapacağı geri ödeme, iade niteliği taşımaktadır. Faizsiz ödünç para veren, bir karşılık almaz. Faizsiz ödünç para veren sadece verdiğini geri alır. Eşlerden birinin ödünç parayı faiz karşılığında almasında ise karşılık unsuru gerçekleşir¹⁰⁷.

bb. Şans Oyunları

Piyango, sayısal loto ve benzeri şans oyunlarından elde edilen kazançların edinilmiş mal olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği konusunda öğretide görüş ayrılığı mevcuttur.

Öğretideki bir görüş ikramiyenin isabet ettiği biletin bedeli kişisel mallardan karşılanmış ise kazanılan ikramiyenin de kişisel mal olacağını, bilet bedelinin edinilmiş mallardan karşılanmış olması halinde ise kazanılan ikramiyenin edinilmiş mal olacağını kabul eder.¹⁰⁸

Öğretideki diğer bir görüşe göre, şans oyunu için yapılan harcama ile kazanılan ikramiye arasında karşılık ilişkisi yoktur¹⁰⁹. Ödenen bedel ile kazanılan ikramiye arasında orantısızlık olduğundan, bu tür kazanımlar karşılıksız kazanım olarak değerlendirilmelidir. Bu görüşe göre şans oyunlarından elde edilen malvarlığı kişisel maldır¹¹⁰.

İsviçre Federal Mahkemesi şans oyunu neticesinde kazanılan ikramiyenin, ikame ilkesi uyarınca şans oyununa yatırılan paranın kaynağının dikkate alınarak, nitelendirilmesine karar vermiştir. Mahkeme şans oyunu

¹⁰⁷ Acar, **a.g.e.**, s. 42, Zeytin, **a.g.e.**, s. 99.

¹⁰⁸ Gümüş, **a.g.e.**, s. 255; Öztan, **a.g.e.**, s.257; Sarı, **a.g.e.**, s. 141.

¹⁰⁹ Zeytin, **a.g.e.**, s. 100- 101.

¹¹⁰ Kılıçoğlu, Ahmet, **Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi**, 2. Bası, Ankara, 2002, s.46; Zeytin, **a.g.e.**, s. 100-101.

bedelinin edinilmiş mallardan karşılanması durumunda kazanılan ikramiyenin edinilmiş mal olacağına karar vermiştir¹¹¹.

Kanaatimizce de, birinci görüş daha isabetlidir. Bu görüşün temelinde TMK m. 219/II-5 ve TMK m. 220/I-4'te yer alan ikame ilkesi bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle bu görüş kanunda yer alan düzenlemelere dayanmaktadır. TMK m. 220'de kişisel mallar sınırlı bir şekilde belirtilmiştir ve bu maddede şans oyunlarından kazanılan gelirler yer almamaktadır¹¹². Kişisel mal olmayan malvarlığının edinilmiş mal olacağı kuralından hareketle şans oyunlarından kazanılan malvarlığının edinilmiş mal olacağı sonuca ulaşmak mümkündür¹¹³. Diğer görüşün, ödenen bilet bedeli ile elde edilen ikramiye arasındaki orantısızlık savunmasına ise, karşılığın kazanılan ikramiye bedeli ile orantılı olması şart olmadığından katılamamaktayız¹¹⁴. Ayrıca bilete ödenen değer ile elde edilen ikramiye bedeli arasındaki orantıyı kazanılan ikramiyenin tutarı belirlemektedir¹¹⁵.

Edinilmiş mallarının bir kısmını piyango, at yarışı, sayısal loto gibi şans oyunlarına harcayan eşin bu davranışlarına katlanan ve bu nedenle kendi ihtiyaçlarından, olası yatırımından geri kalan eşe, kazanılan ikramiyenin "kişisel mal" olduğunu söylemek hakkaniyete uygun olmaz. Katıldığımız görüşe göre eş şans oyunu bedelini kişisel mallarından karşılamış ise çıkan ikramiye eşin kişisel malı olur.

¹¹¹ Sarı, **a.g.e.**, s.141; Zeytin, **a.g.e.**, s. 100.

¹¹² Akbulut, **a.g.e.**, s. 40; Sarı, **a.g.e.**, s. 142.

¹¹³ Sarı, **a.g.e.**, s. 142.

¹¹⁴ Akbulut, **a.g.e.**, s. 40.

¹¹⁵ Örneğin, 10,00 TL'ye alınan piyango biletine 1.000.000,00 TL isabet edebileceği gibi amorti olarak 10,00 TL de isabet edebilir.

2. Kanun Tarafından Doğrudan Sayılan Edinilmiş Mallar

a. Çalışmanın Karşılığı Kazanılan Malvarlıkları

aa. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu m. 219/II uyarınca, bir eşin çalışmasının karşılığı olan kazanımları edinilmiş maldır. Bu kazanımlar eşin karşılığını vererek kazandığı malvarlıklarıdır. Malvarlıklarının kazanılmasının karşılığı eşin çalışmasıdır. Bu nedenle çalışma karşılığı olan kazanımların edinilmiş mal olarak kabul edilmesi, TMK m. 219/I'de yer alan tanıma da uygundur¹¹⁶.

Çalışmanın karşılığı olarak kazanılan malvarlığından eşin hizmet sözleşmesine dayanarak, serbest meslek sahibi olarak, kamu hukuku çerçevesinde veya bir işletme faaliyeti dolayısı ile kazandığı gelir anlaşılır¹¹⁷. Çalışma karşılığı kazanımlar açısından önemli olan, iş gücünün kullanılması sureti ile kazanç elde edilmesidir. İş gücünün kime tahsis edildiğinin, bunun karşılığında kimden gelir elde edildiğinin veya çalışmanın hangi hükümlere tabi olduğunun önemi yoktur¹¹⁸.

Çalışma karşılığında kazanılan her türlü mal, para, hak ve benzerleri edinilmiş mal sayılır¹¹⁹. Maaş, gündelik, ücret, bahşiş, prim, ikramiye, yolluk, yan ödeme, fazla mesai ücreti veya yevmiye, adı her ne olursa olsun, eşin çalışması karşılığı kazandığı gelir, edinilmiş maldır¹²⁰.

Çalışma, fikri bir emeğin harcanmasını gerektirebilir. İnsan düşüncesinin ürünü olan gayri maddi mallar üzerindeki mutlak hâkimiyet haklarına fikri mülkiyet hakları denir¹²¹. Lisans, marka, patent, endüstriyel

¹¹⁶ Sarı, **a.g.e.**, s. 143.

¹¹⁷ Acar, **a.g.e.**, s. 47; Akıntürk, Ateş Karaman **a.g.e.**, s. 158; Gençcan, **a.g.e.**, s. 565; Sarı, **a.g.e.**, s.144; Zeytin, **a.g.e.**, s. 102.

¹¹⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 144.

¹¹⁹ Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 42.

¹²⁰ Akbulut, **a.g.e.**, s. 42; Ergün, **a.g.e.**, s. 1559; Gümüş, **a.g.e.**, s. 255–256; Uzun, **a.g.e.**, s. 34–35; Zeytin, **a.g.e.**, s. 102–103.

¹²¹ Ayhan, Rıza, Çağlar, Hayrettin, Özdamar, Mehmet, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, Ankara, 2009, s. 140.

tasarım, faydalı model, coğrafi işaret, ticaret unvanı, işletme adı, bilgisayar programları ve benzeri fikri eserler üzerindeki mali haklar fikri mülkiyet haklarına örnek gösterilebilir¹²². Fikri mülkiyet hakkının edinilmiş mal olup olmadığı somut olayın özelliklerine göre belirlenir. Eşin fikri emek harcamak suretiyle meydana getirdiği ekonomik değer ifade eden fikri mülkiyet hakkı edinilmiş mal olur¹²³. Ancak, eşin başkasına ait marka hakkını kişisel malvarlığında yer alan para karşılığında devralması durumunda, bu marka edinilmiş mal olmaz¹²⁴.

Eşin çalışmasının karşılığında elde ettiği; ancak eşin kişisel yararlanmasına yönelik olan ve biriktirme imkânı olmayan barınma gibi ifalar edinilmiş mal olarak değerlendirilmez¹²⁵.

Eşin diğer eşin iş yerinde hizmet sözleşmesiyle çalıştığı hallerde, özellikle çalışan eşin sigorta primleri yatırılıyor ise kazanılan malvarlığı edinilmiş maldır¹²⁶.

bb. Konjektürel Değer Artışı ve Endüstriyel Değer Artışı

Eşlerin mesleklerinin icrası veya işletmelerinin faaliyeti sonucunda kazandıkları gelirler edinilmiş maldır. Eşin çalışmasının yanında sermaye koyarak katıldığı serbest meslek veya işletme faaliyetinde, sermaye olarak konulan malvarlığındaki değer artışının serbest pazar mekanizmalarının arz talep dengesine göre mi gerçekleştiğinin yoksa eşin olağan yönetim faaliyetlerini aşan çalışmasının karşılığı olarak mı gerçekleştiğinin tespit edilmesi gerekir¹²⁷.

Sermaye olarak konulan malvarlığındaki artış, serbest pazarda oluşan arz ve talep sonucu ortaya çıkıyorsa konjektürel değer artışı söz konusu olur.

¹²² Acar, **a.g.e.**, s. 47; Ayhan, Çağlar, Özdamar, **a.g.e.**, s. 140; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 13.

¹²³ Acar, **a.g.e.**, s. 47; Gümüş **a.g.e.**, s. 256; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 13; Uzun, **a.g.e.**, s. 35.

¹²⁴ Gümüş **a.g.e.**, s. 256.

¹²⁵ Zeytin, **a.g.e.**, s. 103.

¹²⁶ Gümüş **a.g.e.**, s. 256; Sarı, **a.g.e.**, s. 144; Uzun **a.g.e.**, s. 35; Zeytin, **a.g.e.**, s. 103.

¹²⁷ Gümüş **a.g.e.**, s. 257; Zeytin, **a.g.e.**, s. 105.

Sermaye olarak konulan malvarlığındaki konjektürel değer artışı, bu malvarlığının ait olduğu grubun geliri olacaktır¹²⁸. Örneğin, kişisel malvarlığı grubuna ait olan bir şirket payının değerinin arz talep sonucu artması durumunda bu artış kişisel malvarlığı grubunun geliridir¹²⁹.

Malvarlığının olağan yönetim altında değerinin artması, malvarlığının niteliğini değiştirmez. Malvarlığı kişisel mal ise kişisel mal, edinilmiş mal ise edinilmiş mal olmaya devam eder¹³⁰. Malvarlığında olağan yönetimin ötesinde, profesyonel yönetim tarzıyla veya kişisel yeteneğe dayalı olarak değer artışı sağlanmış ise, bu değer artışı, çalışma karşılığı kazanım kabul edilir. Bu durumlarda endüstriyel değer artışı söz konusu olur¹³¹. Endüstriyel değer artışı sonucunda kazanılan malvarlığı, edinilmiş maldır¹³².

Sermaye, edinilmiş mallardan karşılanmış ise, malvarlığındaki değer artışı her zaman edinilmiş mal niteliği taşır. Kişisel malvarlığının gelirlerindeki artışlar TMK m. 219/I-4 uyarınca konjektürel değer artışı olsa dahi kanun gereği edinilmiş maldır¹³³. Eşler, TMK m. 221/II uyarınca yapacakları sözleşme ile kişisel mallarının gelirlerinin kişisel mal olmasına karar verebilir. Malvarlığındaki değer artışının sebebinin tespiti, eşlerin sözleşmeyle kişisel mallarının gelirlerinin kişisel mal olmasına karar vermeleri durumunda, ilgili malvarlığındaki sermaye de kişisel maldan karşılanmış ise önem arz eder. Bu durumda malvarlığındaki değer artışı eşin özel çabası olmadan gerçekleşmiş ise konjektürel değer artışı söz konusu olur. Bu konjektürel değer artışı sonucu elde edilen gelir eşin kişisel malıdır¹³⁴. Malvarlığındaki değer artışının eşin profesyonel yönetimiyle veya kişisel yeteneğiyle gerçekleşmiş olması

¹²⁸ Gümüş **a.g.e.**, s. 257; Sarı, s. 145; Zeytin, **a.g.e.**, s. 105.

¹²⁹ Kırca, Kırca, **a.g.e.**, s. 550.

¹³⁰ Acar, **a.g.e.**, s. 47; Gümüş, **a.g.e.**, s. 257.

¹³¹ Acar, **a.g.e.**, s. 48; Gümüş **a.g.e.**, s. 257; Zeytin, Zafer, “Değer Artış Payı, Eklenecak Değerler ve Denkleştirme Alacağı”, **Uygulamalı Aile Hukuku Sertifika Programı III. Dönem 17–18 Kasım 2006**, İstanbul, 2007, s. 45.

¹³² Öztan, **a.g.e.**, s. 253–254; Zeytin, **Değer Artış Payı**, s. 45.

¹³³ Zeytin, **a.g.e.**, s. 106.

¹³⁴ Gençcan, **a.g.e.**, s. 565.

halinde ise endüstriyel değer artışı söz konusudur. Endüstriyel değer artışı sonucu elde edilen gelir, eşin edinilmiş malıdır¹³⁵.

b. Sosyal Güvenlik veya Sosyal Yardım Kurum ve Kuruluşlarının veya Personele Yardım Amacı İle Kurulan Sandık ve Benzerlerinin Yaptığı Ödemeler

Kanun koyucu, sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemelerin edinilmiş mal niteliğinde olduğunu düzenlemiştir. Böylece eşlerin yaşlılık, hastalık, sakatlık veya başka bir nedenle iş görme yeteneklerini kaybetmesi durumunda kendilerine sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler, edinilmiş malıdır¹³⁶.

Kanun koyucu sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurumlarının yaptığı ödemeleri çalışma karşılığı elde edilen kazanımlarla bir tutmuştur¹³⁷. Çalışma karşılığı kazanımların edinilmiş mal kabul edilmesi gibi onun yerine veya onu tamamlamak amacı ile yapılan bu ödemelerin de edinilmiş mal olarak kabul edilmesi isabetli olmuştur. Bu sonuç, TMK m. 219/I'de yer alan edinilmiş malların genel tanımından ve TMK m. 228/II hükmünden ortaya çıkmıştır¹³⁸.

aa. Prim Ödemeleri

Sosyal güvenlik ödemelerinden yararlanma, çoğu zaman buna ilişkin primlerin ödenmesi şartı ile mümkün olmaktadır¹³⁹.

¹³⁵ Gençcan, **a.g.e.**, s. 565.

¹³⁶ Sarı, **a.g.e.**, s. 148–149; Zeytin, **a.g.e.**, s. 106–107.

¹³⁷ Akbulut, **a.g.e.**, s. 48; Zeytin, **a.g.e.**, s. 107.

¹³⁸ Zeytin, **a.g.e.**, s. 107.

¹³⁹ Sarı, **a.g.e.**, s. 151. İstisna, 2022 sayılı kanun.

Sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurumlarının yaptığı ödemeler kanun gereği edinilmiş mal olduğundan, bu ödemelerin finanse edilmesinde, bir başka ifadeyle primlerin yatırılmasında hangi malvarlığı grubunun kullanıldığının önemi yoktur¹⁴⁰.

Primleri ödeyen kişi de ilgili eş ya da ilgili eşin işvereni gibi bir üçüncü kişi olabilir¹⁴¹. Çünkü burada yasal mal rejiminde yer alan ikame ilkesinin bir istisnası söz konusudur. Gerçekten, sosyal güvenlik ödemelerinin edinilmiş mal olduğunun ayrıca düzenlenmesi, malvarlığının, yerine geçtiği malvarlığı ile aynı niteliği taşıyacağı kuralına istisna getirmiştir¹⁴².

bb. Toptan ve İrat Ödemelerin Ödeme Zamanına Göre Değerlendirilmesi

Sosyal güvenlik ödemelerinin edinilmiş mal olarak kabul edilmesi için, yasal mal rejiminin yürürlükte bulunduğu döneme ilişkin olarak ödemeye hak kazanılmış olması gerekli ve yeterlidir¹⁴³. Yasal mal rejiminin devam ettiği döneme ilişkin olarak hak kazanılan sosyal güvenlik ödemesinin, yasal mal rejiminden sonra yapılması, bu ödemenin edinilmiş mal olduğu sonucunu değiştirmez¹⁴⁴. Yasal mal rejiminin yürürlüğe girmesinden önce yapılan sosyal güvenlik ödemelerinin mal rejiminin yürürlükte kaldığı döneme ilişkin kısmı, eşin malvarlığında yer almaya devam etmesi şartıyla, edinilmiş maldır¹⁴⁵. Yasal mal rejiminin yürürlüğe girmesinden önceki döneme ve sona ermesinden sonraki döneme ilişkin olarak hak kazanılan sosyal güvenlik ödemeleri ise kişisel maldır¹⁴⁶.

Sosyal güvenlik ödemeleri yasal mal rejimi devam ederken yapılmış ise, ödemelerin toptan mı yoksa irat şeklinde mi yapıldığı önemlidir.

¹⁴⁰ Gençcan, **a.g.e.**, s. 567; Gümüş, **a.g.e.**, s. 258; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 13; Öztan, **a.g.e.**, s. 254; Zeytin, **a.g.e.**, s. 107.

¹⁴¹ Akbulut, **a.g.e.**, s. 52; Sarı, **a.g.e.**, s. 152–153; Zeytin, **a.g.e.**, s. 108.,

¹⁴² Sarı, **a.g.e.**, s. 152.

¹⁴³ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mal Grupları, s. 506; Akbulut, **a.g.e.**, s. 52; Sarı, **a.g.e.**, s. 147; Uzun, **a.g.e.**, s. 37.

¹⁴⁴ Akbulut, **a.g.e.**, s. 52; Sarı, **a.g.e.**, s. 149; Zeytin, **a.g.e.**, s. 109.

¹⁴⁵ Sarı, **a.g.e.**, s. 149; Zeytin, **a.g.e.**, s. 110.

¹⁴⁶ Sarı, **a.g.e.**, s. 149; Uzun, **a.g.e.**, s. 37.

Ödemelerinin irat şeklinde yapıldığı durumlarda, yasal mal rejimi esnasında yapılan ödemeler edinilmiş mal, mal rejiminin sona ermesinden sonra yapılacak irat şeklindeki ödemeler ise kişisel mal niteliği taşır.¹⁴⁷

Sosyal güvenlik ödemelerine yasal mal rejiminden önce hak kazanılsa bile, irat şeklinde yapılan ödemelerin yasal mal rejimine tekabül eden kısmı edinilmiş maldır. Çünkü çalışma gücünün kaybolması halinde gündeme gelen sosyal güvenlik ödemeleri, çalışma gücünün telafisine yöneliktir. Çalışma gücünün kaybı, yasal mal rejiminden önce ortaya çıksa da, etkisini yasal mal rejimi döneminde de sürdürmektedir¹⁴⁸.

Toptan sosyal güvenlik ödemesinin edinilmiş mal ve kişisel mal niteliği taşıyan kısımları, TMK m. 228/II'ye göre belirlenir. Buna göre, toptan sosyal güvenlik ödemesi yerine “ilgili kurumun uyguladığı usule göre ömür boyu irat bağlanmış olsaydı” formülünden hareketle, yasal mal rejiminden sonraki döneme ait olan iradın peşin sermayeye çevrilmiş değeri tespit edilir. Tespit edilen bu miktar kişisel mal olur. Yapılan toptan ödemedan tespit edilen kişisel malın değeri düşölür. Kalan değeri mal rejiminin devam ettiğı döneme ait iratların peşin sermaye değeri olarak edinilmiş mal niteliğı taşıır¹⁴⁹.

Toptan sosyal güvenlik ödemesine yasal mal rejiminden önce hak kazanılmış ve ödenen meblağ tüketilmiş ise, toptan sosyal güvenlik ödemesi kişisel maldır¹⁵⁰. Buna karşılık ödenen meblağın yasal mal rejiminden önce tüketilmemiş olması halinde ise TMK m. 228/II'ye göre kıyasen bir hesaplama yapılarak yasal mal rejiminden önceki döneme ait olan kısım kişisel mal olarak, yasal mal rejimi dönemine ait olan kısım ise edinilmiş mal olarak nitelendirilir¹⁵¹. Toptan sosyal güvenlik ödemesi, yasal mal rejiminden önce yapılmış ise de, bu ödeme eşin yaşlılık, hastalık, sakatlık veya başka bir nedenle iş görme yeteneğini kaybetmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Sosyal risk olan yaşlılık, hastalık veya sakatlık gerçekleşmeseydi, eş yasal

¹⁴⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 149–150; Zeytin, **a.g.e.**, s. 109.

¹⁴⁸ Zeytin, **a.g.e.**, s. 110.

¹⁴⁹ Akbulut, **a.g.e.**, s. 53; Öztan, **a.g.e.**, s.255; Sarı, **a.g.e.**, s. 150; Zeytin **a.g.e.**, s. 109.

¹⁵⁰ Zeytin, **a.g.e.**, s. 110.

¹⁵¹ Zeytin, **a.g.e.**, s. 110. Karşı görüş için bkz. Şıpka, Uygulamaya İlişkin Sorunlar, s.98.

mal rejimi esnasında çalışmaya devam eder ve bu çalışma sonucu kazandığı gelir de edinilmiş mal olurdu. Toptan ödeme yasal mal rejiminden önce yapıldığına göre primler kişisel maldan karşılanmıştır; fakat bu durumun da bir önemi yoktur. Çünkü sosyal güvenlik ödemeleri ikame ilkesinin istisnasını oluşturur. Bu nedenlerle tüketilmemiş olması koşuluyla yasal mal rejiminden önce yapılan toptan sosyal güvenlik ödemesinin yasal mal rejimi dönemine ait olan kısmı, edinilmiş maldır¹⁵².

cc. Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Kurumlarından Yapılan Ödemeler

Sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurumlarının hak sahibi eşin emeklilik yaşına veya emeklilik çalışma süresine ulaşması sebebiyle yaptıkları emekli aylığı (yaşlılık aylığı) ödemeleri ve personele yardım sandıkları veya benzerlerinin emekliliğe hak kazanan eşe yaptıkları ödemeler, edinilmiş maldır¹⁵³.

Sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurumlarının eşe iş kazası veya meslek hastalığı sebebiyle yaptıkları malullük aylığı ödemeleri veya geçici iş göremezlik ödemeleri veya işsizlik sigortası kapsamında yaptıkları ödemeler de edinilmiş mal niteliği taşır¹⁵⁴.

Sağlık yardımları, eşin sağlığını korumayı veya bozulan sağlığını eski haline getirmeyi amaçlar. Sağlık yardımlarının bir amacı da eşin çalışma gücünü yeniden kazanmasıdır. Sağlık yardımları ihtiyaç duyulan sağlık hizmetinin verilmesini veya gerekli harcamaların karşılanmasını sağlar. Bu duruma bağlı olarak, sağlık yardımları kapsamında yapılan ödemeler, eşin malvarlığında bir artış meydana getirmez. Sağlık yardımları yasal mal rejimi

¹⁵² Burada tüketmekten kasıt bitirmek, yok etmektir. Örneğin, Ali aldığı sosyal güvenlik toptan ödemesi ile kendisine bir yazlık almış ise bu yazlığın değeri üzerinden TMK m. 228/II'ye kıyasen bir hesaplama yapılarak bulunan değer edinilmiş mal olması gerekir. Bu durumda tüketmek söz konusu olmaz. Ali aldığı sosyal güvenlik toptan ödemesi ile dünya turu yapmak suretiyle parayı tüketmiş (yok etmiş) ise artık malvarlığında herhangi bir maddi değer kalmamıştır. Bu durumdaki tüketme kastettiğimiz tüketmedir.

¹⁵³ Zeytin, **a.g.e.**, s. 110.

¹⁵⁴ Zeytin, **a.g.e.**, s. 110.

hükümlerine göre edinilmiş mal veya kişisel mal olarak nitelendirilebilecek bir malvarlığı artışı sağlamaz. Bunun sonucu olarak sağlık yardımı olarak yapılan ödemeler, TMK m. 219/II-2 kapsamına giren bir durum oluşturmaz¹⁵⁵.

Öğretideki bir görüşe göre, yardım ve koruma karakteri olan primsiz rejim kapsamında yapılan ödemeler¹⁵⁶, hak sahibi eşin çalışmasının karşılığı değildir. Bu ödemeler hak sahibi eşin hayatını devam ettirmesi için gerekli olan ihtiyaçları karşılamak üzere yapılan sosyal yardım amaçlı ödemeler olduğundan edinilmiş mal olarak kabul edilmez¹⁵⁷.

Öğretideki diğer bir görüşe göre yardım ve koruma karakteri olan primsiz rejim kapsamında yapılan ödemeler edinilmiş mal kabul edilmelidir¹⁵⁸. Katıldığımız bu görüşe göre yardım ve koruma karakteri olan primsiz rejim kapsamında yapılan ödemeler hayatını devam ettirebilmek için geliri olmayan eşe gelirin yerine geçmesi amacıyla verilmektedir. Kişisel maldan ödenen primin karşılığında sosyal güvenlik kurumlarınca ilgili eşe ödenen emekli maaşı edinilmiş mal kabul edildiğine göre, gelirin yerine geçen bu tür yardımların da edinilmiş mal olarak kabul edilmesi gerekir¹⁵⁹.

Yurt dışında çalışan işçilerin sosyal güvenlik anlaşmaları kapsamında çalışmadıkları iş gününü borçlanarak emekliliğe hak kazanmaları sonucu kazandıkları ödemeler de TMK m. 219/II-2 uyarınca edinilmiş mal olarak değerlendirilmelidir¹⁶⁰.

¹⁵⁵ Sarı, **a.g.e.**, s. 148.

¹⁵⁶ Örneğin, 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanunu m. 1/I “65 yaşını doldurmuş, kendisine kanunen bakmakla mükellef kimsesi bulunmayan, sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlanmayan, nafaka bağlanmamış veya bağlanması mümkün olmayan, mahkeme kararıyla veya doğrudan doğruya kanunla bağlanmış herhangi bir devamlı gelire sahip bulunmayan ve muhtaçlığını İl veya İlçe İdare Heyetlerinden alacakları belgelerle kanıtlayan Türk Vatandaşlarına hayatta bulundukları sürece, 300 gösterge rakamının her yıl bütçe kanunu ile tespit edilecek katsayı ile çarpımından bulunacak tutarda aylık bağlanır.”

¹⁵⁷ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mal Grupları, s. 505; Gümüş, **a.g.e.**, s. 259; Zeytin, **a.g.e.**, s. 111.

¹⁵⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 151–152.

¹⁵⁹ Sarı, **a.g.e.**, 151–152.

¹⁶⁰ Zeytin, **a.g.e.**, s. 111.

dd. Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Kurumlarına Ödenen Sigorta Primlerinin Eşlerin Boşanması Halinde Yasal Mal Rejiminin Tasfiyesinde Dikkate Alınıp Alınmayacağı Sorunu

Yasal mal rejimi süresince sosyal güvenlik risklerinin gerçekleşmediği durumlarda, sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurumlarına ödenen primlerin mal rejiminin sona ermesi halinde tasfiyede dikkate alınıp alınmayacağı önem arz eden bir konudur¹⁶¹.

Sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurumlarına yatırılan primler, bu kurumlar nezdinde tutulan hesaplarda muhtemel hak sahipliği için biriktirilmemektedir. Bu nedenle hak sahibi eşin biriktirdiği ve yasal mal rejiminin sona ermesinden sonra üzerinde tasarruf edebileceği bir malvarlığı söz konusu değildir¹⁶². Eşe, ileride ödeme yapılıp yapılmayacağı hususunda bir belirsizlik vardır¹⁶³. Ayrıca, eşin edinilmiş malları üzerinde tasarruf serbestisi vardır. Sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurumlarına yatırılan primler üzerinde hak sahibi eşin tasarruf etme yetkisi olmadığından, bu primlerin edinilmiş mal sayılmaması gerekir¹⁶⁴.

c. Çalışma Gücünün Kaybı Nedeniyle Ödenen Tazminatlar

aa Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu m. 219/II-3 uyarınca çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatlar edinilmiş maldır. Çalışma gücünün kaybı nedeniyle tazminat ödenmesi durumunda, eşin çalışması mümkün iken bundan tamamen veya kısmen mahrum kalması nedeniyle eşe tazminat ödenmesi söz konusudur¹⁶⁵. Hak sahibi eş, uğradığı kaza sonucu çalışmamakta ve geçimini kendisine ödenen tazminatla temin etmektedir.

¹⁶¹ Sarı, **a.g.e.**, s. 153; Zeytin, **a.g.e.**, s. 121.

¹⁶² Zeytin, **a.g.e.**, s. 122.

¹⁶³ Sarı, **a.g.e.**, s. 153.

¹⁶⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 153; Zeytin, **a.g.e.**, s. 122.

¹⁶⁵ Akbulut, **a.g.e.**, s. 56-57; Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 43; Uzun, **a.g.e.**, s. 39.

Eş kazaya uğramasaydı, aldığı tazminat yerine çalışarak gelir elde edecekti¹⁶⁶.

bb. Çalışma Gücünün Kaybolmasına Yol Açan Durumlar

Çalışma gücünün kaybı çeşitli nedenlerden ortaya çıkabilir. Bunlardan ilki, bir haksız fiil ile sağlığın veya vücut bütünlüğünün ihlal edilmesi ve bu ihlal sonucunda kişinin çalışma gücünü kısmen veya tamamen, geçici veya sürekli olarak kaybetmesidir¹⁶⁷. Bu durumdan kaynaklanan kazanç kaybının tazmini, edinilmiş mal olacaktır.

Cismani zararın gerçekleştiği sözleşmeye aykırılık oluşturan durumlarda da, çalışma gücünün kaybı söz konusu olursa ödenecek tazminat edinilmiş mal niteliği taşır¹⁶⁸. Örneğin işyerinde işçinin yaralanması iş akdine aykırılık olur. Bu durumda işçi eşin iş gücü kaybına uğraması nedeni ile kazandığı tazminat edinilmiş maldır¹⁶⁹.

Çalışma gücünün kaybı nedeni ile ödenen tazminat özel hukuka tabi olabileceği gibi kamu hukukuna da tabi olabilir. Örneğin, idarenin hizmet kusurunu oluşturan bir davranışı eşin vücut bütünlüğünün ihlaline yol açmışsa, burada sorumluluk kamu hukukuna ilişkin hükümlere tabidir¹⁷⁰.

Çalışma gücünün kullanılamaması, eşlerin kişisel özgürlüklerinin veya mesleki ve ticari faaliyetlerinin hukuka aykırı şekilde sınırlandırılmasından kaynaklanmış olabilir¹⁷¹. Örneğin, eşin hukuka aykırı olarak tutuklanması sebebiyle çalışmadığı için uğradığı kazanç kaybı, haksız rekabet sebebiyle hak sahibi eşin çalışma karşılığı kazanacağı gelirden mahrum kalması

¹⁶⁶ Acar, **a.g.e.**, s. 52; Akbulut, **a.g.e.**, s. 56-57; Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 43; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 15.

¹⁶⁷ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 22; Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 43; Öztan, **a.g.e.**, s. 255; Sarı, **a.g.e.**, s. 155; Uzun, **a.g.e.**, s. 40; Zeytin, **a.g.e.**, s. 114.

¹⁶⁸ Acar, **a.g.e.**, s. 52.

¹⁶⁹ Acar, **a.g.e.**, s. 52.

¹⁷⁰ Sarı, **a.g.e.**, s. 156.

¹⁷¹ Akbulut, **a.g.e.**, s. 58; Sarı **a.g.e.**, s. 155; Uzun, **a.g.e.**, s. 40.

halinde ödenecek tazminat, aleyhine haksız bir ihtiyari tedbire dayanarak ticari faaliyetlerinin durdurulması halinde ödenecek tazminat, eşin, mesleki faaliyetini yürüttüğü araçlardan yararlanmasının haksız olarak engellenmesi durumunda ödenecek tazminat¹⁷² TMK m. 219/II-3 uyarınca edinilmiş maldır¹⁷³.

d. Kişisel Malların Gelirleri

Türk Medeni Kanunu m. 219/II-4 uyarınca eşlerin kişisel mallarının gelirleri edinilmiş maldır. Kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mal sayılması, edinilmiş malın karşılığı verilerek kazanılan malvarlığı olmasının istisnasını oluşturur¹⁷⁴. Bu hüküm emredici nitelikte değildir; TMK m. 221/II uyarınca eşler mal rejimi sözleşmesi yapmak suretiyle kişisel mallarının gelirinin kişisel mal olacağını kararlaştırabilirler.

aa. Gelir Kavramı

Malvarlığının ekonomik açıdan zarar görmeden belirli veya belirsiz aralıklarla bir defa veya birden fazla ürün vermesi durumunda kazanılan ürün veya ürünler gelir olarak nitelendirilir¹⁷⁵.

Gelirin ortaya çıkmasının zamana yayıldığı durumlarda, gelirin kısmen yasal mal rejiminin devamı esnasında kısmen yasal mal rejiminin sona ermesinden sonra kazanılması mümkündür. Bu durumda kazanılan gelirin zamana göre kısmen edinilmiş mal kısmen kişisel mal olarak nitelendirilmesi

¹⁷² Terzi olan eşin dikiş makinesinin çalınması nedeniyle çalışmaması nedeni ile ödenecek tazminat.

¹⁷³ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 22; Akbulut, **a.g.e.**, s. 58; Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 22; Sarı **a.g.e.**, s. 155-156; Uzun, **a.g.e.**, s. 40; Zeytin, **a.g.e.**, s. 114. Aksi görüş için bkz. Gümüş, **a.g.e.**, s. 260.

¹⁷⁴ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 22; Sarı, **a.g.e.**, s. 160; Zeytin, **a.g.e.**, s. 115.

¹⁷⁵ Acar, **a.g.e.**, s. 54; Sarı, **a.g.e.**, s. 158.

gerekir¹⁷⁶. Bölünemeyen bir malvarlığının gelir olarak kazanılması halinde, nitelendirme sürenin ağırlıklı olan kısmına göre yapılır¹⁷⁷.

Eşlerden birinin TMK m. 186/III uyarınca kişisel malını ailenin kullanımına sunması durumunda, buradaki kullanımın karşılığı kişisel malın geliri olarak edinilmiş mal sayılmaz¹⁷⁸. Karşılığın kişisel mal olarak değerlendirilmesi de söz konusu değildir. Çünkü eşler evin geçimini sağlamak için güçleri oranında emeklerini veya mallarını sarf etmek zorundadır¹⁷⁹.

Kişisel maldan doğrudan gelir sağlamak, geliri sağlayan kişisel malı korumak veya geliri sağlayan kişisel malın değerinin azalmasını önlemek için bir takım masraflar yapılmış olabilir. Masraflar, gelirin sağlandığı esnada yapılabileceği gibi, kişisel malın gelir getirebilir bir hal alması için veya kişisel maldan gelecek gelirin artırılması için önceden yapılmış da olabilir¹⁸⁰. Bu kapsamda vergi ödemesi, işçilik masrafları, amortismanlar ve benzeri harcamalar masraf olarak dikkate alınmalıdır¹⁸¹. Masraflar kişisel malın gelirinden indirilmelidir¹⁸². Gelir getiren kişisel mal için yapılan masraf, edinilmiş mallardan yapılmış ise masraf ölçüsünde edinilmiş mallar azalacağından ayrıca bir işlem yapılmasına gerek yoktur¹⁸³.

bb. Ürün Kavramı

Ürün, TMK m. 685/II uyarınca dönemsel olarak elde edilen doğal veya hukuki ürünler ile bir şeyin özgülendiği amaca göre adetler gereği ondan elde

¹⁷⁶ Sarı, **a.g.e.**, s. 163.

¹⁷⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 163.

¹⁷⁸ Acar, **a.g.e.**, s. 57; Zeytin, **a.g.e.**, s. 116. Doktrindeki bir diğer görüşe göre, kişisel malın gelirinin, sadece ailenin kullanımı için harcanması şart değildir; kişisel malın geliri, herhangi bir şekilde elden çıkarılmış ise artık edinilmiş mal sayılmaz. Bkz. Acabey; Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 23

¹⁷⁹ Acar, **a.g.e.**, s. 57.

¹⁸⁰ Sarı, **a.g.e.**, s. 163.

¹⁸¹ Gümüş, s. 262; Kılıçoğlu, Medeni Kanunumuzun, s. 223; Öztan, **a.g.e.**, s. 256; Sarı, **a.g.e.**, s. 163–164; Şıpka, Uygulamaya İlişkin Sorunlar, **a.g.e.**, s.102; Zeytin, **a.g.e.**, s. 116.

¹⁸² Gümüş, s. 262; Kılıçoğlu, Medeni Kanunumuzun, s. 223; Özdoğan, **a.g.e.**, s.16; Sarı, **a.g.e.**, s. 164; Şıpka, Uygulamaya İlişkin Sorunlar, s. 102; Zeytin, **a.g.e.**, s. 116.

¹⁸³ Sarı, **a.g.e.**, s. 164.

edilmesi uygun görülen diğer verimlerdir. Bu hüküm uyarınca ürünün önemli bir özelliği, malvarlığından dönemsel olarak elde edilmesidir. Dönemsellik, ürünün belirli bir malvarlığının aslından tekrar tekrar elde edilebilmesini ifade etmektedir¹⁸⁴. Dönemsellik olmasa dahi, yerel adetlerin bir şeyden ürün olarak elde edilmesini uygun gördüğü malvarlığı da TMK 685/II uyarınca ürün niteliği taşıyacaktı¹⁸⁵.

Ürün, TMK m. 685/II uyarınca, doğal ürün ve hukuki ürün olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kişisel maldan elde edilen her iki tür ürün de edinilmiş maldır¹⁸⁶.

Doğal ürün, TMK m. 685/III uyarınca asıl şeyden ayrılma ile bağımsız bir varlık olmakta ve malvarlığında ayrı bir değer olarak yer almaktadır. Doğal ürün asıl şeyden, yasal mal rejiminin devamı esnasında ayrılmış ise, edinilmiş mal niteliği taşı¹⁸⁷. Kanun koyucu TMK m. 219/II-4 hükmü ile eşya hukukunda var olan “doğal ürünler asıl şeyin tabi olduğu malvarlığına aittir” kuralına istisna getirmektedir¹⁸⁸.

Tarım ürünleri, hayvansal ürünler ve madenlerden elde edilen ürünler doğal ürünlerin örnekleridir¹⁸⁹ Tarım ürünü için, yasal mal rejimi esnasında hasat veya asıl şeyden ayrıştırma aranmamaktadır. Tarım ürününün yasal mal rejimi esnasında olgunlaşması yeterli sayılmaktadır¹⁹⁰.

Kişisel malvarlığının varlığını devam ettirmek için doğal ürünlerin gerekli olup olmadığı hususu önemlidir. Kişisel malın doğal ürünleri satılırsa elde edilen gelir edinilmiş maldır. Kişisel malın doğal ürünleri satılmayıp o

¹⁸⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 159.

¹⁸⁵ Akbulut, **a.g.e.**, s. 61; Sarı, **a.g.e.**, s. 159-160. Örneğin, ocaktan çıkarılan taş, yerel adetlerin elde edilmesini uygun gördüğü oranda ürün sayılacaktır. Bkz. Akbulut, **a.g.e.**, s. 62; Oğuzman, Kemal, Seliçi, Özer, Oktay, Özdemir, Saibe, **Eşya Hukuku**, 11. Bası, İstanbul, 2006, s. 241.

¹⁸⁶ Gençcan, **a.g.e.**, s. 269; Kılıçoğlu, Medeni Kanunumuzun, s. 223; Sarı, **a.g.e.**, s. 160.

¹⁸⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 162.

¹⁸⁸ Zeytin, **a.g.e.**, s. 115.

¹⁸⁹ Akbulut, **a.g.e.**, s. 61; Gümüş, **a.g.e.**, s. 261; Sarı, **a.g.e.**, s. 160; Zeytin, **a.g.e.**, s. 115.

¹⁹⁰ Acar, **a.g.e.**, s. 54.

malvarlığının devamını temin etmek üzere kullanılırsa, ikame ilkesi uyarınca bu doğal ürünleri kişisel mal olarak değerlendirmek gerekir¹⁹¹.

Kira, faiz kazançları, hisse senetlerinden kazanılan kar payları, fikri haklardan kazanılan kazançlar, finansal yatırım araçlarından kazanılan kazançlar, hukuki ürünlerin örnekleridir¹⁹².

Hukuki ürünlerde, ürün niteliği taşıyan ilgili malvarlığına hak kazanılması için gerekli şartların gerçekleştiği an kazanılma anıdır. Bu andan sonra hukuki ürün ayrı bir değer olarak malvarlığında yer almaya başlar. Bu anın yasal mal rejiminin devamına denk gelmesi halinde söz konusu ürün edinilmiş mal niteliği taşır¹⁹³.

Hukuki ürün olan faizin, ekonomik açıdan iki birleşeni vardır. Bunlardan biri enflasyon nedeni ile paradaki değer kaybının telafisi, diğeri ise paranın kullandırılmasının karşılığıdır. Bunlardan sadece ikincisinin gelir niteliği bulunmaktadır. Dolayısıyla kişisel mal niteliğindeki paranın enflasyon etkisinden arındırılmış gerçek faizi geliri oluşturmaktadır¹⁹⁴. Kişisel mal olan paranın geliri hesaplanırken öncelikle paranın zaman içinde enflasyon nedeni ile uğradığı değer kaybı karşılanır, geriye kalan gelir edinilmiş mal sayılır¹⁹⁵.

e. Edinilmiş Malların Yerine Geçen Değerler (İkame İlkesi)

Yasal mal rejiminde kural olarak eşin malvarlıkları üzerindeki tasarruf yetkisine yönelik bir sınırlama yoktur. Eşin tasarrufu sonucunda edinilmiş mal, malvarlığından çıkar ve yerine başka bir malvarlığı dahil olur. Yeni elde

¹⁹¹ Akbulut, **a.g.e.**, s. 62; Zeytin, **a.g.e.**, s. 115–116. Örneğin, kişisel mal olan tavuk yumurtaya kuluçkaya yatarsa yumurtadan çıkan civciv kişisel mal olur. Aynı tavuk yumurtlar ve bu yumurta satılır ise elde edilen gelir edinilmiş mal olur.

¹⁹² Acar, **a.g.e.**, s. 54; Akbulut, **a.g.e.**, s. 62; Kılıçoğlu, Medeni Kanunumuzun, s. 223; Sarı, **a.g.e.**, s. 160–162; Zeytin, **a.g.e.**, s. 116.

¹⁹³ Sarı, **a.g.e.**, s. 163.

¹⁹⁴ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 23; Acar, **a.g.e.**, s. 58; Akbulut, **a.g.e.**, s. 63; Gençcan, **a.g.e.**, s. 570; Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 44; Öztan, **a.g.e.**, s. 256; Sarı, **a.g.e.**, s. 164; Zeytin, **a.g.e.**, s. 116.

¹⁹⁵ Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 44. Yasal mal rejiminin nominal değere dayalı bir tasfiye sistemi öngördüğünden bahisle, ana paranın enflasyon nedeniyle uğradığı değer kaybının edinilmiş mallardan indirilmemesi gerektiğini savunan görüş için bkz. Gümüş, s. 262

edilen malvarlığı da TMK m. 219/II-5 uyarınca edinilmiş maldır. Bu durum, yasal mal rejiminde malvarlığı gruplarının varlığını koruyan ikame ilkesinin bir sonucudur¹⁹⁶. İkame ilkesi ile kanun koyucu malvarlığındaki değişikliklerin malvarlığı gruplarında değer kaybına yol açmasını engellemiştir¹⁹⁷.

Edinilmiş malın malvarlığından çıkması ile başka bir malın malvarlığına katılması arasında bir illiyet bağının olması gerekir¹⁹⁸. Edinilmiş malın malvarlığından çıkması ile yeni malın malvarlığına dahil olması arasındaki bağlantı doğrudan olabileceği gibi birden fazla hukuki işlemler sonucunda dolaylı yoldan da olabilir¹⁹⁹. Ayrıca, bir malvarlığı elde etmek için edinilmiş malını elden çıkaran eş, edinilmiş malın yerine geçen yeni malvarlığının da maliki olmalıdır²⁰⁰.

Edinilmiş malın haksız fiil, doğa olayı veya kamulaştırma nedeni ile değer kaybetmesi, yok olması veya elden çıkmış olması durumlarında alınacak tazminat, sigorta ödemesi veya kamulaştırma bedeli de ikame ilkesi gereğince edilmiş mal niteliği taşır²⁰¹.

İkame ilkesinde edinilmiş mal ile yerine geçen malvarlığının aynı veya benzer bir amaca hizmet etmesi gerekmez. Yeni kazanılan malvarlığının, hangi malvarlığı grubuna ait olduğuna ise malvarlığının kullanım amacına değil, kazanılması için harcama yapılan malvarlığı grubuna bakılarak karar verilir²⁰².

Eşlerden birinin kişisel ve edinilmiş malvarlığı gruplarını birlikte kullanarak yeni bir malvarlığı kazanması durumunda, kazanılan malvarlığının nitelendirilmesi verilen karşılığın içinde hangi malvarlığı grubunun daha ağırlıklı olduğu dikkate alınarak yapılır²⁰³. Her iki malvarlığı grubundan eşit

¹⁹⁶ Zeytin, **a.g.e.**, s. 118.

¹⁹⁷ Akbulut, **a.g.e.**, s. 67; Sarı, **a.g.e.**, s. 165.

¹⁹⁸ Akbulut, **a.g.e.**, s. 67-68; Sarı, **a.g.e.**, s. 166; Zeytin, **a.g.e.**, s. 119.

¹⁹⁹ Zeytin, **a.g.e.**, s. 119.

²⁰⁰ Akbulut, **a.g.e.**, s. 68; Zeytin, **a.g.e.**, s. 119.

²⁰¹ Akbulut, **a.g.e.**, s. 68; Bük, **a.g.e.**, s. 71; Demir, Pınar, Sözleşmeler, s. 22-23; Gençcan, **a.g.e.**, s. 571; Gümüş, **a.g.e.**, s. 263; Öztan, **a.g.e.**, s. 256; Sarı, **a.g.e.**, s. 165-166; Zeytin, **a.g.e.**, s. 118.

²⁰² Acar, **a.g.e.**, s. 60; Akbulut, **a.g.e.**, s. 68-69; Öztan, **a.g.e.**, s. 256; Zeytin, **a.g.e.**, s. 118-119.

²⁰³ Acar, **a.g.e.**, s. 62; Akbulut, **a.g.e.**, s. 69; Gümüş, **a.g.e.**, s. 263; Sarı, **a.g.e.**, s. 166; Zeytin, **a.g.e.**, s. 120.

harcama yapılması durumunda ise kazanılan malvarlığı, tercih ilkesinden dolayı edinilmiş mal kabul edilir²⁰⁴.

İkame ilkesi, kanunda aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece geçerlidir. Eşlerden yalnız birinin kişisel kullanımına yarayan eşya TMK m. 220/I uyarınca kişisel maldır. Edinilmiş malın yerini, yalnız eşlerden birinin kullanımına yarayan eşyanın alması durumunda, bu eşya kişisel mal olur²⁰⁵.

3. Edinilmiş Mallara Diğer Örnekler

Edinilmiş mallar başlıklı TMK m. 219'da sayılan edinilmiş mallar, örnek niteliğinde olup, edinilmiş mallar yönünden sınırlayıcı değildir. Bu hükümde sayılmasa dahi yasal mal rejimi yürürlükte iken karşılığı verilmek suretiyle kazanılan malvarlıkları edinilmiş maldır. Kişisel mal sayılmayan her türlü malvarlığının edinilmiş mal kabul edilmesi gerekir. Çünkü yasal mal rejiminde TMK m. 222/III'e göre bir eşin bütün malları aksi kanıtlanıncaya kadar edinilmiş maldır.

Kanun koyucu tarafından sayılmasa da edinilmiş malların doğal ve hukuki gelirleri edinilmiş maldır²⁰⁶. Kişisel malların gelirlerinin edinilmiş mal olduğu dikkate alındığında edinilmiş malların gelirleri evleviyetle edinilmiş mal olmalıdır²⁰⁷.

Haksız fiil sonucu ölen kimsenin yakınlarının aldığı destekten yoksun kalma tazminatı, eşin adına, ticaret unvanına veya ticari itibarına karşı yapılan saldırı sonucu ortaya çıkan zararlar için ödenecek tazminatlar, ilan sureti ile vaad sonucu kazanılan malvarlıkları edinilmiş maldır²⁰⁸.

²⁰⁴ Acar, **a.g.e.**, s. 62; Gümüş, **a.g.e.**, s. 263; Sarı, **a.g.e.**, s. 166; Zeytin, **a.g.e.**, s. 120.

²⁰⁵ Akbulut, **a.g.e.**, s. 69; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 17; Sarı, **a.g.e.**, s. 167; Zeytin, **a.g.e.**, s. 119–120.

²⁰⁶ Acar, **a.g.e.**, s. 83; Akbulut, **a.g.e.**, s. 60; Gençcan, **a.g.e.**, s. 571; Gümüş, **a.g.e.**, s.264; Sarı, **a.g.e.**, s. 158; Zeytin s. 120.

²⁰⁷ Acar, **a.g.e.**, s. 63.

²⁰⁸ Acar, **a.g.e.**, s. 63; Gümüş, **a.g.e.**, s. 265; Zeytin, **a.g.e.**, s. 120.

B. Kişisel Mallar

Kanun koyucu kişisel mal kavramına ilişkin bir tanım yapmaya gerek görmemiş; TMK m. 220'de kişisel malları emredici bir şekilde saymıştır²⁰⁹. Bu maddede sayılan mallar, kanun gereği kişisel maldır. Bunların edinilmiş mal olacağı sözleşmeyle kararlaştırılmaz. Ayrıca sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurumlarınca yapılmış olan toptan ödemelerin veya iş gücünün kaybı dolayısıyla ödenmiş olan tazminatların TMK 228/II uyarınca hesaplanacak kısımları da kişisel mal niteliği taşır.

Eşler TMK m. 221 uyarınca yapacakları sözleşmeyle kanun uyarınca edinilmiş mal kabul edilen bir kısım malların, kişisel mal sayılmasını kabul edebilir. Bu durumda kişisel mallar açısından, kanundan dolayı kişisel mallar ve sözleşme ile kabul edilen kişisel mallar şeklinde ikili bir ayırım yapmak gerekmektedir²¹⁰.

Kişisel malların kazanılmasında kural olarak evlilik birliğinin ve diğer eşin katkısı bulunmadığından, kişisel mallar yasal mal rejimi sona erdiğinde paylaşılmayan, tasfiye dışı kalan mallardır²¹¹. Bu nedenle eşlerin malvarlığında yer alan kişisel malların tespit edilmesi, yasal mal rejiminde tasfiye dışında kalacak malvarlığının belirlenmesi açısından önem arz eder²¹². Kişisel mallar dışındaki malvarlıkları edinilmiş mal olduğundan, kişisel malların tespit edilmesi edinilmiş malların ortaya konulması bakımından da önemlidir²¹³.

Türk Medeni Kanunu m. 222/III uyarınca bir eşin bütün malları, aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş mal kabul edilir. Bu hükme göre her eşin malvarlığı, öncelikli olarak edinilmiş mal kabul edilecektir. İlgili malvarlığının kişisel malı olduğunu iddia eden eş, ilgili malvarlığının TMK m. 220'de sayılan kişisel malvarlıkları arasında yer aldığını veya TMK m. 228/II kapsamında

²⁰⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 257; Şıpka, **Uygulamaya İlişkin Sorunlar** s. 105; Zeytin, **a.g.e.**, s. 124.

²¹⁰ Akbulut, **a.g.e.**, s. 72; Gençcan, **a.g.e.**, s. 548; Sarı, **a.g.e.**, s. 168; Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 20.

²¹¹ Acar, **a.g.e.**, s. 65; Akbulut, **a.g.e.**, s. 71; Gümüşi, **a.g.e.**, s. 265; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 18; Sarı, **a.g.e.**, s. 167–168; Zeytin, **a.g.e.**, s. 124.

²¹² Sarı, **a.g.e.**, s. 167–168.

²¹³ Acar, **a.g.e.**, s. 65; Akbulut, **a.g.e.**, s. 71; Sarı, **a.g.e.**, s. 168.

kişisel malvarlığı olduğunu veya TMK 221 uyarınca yapılan sözleşme ile kişisel malvarlığı olduğunu ispatlamalıdır²¹⁴.

1. Kanundan Dolayı Kişisel Mallar

Kanundan dolayı kişisel mallar yönünden sınırlı sayı ilkesi geçerlidir²¹⁵. “Kanuna göre kişisel mallar” başlıklı TMK m. 220, eşlerden birinin yalnız kişisel kullanımına yarayan eşyanın, mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği malın, manevi tazminat alacaklarının ve kişisel malların yerine geçen değerlerin kişisel mal olduğunu belirtmiştir. Bu hükümde yer alan malvarlıklarından herhangi biri edinilmiş mallara ilişkin genel tanımın unsurlarını taşısa dahi edinilmiş mal sayılmaz²¹⁶. Eşler aralarında yapacakları sözleşme ile TMK m. 220’de belirtilen kişisel malların edinilmiş mal sayılmasına karar veremez.

Türk Medeni Kanunu m. 228/II hükmüne göre sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurumlarınca yapılmış olan toptan ödemelerin veya iş gücünün kaybı dolayısıyla ödenmiş olan tazminatların, yasal mal rejimi sona erdikten sonra eşin kalan yaşam süresine tekabül eden kısmı, kişisel mal sayılır.

a. Eşlerden Sadece Birinin Kişisel Kullanımına Yarayan Eşya

Eşlerden sadece birinin kişisel kullanımına yarayan eşya TMK m. 220/I-1 uyarınca kişisel maldır. Bu hüküm için kişisel malların belirlenmesindeki kıstas “sadece kişisel kullanıma yarayan eşya” kavramıdır²¹⁷.

²¹⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 169.

²¹⁵ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 23; Akbulut, **a.g.e.**, s. 73; Sarı, **a.g.e.**, s. 169; Zeytin, **a.g.e.**, s. 124.

²¹⁶ Akbulut, **a.g.e.**, s. 73; Sarı, **a.g.e.**, s. 169.

²¹⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 170.

aa. Sadece Kişisel Kullanıma Yarayan Eşya Kavramı

“Sadece kişisel kullanıma yarayan eşya” kavramı, hem objektif hem de sübjektif unsurlardan meydana gelmektedir²¹⁸. Objektif açıdan başka bir bireyin kullanması mümkün olmayan tıraş takımı, gözlük, elbise gibi eşyalar kişisel mal sayılır. Sübjektif açıdan ise ilgili eşin kişisel zevkine hitap eden müzik cdsi, film dvdsi gibi eşyalar kişisel mal sayılır²¹⁹.

“Sadece kişisel kullanıma yarayan eşya” kavramına göre kişisel malın konusunu sadece eşyalar oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle konusu eşya olmayan haklar TMK m. 220/I-1 uyarınca kişisel mal olmaz²²⁰.

Kullanım yoluyla yararlanmaya elverişli olan eşyalar, TMK m. 220/I-1 uyarınca kişisel maldır. Kullanıma elverişli olmayan eşyalar ise bu hükme göre kişisel mal olmaz²²¹.

Eşyanın kişisel kullanımının yanı sıra başka kullanım amaçlarının da bulunması durumunda, bu eşya TMK m. 220/I-1 uyarınca kişisel mal olmaz. Örneğin para, sadece eşin kişisel kullanımına yarayan bir eşya olmadığından TMK m. 220/I-1 uyarınca kişisel mal değildir²²².

“Haczi caiz olmayan mallar ve haklar” başlıklı İİK m. 82/I-2 kişisel eşya ve elbise kavramının yanında meslek için lüzumlu elbise ve eşyanın da haciz edilemeyeceğini düzenlemiştir. Türk Medeni Kanunu m. 220/I-1 İİK m. 82/I-2’den farklı olarak sadece “kişisel kullanıma yarayan eşya” kavramını düzenlemiş, mesleğin icrası için gereken eşya kavramına yer vermemiştir²²³. Bunun sonucu olarak kişisel kullanıma müsait olmayan ticari eşyalar veya

²¹⁸ Acar, **a.g.e.**, s. 68; Sarı, **a.g.e.**, s. 170.

²¹⁹ Acar, **a.g.e.**, s. 68; Akbulut, **a.g.e.**, s. 76.

²²⁰ Akbulut, **a.g.e.**, s. 73; Sarı, **a.g.e.**, s. 170.

²²¹ Akbulut, **a.g.e.**, s. 73; Sarı, **a.g.e.**, s. 170.

²²² Acar, **a.g.e.**, s. 66; Akbulut, **a.g.e.**, s. 73; Gümüş, **a.g.e.**, s. 266; Öztan, **a.g.e.**, s. 258; Sarı, **a.g.e.**, s. 170; Zeytin, **a.g.e.**, s. 125.

²²³ Kılıçoğlu, Medeni Kanunumuzun, s. 224– 225.

mesleki faaliyetin yürütülmesi için kullanılan eşyalar, TMK m. 220/I-1 uyarınca kişisel mal niteliği taşımaz²²⁴.

Meslek için gerekli olan eşya ekonomik açıdan ailenin olağan sınırları içinde ise bu eşya kişisel mal sayılabilir²²⁵. Örneğin bir yazarın daktilosu, bir hâkimin cübbesi kişisel maldır. Bu eşyalar, mesleki faaliyetin sürdürülmesi için kullanılıyor olsalar dahi manevi değerleri ve eşlerin ekonomik durumları dikkate alınarak, hakkaniyet gereği kişisel mal sayılabilir. Mesleki faaliyetin yürütülmesi için kullanılan eşyaların kişisel mal olmayacağı kuralının kapsamı bu şekilde daraltılmalıdır²²⁶.

Öğretideki bir görüşe göre, taşınmaz bir mal niteliği itibari ile yalnızca eşin kişisel kullanımına özgülenmiş olabilir. Örneğin yalnızca eşin spor yapması için yapılmış bir bina, kişisel mal olabilir²²⁷.

Katıldığımız diğer bir görüşe göre, sadece taşınır eşyalar sadece kişisel kullanıma yarayan eşyalardır²²⁸. Taşınmaza yapılan tahsis, taşınmazın başkaca işlevlerini ortadan kaldırmayacağından, taşınmaz sadece kişisel kullanıma yarayan eşya özelliği kazanmayacaktır²²⁹.

Evlilik birliğindeki görev dağılımı nedeni ile eşyanın eşlerden yalnız birinin kullanımına bırakılması durumunda, bu kullanım evlilik birliğinin yararına yönelik ise, ilgili eşya TMK 220/I-1 uyarınca kişisel mal olmaz²³⁰.

Eşlerden sadece birinin kişisel kullanımına yarayan eşyanın kişisel mal olması için ilgili eşyanın kullanan eşin mülkiyetinde olması gerekir²³¹.

Sadece kişisel kullanıma yarayan eşyalar kira ve intifa hakkı gibi kullanımlarla başkasının kullanımına sunulamayacağından, bu eşyalardan

²²⁴ Acar, **a.g.e.**, s. 70; Gümüş, **a.g.e.**, s. 267; Kılıçoğlu, Medeni Kanunumuzun, s. 224–225; Öztan, **a.g.e.**, s. 258; Sarı, **a.g.e.**, s. 170; Zeytin, **a.g.e.**, s. 125.

²²⁵ Acar, **a.g.e.**, s. 70.

²²⁶ Örneğin aylık 5.000,00 TL geliri olan gitarist olan eş, edinilmiş mal grubundan 200.000,00 TL harcayarak gitar alırsa, eşin aldığı bu gitar artık hakkaniyetin sınırlarını aştığından ikame ilkesi gereği edinilmiş mal olmalıdır. Aynı eş edinilmiş mal grubundan 1.000,00 TL harcayarak gitar alırsa, eşin aldığı bu gitarın kişisel mal sayılmalıdır.

²²⁷ Zeytin, **a.g.e.**, s. 125.

²²⁸ Acar, **a.g.e.**, s. 66; Sarı, **a.g.e.**, s. 171.

²²⁹ Sarı, **a.g.e.**, s. 171.

²³⁰ Acar, **a.g.e.**, s. 67; Gümüş, **a.g.e.**, s. 267; Sarı, **a.g.e.**, s. 171; Zeytin, **a.g.e.**, s. 126.

²³¹ Acar, **a.g.e.**, s. 71; Gümüş, **a.g.e.**, s. 266; Sarı, **a.g.e.**, s. 172; Zeytin, **a.g.e.**, s. 126.

gelir sağlanmaz. Bir başka ifadeyle kural olarak kişisel kullanım eşyaları, gelir getirmeyen eşyalardır²³². İstisnai olarak örneğin, kişisel kullanıma özgülenmiş hobi olarak binilen bir atın yavrulanması durumunda, tay kişisel kullanım eşyasının geliri olur²³³.

bb. Sadece Kişisel Kullanımın Yatırım Amacından Ayrılması

Eşin sadece kişisel kullanımına yarayan eşyanın ekonomik değerinin yüksek olması durumunda, bu eşyanın sadece kişisel kullanım amaçlı mı yoksa yatırım amaçlı mı alındığının tespiti gereklidir. Yatırım amacı ile alınan eşya kişisel kullanıma elverişli olsa dahi TMK m. 220/I-1 uyarınca kişisel mal olmaz²³⁴. Zaten eşyanın yatırım amacı ile alınması eşyanın sadece kişisel kullanıma yarayan bir eşya olmadığını göstermektedir.

Bir eşyanın değerinin yüksek olması, bu eşyanın yatırım aracı olduğu anlamına gelmez²³⁵. Eşlerin yatırım amacının olup olmadığını tespit etmek için, sahip olunan eşyanın değerini koruması ve zaman içinde eşyanın değerindeki artışlara bağlı olarak eşlerin bu eşyanın miktarını artırma amaçlarının bulunması gerekmektedir²³⁶.

cc. Sadece Kişisel Kullanıma Yarayan Eşya ve İkame İlkesi İlişkisi

Bir eşyanın kişisel mal olup olmadığını TMK m. 220/I-1 uyarınca tespit etmek için, o eşyanın hangi mal grubundan finanse edildiğine değil, kullanım amacına bakmak gerekmektedir²³⁷.

²³² Acar, **a.g.e.**, s. 70; Gümüş, **a.g.e.**, s. 266; Sarı, **a.g.e.**, s. 170; Şıpka, **a.g.e.**, s. 105.

²³³ Acar, **a.g.e.**, s. 70; Akbulut, **a.g.e.**, s. 77.

²³⁴ Acar, **a.g.e.**, s. 166; Demir, Pınar, Özlem, **Yeni Medeni Kanunda Evli Kadınların Hukuki Durumu İle İlgili Yenilik ve Değişiklikler**, İstanbul, 2004, s. 46; Sarı, **a.g.e.**, s. 170; Selek, **a.g.e.**, s. 27; Zeytin, **a.g.e.**, s. 125–126.

²³⁵ Akbulut, **a.g.e.**, s. 75; Sarı, **a.g.e.**, s. 170; Zeytin, **a.g.e.**, s. 126.

²³⁶ Sarı, **a.g.e.**, s. 170.

²³⁷ Gümüş, **a.g.e.**, s. 267; Öztan, **a.g.e.**, s. 258; Zeytin, **a.g.e.**, s. 126.

Sadece kişisel kullanıma yarayan eşyanın karşılığı edinilmiş mallardan sağlanmış olabilir. Bu durumda ilgili eşyanın ikame ilkesi (TMK m. 219/II-5) uyarınca edinilmiş mal olması gerekirdi. Ancak TMK m. 220/I-1 uyarınca eşyanın kişisel kullanıma özgülenmesi, bu eşyanın ait olduğu malvarlığı grubunun değişmesi sonucunu ortaya çıkarır²³⁸. Eşyanın yalnızca eşlerden birinin kullanımına özgülenmesi, TMK m. 219/II-5'de düzenlenen ikame ilkesinin istisnasını oluşturur²³⁹. Edinilmiş malvarlığı grubundan finanse edilen eşyada herhangi bir nedenle sadece kişisel kullanım sona ererse, ilgili eşya ikame ilkesi gereğince edinilmiş mal olur²⁴⁰.

b. Yasal Mal Rejiminin Başlangıcında Malvarlığında Bulunan Mallar

Yasal mal rejiminin başlangıcında eşlerin malvarlığında bulunan mallar TMK m. 220/I-2 uyarınca kişisel maldır. Bu hükme göre malın nitelendirilmesi yapılırken zaman ölçütü esas alınmaktadır²⁴¹. Malın nasıl kazanıldığıнын, malın karşılığının olup olmadığının veya malın kimden iktisap edildiğinin bir önemi yoktur. Önemli olan malın yasal mal rejiminden önce kazanılmış olmasıdır²⁴².

Yasal mal rejimi yürürlüğe girmeden önce malvarlığında yer alan alacak hakkının ifası yasal mal rejimi yürürlüğe girdikten sonra yapılsa dahi, bu ifa sonucunda kazanılan malvarlığı kişisel mal olur²⁴³.

Yasal mal rejimi yürürlüğe girmeden önce malvarlığında yer alan yenilik doğurucu hakkın, yasal mal rejimi yürürlüğe girdikten sonra

²³⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 172.

²³⁹ Acar, **a.g.e.**, s. 67; Öztan, **a.g.e.**, s. 258; Sarı, **a.g.e.**, s. 172– 173; Şıpka, **a.g.e.**, s. 106- 107; Zeytin, **a.g.e.**, s. 126.

²⁴⁰ Acar, **a.g.e.**, s. 69; Gençcan, **a.g.e.**, s. 552; Gümüş, **a.g.e.**, s. 267; Sarı, **a.g.e.**, s. 173; Zeytin, **a.g.e.**, s. 126.

²⁴¹ Acar, **a.g.e.**, s. 72; Akbulut, **a.g.e.**, s. 79.

²⁴² Acar, **a.g.e.**, s. 72; Gençcan, **a.g.e.**, s. 553.

²⁴³ Akbulut, **a.g.e.**, s. 80; Sarı, **a.g.e.**, s. 174.

kullanılması halinde, buna bağılı olarak kazanılan haklar veya malvarlıkları kişisel mal olur²⁴⁴.

c. Miras Yoluyla Kazanılan Malvarlıkları

Miras yolu ile kazanılan malvarlıkları TMK m. 220/I-2 uyarınca kişisel maldır. Bu düzenlemenin yapılmasının nedeni, miras kalan malvarlığı üzerinde diğere eşin veya evlilik içi dayanışmanın katkısı olmadığı düşüncesidir²⁴⁵.

Mirasçılık, yasal mirasçılığa veya ölüme bağılı hukuki işlem sonucu kazanılan iradi mirasçılığa dayanabilir²⁴⁶. Ölüme bağılı hukuki işlem vasiyetname ve miras sözleşmesi şeklinde ortaya çıkabilir. Kazanılan mirasın kişisel mal sayılması yönünden miras türünün bir önemi yoktur²⁴⁷.

Yasal mirasçılar, saklı pay sahibi yasal mirasçılar ve saklı pay sahibi olmayan yasal mirasçılar şeklinde iki gruba ayrılır²⁴⁸. Kanun koyucu saklı pay sahibi mirasçılar mirasbırakanın tasarruflarına karşı koruma altına almıştır²⁴⁹. Mirasbırakan tasarrufta bulunurken saklı pay sahibi mirasçılarının saklı payını gözetmelidir. Aksi takdirde, saklı pay sahibi mirasçı saklı payını almak için tenkis davası açabilir²⁵⁰. Eşin saklı payına kavuşmak için açtığı tenkis davası sonucu kazandığı saklı payı TMK m. 220/I-2 uyarınca kişisel mal olur.

İvazlı miras sözleşmesi yapmak suretiyle malvarlığı kazanılması durumunda, kazanılan malvarlığının hangi malvarlığı grubuna ait olduğu

²⁴⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 174.

²⁴⁵ Akbulut, **a.g.e.**, s. 81; Gençcan, **a.g.e.**, s. 554; Sarı, **a.g.e.**, s. 174. İstisna; örneğin, bir kayınbabanın gelinine vasiyetname yolu ile bir taşınmaz vasiyet etmesi durumunda, evlilik birliğinin yapılan vasiyete manevi yönden de olsa güçlü bir katkısı vardır

²⁴⁶ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 24; Acar, **a.g.e.**, s. 75; Ayan, Mehmet, **Miras Hukuku**, 4. Bası, Konya, 2007, s. 10; Sarı, **a.g.e.**, s. 174; Zeytin, **a.g.e.**, s. 127

²⁴⁷ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 24; Akbulut, **a.g.e.**, s. 82; Sarı, **a.g.e.**, s. 174; Uzun, **a.g.e.**, s. 47.

²⁴⁸ Ayan, **a.g.e.**, s. 10; Serozan, Rona, Engin, Baki, İlkey, **Miras Hukuku**, 2. Bası, Ankara, 2008, s. 121.

²⁴⁹ Ayan, **a.g.e.**, s. 10; Serozan, Engin, **a.g.e.**, s. 121.

²⁵⁰ Ayan, **a.g.e.**, s. 10; Hatemi, Hüseyin, **Miras Hukuku**, 4. Bası, İstanbul, 2004, s. 13.

ikame ilkesi uyarınca verilen karşılığın karşılandığı malvarlığı grubuna göre belirlenir²⁵¹. Bu durumda TMK m. 220/I-2 kapsamına giren bir mirasçılık söz konusu değildir²⁵².

Mirasbırakan, eşten karşılık almadan miras sözleşmesi yapabilir. Bu durumda, mirasbırakan miras sözleşmesindeki tasarrufunu tek başına geri alamaz. Miras sözleşmesi ancak mirasbırakan ile ilgili eşin anlaşması sonucu değiştirilebilir veya kaldırılabilir²⁵³. Sözleşmenin değiştirilmesi veya kaldırılması sonucu ilgili eş bir karşılık kazanırsa, bu karşılık TMK m. 220/I- 2 uyarınca kişisel mal olur.

Mirasın kazanılması için ilgili eş bir mükellefiyet altına girebilir. Bu mükellefiyet, miras yolu ile kazanılan malvarlığının karşılığı değildir; dolayısıyla kazanılan malvarlığı kişisel maldır²⁵⁴.

İleride mirasçı olması muhtemel olan eş, miras bırakan ile yapacağı sözleşme uyarınca miras hakkından bir karşılık alarak feragat edebilir²⁵⁵. Bu durumda mirasbırakanın ölümü ile kazanılacak miras payının kaim değer yolu ile erkenden alınması söz konusudur²⁵⁶. Eşin kazandığı bu karşılık kişisel maldır²⁵⁷.

Miras payının başka bir mirasçıya veya üçüncü bir kişiye devredilmesi durumunda kazanılan karşılık kişisel maldır²⁵⁸.

Miras bırakanın, ileride mirasçısının miras payından mahsup edilir düşüncesiyle, sağlığında bir kısım malvarlığını mirasçılarından birine kazandırmış olması durumunda, bu kazanım da miras yolu ile kazanma kabul edilmelidir. Bu şekilde kazanılan malvarlıkları kişisel mal sayılmalıdır. Bu

²⁵¹ Gençcan, **a.g.e.**, s. 554; Gümüş, **a.g.e.**, s. 268; Sarı, s. 174.

²⁵² Acar, **a.g.e.**, s. 75; Zeytin, s. 128.

²⁵³ Antalya, Gökhan, **Miras Hukuku**, 2003, s. 593; Ayan, **a.g.e.**, s. 90; İnan, Ali, Naim, Ertaş, Şeref, Albaş, Hakan, **Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku**, 6. Bası, Ankara, 2006, s. 162– 163.

²⁵⁴ Akbulut, **a.g.e.**, s. 83; Sarı, **a.g.e.**, s. 174

²⁵⁵ Aybay, Aydın, **Miras Hukuku Dersleri**, 4. Bası, İstanbul, 2003, s. 37; Hatemi, **a.g.e.**, s. 66.

²⁵⁶ Acar, **a.g.e.**, s. 76; Aybay, **a.g.e.**, s. 49.

²⁵⁷ Akbulut, **a.g.e.**, s. 82; Sarı, **a.g.e.**, s. 174; Gümüş, **a.g.e.**, s. 268; Zeytin, **a.g.e.**, s. 128.

²⁵⁸ Akbulut, **a.g.e.**, s. 82-83; Sarı, **a.g.e.**, s. 174.

durumda, miras bırakan mirasçısına miras payını erkenden devretmektedir. Yapılan bu devir mirasçının miras payından mahsup edilir²⁵⁹.

d. Karşılıksız Kazanma Yoluyla Kazanılan Malvarlıkları

Bir malvarlığı karşılık olarak hiçbir yükümlülük altına girmeden kazanılmışsa, bu malvarlığı için karşılıksız kazanılma söz konusu olur. Karşılıksız kazanma yoluyla kazanılan malvarlığı kişisel maldır.

Kazanma sonucunda bir takım yükümlülüklerin ortaya çıkması, kazanmanın karşılıklı hale gelmesi için yeterli değildir²⁶⁰. Örneğin, bağış yapılan bir taşınmazın devir giderleri, taşınmazın vergisi veya taşınmazın tamirat masrafları bağışlamayı karşılıklı hale getirmez. Çünkü bağış yapan kişi için bunlar bir karşılık değildir. Kazanım ile yükümlülükler arasında karşılıklılık ilişkisi (sinallagma) yoktur²⁶¹.

Karşılıksız kazandırmanın tipik örneği bağışlamadır²⁶². Kısmen karşılıklı kısmen karşılıksız olarak gerçekleşen karma bağışlama durumunda, bağışlanan kısmın ayrılması ve kişisel mal sayılması gerekir²⁶³.

Kazandırma karşılık alınmaksızın eşlerden biri lehine bir haktan feragat etme şeklinde de olabilir. Eşin sahip olduğu taşınmaz üzerindeki geçit hakkından feragat edilmesi bu durumun örneğidir.²⁶⁴

Üçüncü kişi eşlerden sadece birine karşılıksız kazandırmada bulunabileceği gibi, her iki eşe birden de karşılıksız kazandırmada bulunabilir. Üçüncü kişiye her iki eşe birlikte yapılan bağışlarda, her iki eş için karşılıksız kazandırma söz konusu olacağından ilgili malvarlığı eşlerin paylı

²⁵⁹ Acar, **a.g.e.**, s. 77; Akbulut, **a.g.e.**, s. 83.

²⁶⁰ Acar, **a.g.e.**, s. 81; Sarı, **a.g.e.**, s. 177.

²⁶¹ Acar, **a.g.e.**, s. 81.

²⁶² Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 25; Acar, **a.g.e.**, s. 77; Akbulut, **a.g.e.**, s. 84; Gümüş, **a.g.e.**, s. 268; Sarı, **a.g.e.**, s. 176; Şıpka, **a.g.e.**, s. 113.

²⁶³ Sarı, **a.g.e.**, s. 177–178.

²⁶⁴ Acar, **a.g.e.**, s. 74–77; Akbulut, **a.g.e.**, s. 86; Sarı, **a.g.e.**, s. 177.

mülkiyetinde olur²⁶⁵. Üçüncü kişi tarafından yapılan karşılıksız kazandırmanın hangi eşe yapıldığı ispat edilemezse TMK m. 222/II uyarınca bağışlanan malvarlığı üzerinde de eşlerin paylı mülkiyeti söz konusu olur²⁶⁶.

Ahlaki ödev olarak veya örfe göre eşlere yapılan yardımlar karşılıksız kazandırma sayılır²⁶⁷.

e. Manevi Tazminat Alacakları

Kişilik hakkına yapılan saldırı sonucu mağdurun duyduğu acı, elem ve üzüntü manevi zararı oluşturur²⁶⁸. Bu zararı karşılayan tazminat ise manevi tazminattır. Manevi tazminat, kişilik hakkı ihlal edilen mağdurun duyduğu acı ve elemi karşılayan ve kendine özgü özellikleri olan bir sorumluluk hukuku kurumudur²⁶⁹.

Manevi zararın ortaya çıkma durumunda şahıs fiziksel ve psikolojik yönlerden acı çektiğinden, manevi tazminat davası açma hakkı şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olarak kabul edilmiştir. Manevi tazminat talebi başkasına devredilemez, mirasçılara intikal etmez. Mirasçılar sadece açılan manevi tazminat davasını takip edebilir. Kanun koyucu, manevi tazminatın zarar gören şahıs ile sıkı bağını ve manevi tazminatın kazanılmasında diğer eşin bir emeğinin olmadığını dikkate alınarak manevi tazminat alacaklarını TMK m. 220/I-3'de kişisel mal olarak düzenlemiştir²⁷⁰.

Manevi zarara uğrayan eş, manevi tazminat alacağına hâkim kararıyla ya da bu zarardan sorumlu olan kişi ile arasında yapacağı sulh sözleşmesiyle

²⁶⁵ Sarı, **a.g.e.**, s. 178; Zeytin, **a.g.e.**, s. 128.

²⁶⁶ Akbulut, **a.g.e.**, s. 85; Gümüş, **a.g.e.**, s. 268-269; Şıpka, **a.g.e.**, s. 113; Zeytin, **a.g.e.**, s. 128.

²⁶⁷ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 25; Gümüş, **a.g.e.**, s. 269; Şıpka, **a.g.e.**, s. 114; Uzun, **a.g.e.**, s. 48; Zeytin, **a.g.e.**, s. 128.

²⁶⁸ Genç, Arıdemir, Arzu, **Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat**, İstanbul, 2008, s. 2.

²⁶⁹ Genç, **a.g.e.**, s. 2-3.

²⁷⁰ Acar, **a.g.e.**, s. 87; Akbulut, **a.g.e.**, s. 88.

hak kazanabilir. Her iki durumda da eşin kazanacağı manevi tazminat alacağı kişisel mal olur²⁷¹.

Manevi tazminat alacağının faiz geliri, kişisel malın geliri niteliğinde olduğundan, aksine sözleşme yapılmadığı takdirde edinilmiş maldır²⁷².

f. Kişisel Malların Yerine Geçen Değerler (İkame İlkesi)

Kişisel malların yerine geçen değerler TMK m. 220/I-4 uyarınca kişisel maldır. Bu hükümle kişisel malvarlığı grubunun değerinin korunması amaçlanmıştır²⁷³. Bu hüküm edinilmiş malların yerine geçen değerlerin edinilmiş mal olacağını düzenleyen TMK m. 219/II-5 hükmünün kişisel mallar için tekrarlanmasıdır²⁷⁴. İkame ilkesi gereğince, bir malvarlığının yerine geçen malvarlığı, yerine geçtiği malvarlığının ait olduğu malvarlığı grubuna ait olur.

Kişisel malın malvarlığından çıkması ile başka bir malın malvarlığı grubuna katılması arasında bir illiyet bağının olması gereklidir. Malvarlığından çıkan kişisel mal ile yerine geçen malın cinsinin, içeriğinin, kullanım amacının veya başkaca yönlerinin aynı veya farklı olmasının bir önemi bulunmamaktadır²⁷⁵.

Öğretideki katılmadığımız bir görüşe göre, elden çıkan kişisel mal ile yerine geçen mal arasındaki değer oransızlığının, yerine geçen değer için kişisel mal grubuna özgülenmesinde kural olarak bir önemi yoktur²⁷⁶.

Kişisel malın örneğin, bir arabanın daha değerli bir araba ile değiştirilmesi sonucunda aradaki fark edinilmiş mallardan karşılanmış olabilir. Bu durumda eski arabanın değerine ve edinilmiş mallardan karşılanan değere bakılarak yeni arabanın hangi malvarlığı grubuna ait olacağı belirlenir.

²⁷¹ Sarı, **a.g.e.**, s. 179; Uzun, **a.g.e.**, s. 50.

²⁷² Ergün, **a.g.e.**, s. 1560.

²⁷³ Akbulut, **a.g.e.**, s. 90; Öztan, **a.g.e.**, s. 259; Sarı, **a.g.e.**, s. 180; Uzun, **a.g.e.**, s. 50; Zeytin, **a.g.e.**, s.130.

²⁷⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 180.

²⁷⁵ Sarı, **a.g.e.**, s. 180; Zeytin, **a.g.e.**, s. 130.

²⁷⁶ Akbulut, **a.g.e.**, s. 91; Zeytin, **a.g.e.**, s. 131.

Kişisel mal olan eski arabanın değeri, edinilmiş mallardan karşılanan değerden fazla ise yeni alınan araba kişisel maldır. Edinilmiş mallardan karşılanan değer eski arabanın değerinden fazla olması halinde ise yeni alınan araba edinilmiş maldır²⁷⁷. Çünkü ikame ilkesi hem kişisel mallar için hem de edinilmiş mallar için uygulanır. Kişisel mal olan eski araba nasıl ikame ilkesine tabi ise, edinilmiş mallardan karşılanan değer de aynı şekilde ikame ilkesine tabidir.

g. Türk Medeni Kanunu Madde 228/II'ye Göre Hesaplanan Değer

Türk Medeni Kanunu m. 228/II hükmüne göre, toptan ödemelerin yasal mal rejimine tekabül eden kısmı edinilmiş mal; yasal mal rejimi sona erdikten sonra eşin kalan yaşam süresine tekabül eden kısmı ise kişisel maldır²⁷⁸. Bu toptan ödemelerdeki amaç çalışma gücünü kaybedenlere çalışma güçlerini kaybettikleri oranda katkı sağlamaktır²⁷⁹. Kanun koyucu bu düzenleme ile sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurumlarının yaptığı toptan ödemeleri hak sahibinin kalan yaşam süresi ile orantılı olarak korumak istemiştir²⁸⁰.

Sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurumunun yaptığı toptan ödeme veya iş gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminat, ömür boyu alınacak olan bir emekli aylığı veya sakatlık aylığı yerine yapıldıysa, yapılan ödeme miktarı ve hak sahibinin o zamanki yaşı dikkate alınarak ödemenin aylık miktarı tespit edilmelidir²⁸¹.

²⁷⁷ Acar, **a.g.e.**, s. 88– 89.

²⁷⁸ Acar, **a.g.e.**, s. 87; Zeytin, **a.g.e.**, s. 131.

²⁷⁹ Acar, **a.g.e.**, s. 89; Bük, **a.g.e.**, s. 73; Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi s. 47; Zeytin, **a.g.e.**, s. 131.

²⁸⁰ Akbulut, **a.g.e.**, s. 92; Bük, **a.g.e.**, s. 73; Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 47; Özdoğan, **a.g.e.**, s.21; Öztan, **a.g.e.**, s. 260; Zeytin, **a.g.e.**, s. 131.

²⁸¹ Zeytin, **a.g.e.**, s. 131. Örneğin, Ayşe ile evli olan Ali 2005 yılında 45 yaşında iken geçirdiği kaza nedeniyle çalışma gücünü kaybettiği için 75.000,00 TL toptan tazminat almıştır. 2010 yılında ise Ali ile Ayşe boşanmıştır. Ali tazminatı aldığı anda PMF tablosuna göre (70- 45= 25) 25 yıl daha yaşayacağı öngörülmüştür. Bu 25 yıllık sürenin 5 yılında Ali Ayşe ile evli kalmıştır. Bu 5 yıllık döneme ait tazminat edinilmiş mal olacaktır. Tazminatın geri kalan 20 yıllık döneme ait kısmı ise, Ali'nin muhtemel yaşam süresi olan 20 yılda geçimini sağlaması için Ali'nin kişisel malı olacaktır. Ali'ye toptan ödeme yerine aylık ödeme yapılırsa idi, (25X12=300) Ali'ye 300 aylık ödeme yapılacaktır. Toptan tazminat miktarı toptan ay sayısına bölündüğünde (75.000,00/300=250,00) Ali'ye her bir ay

Öğretideki bir görüşe göre, toptan ödeme yasal mal rejimi başlamadan önce yapılmış ise, bu ödeme içerisinde yasal mal rejimi süresince kaybedilen iş gücünün telafisi yer alsa dahi yapılan ödemenin tamamı kişisel maldır. Bu durumda TMK m. 228/II'nin kıyasen uygulanması, kanun koyucunun kişisel mal grubu lehine düzenlediği bu hükmün koyulmasındaki esasa aykırı olur²⁸².

Katıldığımız diğer bir görüşe göre ise, toptan ödeme yasal mal rejimi başlamadan önce yapılsa dahi, bu ödemenin yasal mal rejimi süresince kaybedilen iş gücünün telafisine ilişkin kısmı edinilmiş maldır. Bu kısım TMK m. 228/II'nin kıyasen uygulanması suretiyle tespit edilir²⁸³.

Türk Medeni Kanunu m. 228/2 hükmünde "...mal rejiminin sona erdiği tarihte..." denilerek, yasal mal rejiminin eşlerin sözleşmeyle başka bir mal rejime geçmesiyle, boşanmasıyla veya ölüm ile sona ermesi arasında fark gözetilmediği söylenebilir²⁸⁴. Ancak işgücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatlarda hesap yapılırken hak sahibinin ortalama yaşam süresi hesaba katılmaktadır. Ayrıca tazminatın veriliş amacı hak sahibinin ömrünün sonuna kadar gereksinimlerini karşılamasının sağlanmasıdır. Ölüm durumunda ise ortalama yaşam süresi ve ömrünün sonuna kadar gereksinimlerinin karşılanmasından bahsedilemez. Bu nedenlerden dolayı ölüm durumunda TMK m. 228/II hükmünün uygulanmasına gerek yoktur²⁸⁵. Yasal mal rejimi tazminatı alan eşin ölümü ile sona ererse veya tazminatı alan eş mal rejiminin tasfiyesi süresinde ölürse, TMK m. 228/II'nin uygulama alanı kalmaz. Sonuç olarak TMK m. 228/II mal rejimi ölüm haricinde bir nedenle mal rejimi sona erdiği takdirde uygulanır. Tazminatı almayan diğer eşin ölümü ise aynı sonucu doğurmaz. Sağ kalan eş kendi kazandığı tazminatın

için 250,00 TL sakatlık aylığı ödeneceği, tespit edilir. Bulunan bu aylık ödemenin (5X12=60) 60 aylık toplamı olan (60X 250,00=15.000,00) 15.000,00 TL'si Ali'nin evli kaldığı sürenin karşılığına tekabül ettiğinden edinilmiş mal olacaktır. Tazminatın (20X12=240) 240 aylık döneme ait olan (240X250,00=60.000,00) 60.000,00 TL'si ise Ali'nin kişisel malı olacaktır. Bkz. Kılıçoğlu, Edinilmiş, Mallara Katılma Rejimi, s. 48-49

²⁸² Zeytin, **a.g.e.**, s. 133.

²⁸³ Sarı, **a.g.e.**, s. 157

²⁸⁴ Acar, **a.g.e.**, s. 91.

²⁸⁵ Acar, **a.g.e.**, s. 91.

TMK m. 228/II uyarınca hesaplanacak kısmının kişisel mal sayılmasını isteme hakkını korur²⁸⁶.

2. Mal Rejimi Sözleşmesiyle Kişisel Mal Olarak Kabul Edilebilecek Mallar

Türk Medeni Kanunu m. 221 hükmü eşlere kişisel tercihleri, sosyal ve ekonomik durumları uyarınca kişisel mallarının kapsamını sınırlı olarak genişletme imkânı tanımıştır.

Kişisel mallarının kapsamını genişletmek isteyen eşler, mal rejimi sözleşmesi yapmalıdır. Kişisel malların kapsamının genişletilmesine ilişkin sözleşmenin mutlaka her iki eş lehine yapılması gerekmez. Bu sözleşme sadece eşlerden birinin kişisel mallarının kapsamının genişletilmesi için de yapılabilir²⁸⁷.

Eşler yapacakları sözleşmede TMK m. 221'de düzenlenen iki imkândan sadece birinin ya da bunlardan her birinin, farklı eşler yönünden uygulanmasına karar verebilir²⁸⁸. Eşler mal rejimi sözleşmesini geçmişe etkili olarak yapabilir²⁸⁹.

a. Bir Mesleğin İcrası veya İşletmenin Faaliyetine Özgülenmiş Malvarlığı Değerleri

Eşler TMK m. 221/1 uyarınca, mal rejimi sözleşmesiyle, bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti sebebiyle doğan edinilmiş mallara dahil olması gereken malvarlığı değerlerinin kişisel mal sayılacağını kabul edebilir. Hükmün lafzî anlamından bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti

²⁸⁶ Acar, **a.g.e.**, s. 92.

²⁸⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 182.

²⁸⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 182. Örneğin, eşler kişisel mallarının geliri fazla olan eş için kişisel malların gelirlerinin kişisel mal sayılmasına, işletme sahibi olan diğer eş için ise işletmenin faaliyeti sebebiyle kazanılan malların kişisel mal sayılmasına yönelik sözleşme yapabilirler.

²⁸⁹ Demir, Pınar, Sözleşmeler, s. 40-41; Gümüş, **a.g.e.**, s. 272.

sebebiyle hem işletmeye ve mesleğin icrasına özgülenen malların hem de çalışma karşılığı kazanılan gelirlerin sözleşme ile kişisel mal olmalarının kararlaştırılabileceği anlaşılabılır²⁹⁰. Ancak çalışma karşılığı kazanımlar yönünden böyle bir kabul, meslek ve işletme sahibi olan eşlerin kazançlarının tamamının kişisel mal olması sonucunu doğurur. Bu durum evlilik birliğinde yasal mal rejiminin uygulanmasının anlamsız kalmasına yol açar²⁹¹. Eşlerin mesleki faaliyetlerini yerine getirmeleri sonucu kazandıkları gelirlerin kişisel mal kabul edilerek edinilmiş mal kapsamı dışına çıkarılması, yasal mal rejiminin işlevini büyük oranda ortadan kaldırır²⁹².

Hükmün mehzazını oluşturan ZGB. Art. 199/I “Eşler bir mesleğin icrasına veya bir işletmenin faaliyetine özgülenmiş, edinilmiş mal niteliğindeki malvarlığı değerlerinin, kişisel mal olacağını mal rejimi sözleşmesi ile kararlaştırabilirler.” şeklindedir. Öğretide, TMK m. 221/I'deki ifadenin çeviri hatasından kaynaklandığı, hükmün mehzaz kanuna uygun olarak anlaşılmasının yasal mal rejiminin niteliğine daha uygun bir çözüm olacağı savunulmaktadır²⁹³. Katıldığımız bu görüşe göre, sözleşme ile kişisel mal niteliğine dönüştürülebilecek değerler, eşin mesleğinin icrasına veya işletmesinin faaliyetine özgülediği malvarlıklarıdır²⁹⁴. Mesleğin icrası ve işletme faaliyeti kapsamında kalan çalışmaların karşılığı olan kazançların kişisel mala dönüştürülmesi mümkün değildir²⁹⁵.

Mesleğin icrasına veya işletmenin faaliyetine özgülenen malvarlığından kasıt, mesleğin icrasında veya işletmenin faaliyetinde kullanılan, mesleğin icrasına veya işletmenin faaliyetine yardım eden,

²⁹⁰ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 26; Acar, **a.g.e.**, s. 92–93; Akbulut, **a.g.e.**, s. 96; Gümüş, **a.g.e.**, s. 271; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 22; Sarı, **a.g.e.**, s. 183; Şeker, Muzaffer, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin İsviçre İle Karşılaştırılması”, **Uygulamalı Aile Hukuku Sertifika Programı III. Dönem 17– 18 Kasım 2006**, İstanbul, 2007, s. 149; Zeytin, **a.g.e.**, s. 133.

²⁹¹ Acar, **a.g.e.**, s. 93; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 22; Sarı, **a.g.e.**, s. 183.

²⁹² Akbulut, **a.g.e.**, s. 97; Sarı, **a.g.e.**, s. 183; Uzun, **a.g.e.**, s. 53; Zeytin, **a.g.e.**, s. 133.

²⁹³ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 26; Demir, Pınar, Evli Kadınların Hukuki Durumu, s. 50-51; Gençcan, **a.g.e.**, s. 560-561; Gümüş, **a.g.e.**, s. 271; Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 49; Odendahl, **a.g.e.**, s. 485; Sarı, **a.g.e.**, s. 183; Şeker, **a.g.e.**, s. 149; Şipka, **a.g.e.**, s. 121; Zeytin, **a.g.e.**, s. 133.

²⁹⁴ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 26; Akbulut, **a.g.e.**, s. 97; Gümüş, **a.g.e.**, s. 271; Sarı, **a.g.e.**, s. 183; Uzun, **a.g.e.**, s. 53.

²⁹⁵ Akbulut, **a.g.e.**, s. 97; Gümüş, **a.g.e.**, s. 271; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 22; Sarı, **a.g.e.**, s. 183–184.

mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti için faydalanılan malvarlıklarıdır. Örneğin, mühendisin bilgisayar ve kitapları, doktorun tıbbi araç ve gereçleri, fabrikadaki makineler ve demirbaşlar TMK m. 221/I kapsamındadır²⁹⁶.

Bir mesleğin icrasına veya bir işletmenin faaliyetine özgülenmiş malvarlıklarının bedellerinin kişisel maldan karşılanması durumunda, bu malvarlıkları ikame ilkesi gereğince kişisel malvarlığı olacağından, TMK m. 221/I'nin uygulanmasına gerek kalmaz²⁹⁷. Bir mesleğin icrasına veya bir işletmenin faaliyetine özgülenmiş malvarlığı bedelinin edinilmiş mallardan karşılanması durumunda, ikame ilkesine göre bu malvarlığı edinilmiş mal olur. Eşler TMK m. 221/I uyarınca yapacakları sözleşme ile TMK m. 219/II-5'de düzenlenen ikame ilkesinin uygulanmasını engeller²⁹⁸.

Türk Medeni Kanunu m. 221/I yasal mal rejimi sona erdiğinde eşin mesleğini icraya devam edebilmesini sağlamak ve işletmenin faaliyeti için özgülenmiş malların tasfiye sırasında zarar görmesini önlemek için düzenlenmiştir²⁹⁹. Bu hükümde “bir mesleğin icrasına veya bir işletmenin faaliyetine özgülenmiş malvarlığı” esas alınmıştır. Dolayısıyla bu amaçlara özgülenmemiş olan malvarlığı hakkında bu hüküm uygulanmaz³⁰⁰. Bu hükümde meslek ve işletme faaliyetinden bahsedilmiş; ancak bu mesleğin ve işletme faaliyetinin gerçekleştirilme şekline ilişkin bir ayırım veya bir sınırlama getirilmemiştir. Mesleğin veya işletme faaliyetinin türü, içeriği, konusu veya diğer hususlardaki farklılıklar önemli değildir. Herhangi bir mesleğin icrası veya bir işletmenin herhangi bir iş kolundaki faaliyeti bu hükmün uygulanması için gerekli ve yeterlidir³⁰¹. Başka bir kişiye veya kuruma bağımlı olarak mesleklerini icra eden eşlerin, mesleki faaliyetlerini yürütmek için sahip oldukları malvarlıkları da sözleşme ile kişisel mala dönüştürülebilir³⁰².

²⁹⁶ Acar, **a.g.e.**, s. 93.

²⁹⁷ Akbulut, **a.g.e.**, s. 98; Gençcan, **a.g.e.**, s. 562; Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi s. 50; Sarı, **a.g.e.**, s. 185.

²⁹⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 185.

²⁹⁹ Acar, **a.g.e.**, s. 96; Öztan, **a.g.e.**, s. 260; Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 22; Zeytin, **a.g.e.**, s. 134.

³⁰⁰ Sarı, **a.g.e.**, s. 184.

³⁰¹ Acar, **a.g.e.**, s. 96; Akbulut, **a.g.e.**, s. 96; Gençcan, **a.g.e.**, s. 562; Sarı, **a.g.e.**, s. 184-185.

³⁰² Acar, **a.g.e.**, s. 96; Akbulut, **a.g.e.**, s. 96; Sarı, **a.g.e.**, s. 185; Zeytin, **a.g.e.**, s. 136.

Mesleğin icrasına veya işletmenin faaliyetine özgülenmiş malvarlığının sağladığı gelir kişisel mal olmaz³⁰³. Bu malvarlığının kişisel mal olması durumunda TMK m. 221/I uyarınca yapılacak sözleşmeyle bu malvarlığının sağladığı gelirin kişisel mal olmasına karar verilebilir.

Eşler yapacakları sözleşmeyle mesleğin icrasına veya işletmenin faaliyetine özgülenmiş malvarlığının iyileştirilmesine, genişletilmesine veya korunmasına ilişkin olarak edinilmiş mallardan karşılanacak giderlerin veya yeni malvarlıklarının kişisel mal olmasına karar verebilir³⁰⁴.

Kural olarak para TMK m. 221/I uyarınca kişisel mal kabul edilmemelidir. Ancak mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti için paranın zorunlu olduğu, belirli ve asgari bir sermaye limitiyle kurulabilen sermaye şirketleri, banka, finans kurumları, finansal kiralama şirketleri, döviz büroları için para TMK m. 221/I uyarınca sözleşme ile kişisel mal kabul edilebilir³⁰⁵.

Ticari şirketlerde, pay sahibi eşin şirketin yönetiminde veya denetiminde görev alması durumunda ticari şirket hisse senedi TMK m. 221/I uyarınca sözleşme ile kişisel mal sayılabilir. Sadece hisse senedi sahipliği bir mesleğin icrası veya işletme faaliyeti olarak kabul edilmez³⁰⁶.

Eşler ileride mesleğin icrasına veya işletmenin faaliyetine özgülenecek malvarlıklarının kişisel mal olacağına yönelik sözleşme yapabilir³⁰⁷. Hatta eşler ileride icra edecekleri meslek veya faaliyete geçecek işletmeye ilişkin olarak da bu şekilde bir sözleşme yapabilir³⁰⁸. Bu sözleşme dolayısıyla ilgili malvarlığının kişisel mal sayılması için, gelecekte sözleşme konusu mesleğin icra edilmesi veya işletmenin faaliyete geçmesi gerekir³⁰⁹. Planlanan mesleğin icra edilmemesi veya işletmenin faaliyete geçmemesi halinde,

³⁰³ Sarı, **a.g.e.**, s. 184

³⁰⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 185.

³⁰⁵ Acar, **a.g.e.**, s. 93.

³⁰⁶ Acar, **a.g.e.**, s. 93; Akbulut, **a.g.e.**, s. 97-98; Gümüş, **a.g.e.**, s. 273.

³⁰⁷ Akbulut, **a.g.e.**, s. 98; Demir, Pınar, *Sözleşmeler*, s. 51; Gümüş, **a.g.e.**, s. 273; Sarı, **a.g.e.**, s. 186; Şeker, **a.g.e.**, s. 150; Zeytin, **a.g.e.**, s. 136.

³⁰⁸ Gümüş, **a.g.e.**, s. 273; Sarı, **a.g.e.**, s. 186.

³⁰⁹ Sarı, **a.g.e.**, s. 186.

sözleşme ile özgülenmesi kararlaştırılan malvarlıkları tekrar edinilmiş mallar grubuna ait olur³¹⁰.

Eşlerin TMK m. 221/I uyarınca yapacakları sözleşmede hangi malların kişisel mal sayılacağını belirtmeleri gereklidir. Malların tek tek sayılması gerekmez, mobilya üretimi için kullanılan tesisat gibi genel bir ifade kullanılması yeterlidir. Bu durumda gelecekte işletmeye dahil olacak ve işletmeye özgülenecek mallar da kişisel mal olur³¹¹.

Mesleğinin icrasına veya işletmesinin faaliyetine özgülenen malvarlığının kişisel mal kabul edilmesini sağlayan sözleşmenin hukuki dayanağı olan TMK m. 221/I hükmü, yasal mal rejiminin temelini oluşturan katılma alacağını ve oranını değiştirmekte, yasanın genel tutumuna aykırı bir durum oluşturmaktadır. Yorum yaparken bu hususlar dikkate alınarak, bir malvarlığının mesleğin icrası veya işletmenin faaliyetine özgülenip özgülenmediği konusunda şüphe olması durumunda edinilmiş mallar lehine yorum yapmak gerekmektedir³¹².

b. Kişisel Malların Gelirleri

Türk Medeni Kanunu m. 221/II hükmüne göre her türlü kişisel malın geliri mal rejimi sözleşmesine konu olabilir³¹³.

Eşler, eşlerden birinin veya her iki eşin tüm kişisel mallarının gelirinin kişisel mal olacağına dair sözleşme yapabileceği gibi, sadece belirli bir veya birkaç kişisel malın gelirinin kişisel mal olacağına dair sözleşme de yapabilir³¹⁴. Eşler yapacakları sözleşmeyle kişisel malın gelirinin belirli bir

³¹⁰ Zeytin, **a.g.e.**, s. 137.

³¹¹ Acar, **a.g.e.**, s. 94.

³¹² Acar, **a.g.e.**, s. 94.

³¹³ Zeytin, **a.g.e.**, s. 138.

³¹⁴ Acar, **a.g.e.**, s. 98; Akbulut, **a.g.e.**, s. 100; Demir, Pınar, **Sözleşmeler**, s. 52; Gümüş, **a.g.e.**, s. 273; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 22-23; Sarı, **a.g.e.**, s. 187; Zeytin, **a.g.e.**, s. 137. Örneğin, eşler ilgili eşin sadece dairesinin kira gelirinin kişisel mal sayılmasına sözleşme ile karar verebilirler. Böylelikle ilgili eşin diğer kişisel mallarının gelirleri edinilmiş mal olarak kalmaya devam edecektir

zaman aralığında belirli bir miktarının kişisel mal sayılmasına karar verebilir³¹⁵.

Eşin tüm kişisel mallarının gelirlerini kapsayan bir sözleşme yapıldığında, eşin herhangi bir kişisel malının geliri kişisel mal niteliği taşır. Bu gelirden de gelir sağlanırsa, sağlanan bu ikinci gelir de kişisel malın geliri olacağından, bu ikinci gelir de kişisel mal olur³¹⁶. Eşler yapacakları sözleşmede, bu ikinci gelirin TMK m. 219/I-4 uyarınca edinilmiş mal olarak kalmaya devam etmesine karar verebilir³¹⁷.

Türk Medeni Kanunu m. 221/I uyarınca bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyetine özgülenen malvarlığının mal rejimi sözleşmesi ile kişisel mal olarak kabul edilmesi, bu malvarlığının gelirini kendiliğinden kişisel mala dönüştürmez. Bu durumda, eşlerin bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyetine özgüledikleri malvarlığının gelirinin kişisel mal olması hususunda TMK m. 221/II uyarınca ikinci bir sözleşme yapmaları gereklidir³¹⁸. Ancak eşler sadece mesleğin icrası veya işletmenin faaliyetine özgüledikleri malvarlığının ve bu malvarlığının TMK m. 219/II-4 kapsamındaki gelirlerinin kişisel mal olmasını kabul edebilir. Mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti sonucunda TMK m. 219/II-1 uyarınca eşin çalışmasının karşılığı olan kazanımlar, TMK m. 221/II hükmünün kapsamında kişisel mala dönüştürülemez³¹⁹. Diğer bir ifadeyle eşler sözleşmeyle işletmeye ait ve kişisel mal olarak kabul edilen sermayeden kaynaklanan hukuki ve doğal gelirleri, kişisel mal kabul edebilir. Eşin çalışarak işletmeyi işletmesi sonucu kazandığı gelir ise TMK m. 219/II-1 uyarınca çalışmanın karşılığı olan kazanım kapsamında edinilmiş mal olduğundan, kişisel malın geliri kapsamına sokulamaz³²⁰.

³¹⁵ Demir, Pınar, **a.g.e.**, s. 53; Gümüş, **a.g.e.**, s. 273; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 23; Sarı, **a.g.e.**, s. 187; Zeytin, **a.g.e.**, s. 138.

³¹⁶ Gümüş, **a.g.e.**, s. 274; Sarı, **a.g.e.**, s. 187–188.

³¹⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 188.

³¹⁸ Akbulut, **a.g.e.**, s.100; Zeytin, **a.g.e.**, s. 138.

³¹⁹ Akbulut, **a.g.e.**, s.100; Zeytin, **a.g.e.**, s. 138.

³²⁰ Akbulut, **a.g.e.**, s.100; Zeytin, **a.g.e.**, s. 138.

Türk Medeni Kanunu m. 221 mesleğin icrasını ve işletme faaliyetinin zarar görmeden devamlılığını amaçlamıştır. Bu nedenle eşin herhangi bir karşılık almadan ekstra çalışması karşılığı meydana gelen sermaye artışlarıyla, eşin çalışması karşılığı kazandığı her türlü geliri (maaş, kar payı, ikramiye) dışında kalan malvarlıkları TMK m. 221/II ile bağlı TMK 219/II-4 hükmü kapsamında kişisel malların geliri olarak kabul edilebilir³²¹.

II. DENKLEŞTİRME ALACAĞI

Denkleştirme alacağı, yasal mal rejiminde eşin bir malvarlığı grubuna ait olan borcun aynı eşin diğer malvarlığı grubu tarafından karşılanması ya da bir malvarlığı grubundan diğerinde bulunan bir malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunulması hallerinde borcu karşılayan yahut katkıda bulunan malvarlığı grubunun lehine ortaya çıkan ve artık değerın hesaplanmasında kullanılan bir mahsup kalemidir. Anlatım kolaylığı sağlanması nedeniyle denkleştirme alacağı ifadesi kullanılmaktaysa da hukuki anlamda bir alacak söz konusu değildir. Bir malvarlığı içinde, belirli bir hesabı yapmak için oluşturulmuş mal kesimleri arasında, hukuki açıdan bir borç ilişkisinin ve buna bağlı olarak alacak hakkının var olması mümkün değildir³²². Denkleştirme alacağı, hukuki anlamda bir alacak olmayıp, denkleştirme alacağında aynı eşin malvarlığı grupları arasında bir mahsup durumu söz konusudur.

Denkleştirme alacağı ile yasal mal rejiminin tasfiye aşamasında aynı eşin her iki malvarlığı grubundan biri aleyhine sonuç doğmasının önlenmesi ve malvarlığı grupları arasında ekonomik adaletin sağlanması amaçlanmaktadır³²³.

Eşlerden birinin diğer eşe veya üçüncü kişilere karşı sorumlu olduğu borç, dış ilişkide eşin malvarlığından ödenirken iç ilişkide yasal mal rejimi

³²¹ Zeytin, **a.g.e.**, s. 138.

³²² Sarı, s.203.

³²³ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 169; Sarı, **a.g.e.**, s. 202; Şıpka, **a.g.e.**, s. 238.

uyarınca eşin malvarlığı gruplarının biri tarafından ödenmektedir. Belirli bir malvarlığı grubunda yer alan borcun diğeri tarafından ödenmesi, ödemede bulunan malvarlığı grubu lehine bir denkleştirme alacağı doğurur³²⁴.

Eş kişisel malvarlığı grubuna ilişkin borcu edinilmiş malvarlığı grubuna ait bir değer ile ifa ederse, bu durumdan diğeri eş zarar görür. Ödemeyi yapan eş, borcunu ödemiş olduğu kişisel mal tasfiyede hesaba katılmayacağından, bu durumdan yararlanır, buna karşılık diğeri eşin katılma alacağı hakkı zarara uğramış olur³²⁵. Eşin edinilmiş malvarlığı grubuna ilişki borcu kendi kişisel malvarlığı grubuna ait bir değer ile ödemesi halinde ise, bu borcun tasfiyede hesaba katılmaması, ödemede bulunan eş aleyhine haksız bir durum oluşturur³²⁶. Kanun koyucu, denkleştirme alacağı ile bu şekilde zarar görmesi muhtemel eşlere zararlarını karşılama imkânı tanımıştır³²⁷.

Denkleştirme alacağından söz edebilmek için borcun yasal mal rejiminin yürürlükte olduğu dönemde ifa edilmiş olması gerekir. Yasal mal rejimi yürürlüğe girmeden önce veya yasal mal rejiminin sona ermesinden sonra ifa edilen borçlara ilişkin denkleştirme alacağı söz konusu olmaz³²⁸.

Denkleştirme alacağı bakımından önemli olan nokta, bir malvarlığı grubuna ilişkin borcun kısmen veya tamamen diğeri tarafından ödenmesidir. Alacaklının kim olduğu, borcun hangi hukuki ilişki çerçevesinde doğduğu veya konusu denkleştirme alacağının ortaya çıkması yönünden önemli değildir³²⁹.

Eşin kişisel malvarlığı grubunun edinilmiş malvarlığı grubuna yaptığı katkı nedeniyle ortaya çıkan denkleştirme alacağından ilgili eş, tek taraflı olarak vazgeçebilir³³⁰. Buna karşılık eşin edinilmiş malvarlığı grubunun kişisel malvarlığı grubuna yaptığı katkı nedeniyle ortaya çıkan denkleştirme

³²⁴ Gümüş, **a.g.e.**, s. 359; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 41.

³²⁵ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 169; Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 55.Özüğür, **a.g.e.**, s. 61; Sıpka, **a.g.e.**, s. 238.

³²⁶ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 171; Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 55.Özüğür, **a.g.e.**, s. 61; Sıpka, **a.g.e.**, s. 239.

³²⁷ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 169; Özdoğan, **a.g.e.**, s.41; Uzun, **a.g.e.**, s. 91.

³²⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 204.

³²⁹ Sarı, **a.g.e.**, s. 204.

³³⁰ Acar, **a.g.e.**, s. 132; Gençcan, **a.g.e.**, s. 593; Gümüş, **a.g.e.**, s. 365; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 45.

alacağından vazgeçilmesi diğer eşin katılma alacağını azaltacağı için ancak diğer eşin adi yazılı sözleşme ile TMK m. 221 uyarınca onay vermesi ile vazgeçebilir³³¹.

“Kişisel mallar ile edinilmiş mallar arasında denkleştirme” başlıklı TMK m. 230, üç konuyu düzenlemektedir³³². Bu konulardan birincisi TMK m. 230/I’de düzenlenen eşin kişisel mallarına ilişkin borçlarının edinilmiş mallardan veya edinilmiş mallara ilişkin borçlarının kişisel mallardan ödenmiş olması durumunda ortaya çıkan, aynı eşin malvarlığı grupları arasındaki klasik denkleştirme alacağıdır³³³.

Borcun ait olduğu malvarlığı grubunun yükümlülüğünde bulunduğunu ve borcun hangi malvarlığı grubuna ait olduğunu anlaşılamaması durumunda, edinilmiş malvarlığı grubuna ait olduğunu ise TMK m. 230/II düzenlemektedir³³⁴.

Türk Medeni Kanunu m. 230’un düzenlediği son konu ise bir malvarlığı grubunun diğerindeki malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunmuş olması halinde, katkıda bulunulan malın değerinin artması veya azalması durumunda yapılacak denkleştirmenin, katkı oranına ve malın tasfiye zamanındaki değerine veya mal daha önce elden çıkarılmış ise hakkaniyete göre yapılmasıdır³³⁵.

³³¹ Acar, **a.g.e.**, s. 132; Gençcan, **a.g.e.**, s. 593; Gümüş, **a.g.e.**, s. 365; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 45.

³³² İMK m. 209 “ bir eşin kişisel mallara ilişkin borçları edinilmiş mallardan veya edinilmiş mallara ilişkin borçları kişisel mallardan ödenmiş ise, tasfiye sırasında denkleştirme alacağı mevcuttur. Her borç maddi olarak bağlantılı bulunduğu malvarlığı kesimini yükler; şüphe halinde edinilmiş mallara yüklemiş sayılır.

Bir malvarlığı kesimindeki unsurlarla diğerindeki bir unsurun iktisabına, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunuluyor ve bir değer artışı veya azalması ortaya çıkıyorsa, denkleştirme alacağı, katkı payına ve malvarlığı unsurunun tasfiye veya elden çıkarma zamanındaki değerine göre yapılır. ” şeklindedir.

³³³ Zeytin, **a.g.e.**, s. 182-183.

³³⁴ “Borçların Malvarlığı Gruplarına Özgülenmesi” konusu için bkz. İkinci Bölüm II. D.

³³⁵ Zeytin, **a.g.e.**, s. 183.

A. Klasik Denkleştirme Alacağı

Yasal mal rejiminde aynı eşin malvarlığı gruplarından birinin diğerine ait bir borcun ifası esnasında katkıda bulunması nedeniyle ortaya çıkan malvarlığı gruplarının değişmezliği ilkesine aykırılığı düzeltmek için TMK m. 230/1'de klasik denkleştirme alacağı düzenlenmiştir³³⁶. Kanun koyucu bu hükümle, kişisel mallar ile edinilmiş malların aynı eşin malvarlığı içinde bulunmasının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkması olası değer kaymalarına karşı; hem malvarlığının sahibi eşin kişisel malları, hem de diğer eşin katılma alacağının belirlenmesinde esas teşkil eden edinilmiş malları korumak istemiştir³³⁷.

Klasik denkleştirme alacağında, alacaklının diğer eş veya üçüncü bir kişi olmasının, alacağın hukuki sebebinin, borcun ne zaman ortaya çıktığının önemi yoktur³³⁸. Yasal mal rejiminden önce veya yasal mal rejimi devam ederken ortaya çıkan bir borç, borcun kaynağı olan malın ait olmadığı diğer malvarlığı grubu tarafından ödendiye, klasik denkleştirme alacağı söz konusu olur³³⁹. Bu şekilde ortaya çıkan denkleştirme alacağı hem edinilmiş malvarlığı grubu hem de kişisel malvarlığı grubu için geçerlidir³⁴⁰.

³³⁶ Özdoğan, **a.g.e.**, s.42; Zeytin, **a.g.e.**, s. 183.

³³⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 202.

³³⁸ Gümüş, **a.g.e.**, s 359; Zeytin, **a.g.e.**, s 183.

³³⁹ Yargıtay 2. H.D., E. 2009/1722, K. 2010/5768, T. 25.03.2010 “...Tarafların 5.5.2002 tarihinde evlendiği, 27.2.2006 tarihinde koca tarafından açılan dava sonucu boşandıkları, kararın 24.10.2007 tarihinde kesinleştiği, taraflar arasındaki mal rejiminin 27.2.2006 tarihinde sona erdiği (T.M.K. madde 225), aracın 26.3.2004 tarihinde davalı adına alınan 16000 TL. oto kredisi ile alındığı, boşanma davası tarihinden sonra ise 8481 TL. Ödenerek borcun 10.1.2007 tarihinde kapatıldığı ihtilafsızdır. Dava konusu araç edinilmiş maldır. (T.M.K. madde 219/1.5) Eşlerin kişisel malları ile edinilmiş malları, mal rejiminin sona ermesi anındaki durumlarına göre ayrılır. (T.M.K. madde 228/1) Mal rejiminin sona erdiği sırada mevcut olan edinilmiş mallar, tasfiye anındaki değerleriyle hesaba katılırlar. (T.M.K. madde 235/1) **Mal rejiminin sona ermesinden sonra kalan borcun davalı tarafından (kişisel kazancı ile) ödenmesi sebebiyle denkleştirme yapılması zorunludur. (T.M.K. madde 230/1)** Artık değer eklenmeden ve denkleştirmeden elde edilen miktarlarda dahil olmak üzere her eşin edinilmiş mallarının toplam değerinden bu mallara ilişkin borçlar çıkarıldıktan sonra kalan miktardır. (T.M.K. madde 231) Eş artık değerinin yarısı üzerinde hak sahibidir. (T.M.K. madde 236) Dava konusu araç, mal rejiminin sona erdiği tarihte mevcut olup, bunun tasfiye anındaki değeri 14000 TL, kalan borç miktarı 8481 TL'dir. Bulunan bu miktarın aracın tasfiye anındaki değeri olan 14000 TL'den düşülerek davacının katılma alacağının hesaplanması gerekir...” , <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

³⁴⁰ Zeytin, **a.g.e.**, s. 183.

Klasik denkleştirme alacağı belirli bir değer ile sınırlandırılmıştır. Klasik denkleştirme alacağı, borcun ait olmadığı malvarlığı grubunun katkıda bulunduğu malvarlığının değer artışından veya azalmasından etkilenmez. Klasik denkleştirme alacağı daima tasfiye anında muaccel olan belirli bir para alacağından ibarettir³⁴¹.

Örneğin, Ali evlenmeden önce 40.000,00 TL'ye aldığı arabanın 8.000,00 TL'lik borcunu evlendikten sonra maaşı ile ödemiştir. Ali arabayı evlenmeden önce aldığı için araba TMK m. 220 uyarınca kişisel malvarlığı grubuna aittir. Bu arabaya ait borç da Ali'nin kişisel malvarlığı grubunun borcudur. Ali'nin evlilikten sonra maaşından elde ettiği gelir ise TMK m. 219 uyarınca Ali'nin edinilmiş malvarlığı grubuna aittir. Ali'nin kişisel malvarlığı grubuna ait borcu diğer gruptan ödemesi nedeniyle, Ali'nin edinilmiş malvarlığı grubunun kişisel malvarlığı grubundan 8.000,00 TL denkleştirme alacağı bulunmaktadır³⁴². Bu 8.000,00 TL'lik denkleştirme alacağı arabanın değerinin artışından veya azalışından etkilenmeyecek, sabit olarak kalır.

Klasik denkleştirme alacağını düzenleyen TMK m. 230/I "...tasfiye sırasında denkleştirme istenebilir." şeklindedir. Bu hüküm uyarınca klasik denkleştirme alacağı ancak tasfiye esnasında istenebilir. Tasfiyeden önce klasik denkleştirme alacağının talep edilmesi mümkün değildir³⁴³.

Her ne kadar TMK m. 230/I'de "...denkleştirme istenebilir." şeklinde bir ifade kullanılmış ise de hâkim dava dosyasında denkleştirme alacağının varlığını tespit ettiği takdirde, denkleştirme alacağı yasa gereği kendiliğinden doğduğundan ve TMK m. 230/I emredici nitelikte bir düzenleme olduğundan resen denkleştirme alacağına hükmetmelidir³⁴⁴.

Katıldığımız diğer görüşe göre, TMK m. 230/I hükmü açıkça "...denkleştirme istenebilir." şeklinde olduğundan, denkleştirme isteğe bağlı olup, talep olmaksızın hâkimin resen denkleştirme yapmaması gerekir.

³⁴¹ Gümüş, **a.g.e.**, s. 364.

³⁴² Zeytin, **a.g.e.**, s. 183.

³⁴³ Sarı, **a.g.e.**, s. 202-203.

³⁴⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 205.

B. Değişken Denkleştirme Alacağı

Eşin bir malvarlığı grubunun aynı eşin diğer malvarlığı grubunda bulunan malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunması durumunda, katkıda bulunan malvarlığı grubu lehine denkleştirme alacağı ortaya çıkar. Bu durumda yapılacak denkleştirme katkı oranına, malın tasfiye zamanındaki değerine veya mal daha önce elden çıkarılmış ise hakkaniyete göre yapılır. Bir borcun ifasında, harcamanın yapılmasında veya masrafın karşılanmasında bir malvarlığı grubundan diğerine katkı yapılması ve bu katkı ile bir malvarlığının kazanılması, iyileştirilmesi veya korunması arasında illiyet bağının bulunması bu hükmün uygulanması için gerekli ve yeterlidir³⁴⁵. Katkının yasal mal rejiminin yürürlükte bulunduğu dönemde yapılmış olması gerekir³⁴⁶.

Değişken denkleştirme alacağında, denkleştirmenin değerlendirilmesi açısından, nazara alınacak ölçü ve zaman konusunda bir hüküm getirilmiştir³⁴⁷. Buna göre bir malvarlığı grubundan diğerindeki bir malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunulmuş ise, katkı oranı ve malın tasfiye esnasındaki değeri dikkate alınarak denkleştirme yapılır. Şayet katkıda bulunulan mal daha önce elden çıkmış ise denkleştirme alacağı TMK 230/III uyarınca hakkaniyet ölçüleri göz önüne alınmak suretiyle belirlenir.

Eşin malvarlığı grupları arasındaki kaymalar sonucunda oluşan değişken denkleştirme alacağı, her iki malvarlığı grubu için de geçerlidir. Hem edinilmiş malvarlığından kişisel malvarlığına yapılan katkılar hem de kişisel malvarlığından edinilmiş malvarlığına yapılan katkılar yönünden uygulanır³⁴⁸.

Yasal mal rejimi yürürlüğe girmeden önce malvarlığında yer alan kişisel mal, edinilmiş malların kazanılmasında, iyileştirilmesinde veya

³⁴⁵ Sarı, **a.g.e.**, s. 207.

³⁴⁶ Sarı, **a.g.e.**, s. 208.

³⁴⁷ Ergün, **a.g.e.**, s. 1568.

³⁴⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 208; Zeytin, **a.g.e.**, s. 189.

korunmasında harcanmış ise TMK m. 230/III kapsamında kişisel malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar³⁴⁹.

Yasal mal rejiminin başlangıcında sahip olunan kişisel malın eş tarafından ne için harcandığı veya kullanıldığı ispat edilemez ise, eşin edinilmiş mallarındaki artışın bu kişisel maldan kaynaklandığının kabulü gerekir. Edinilmiş maldaki bu artış, kişisel malvarlığı grubu lehine tanınacak olan değişken denkleştirme alacağı ile denkleştirilmelidir³⁵⁰.

Değişken denkleştirme alacağı da klasik denkleştirme alacağı gibi ancak tasfiye esnasında talep edilebilir. Türk Medeni Kanunu m. 230/I "...tasfiye sırasında denkleştirme istenebilir." ifadesini değişken denkleştirme alacağı için de geçerli saymak gerekir. Tasfiyeden önce klasik denkleştirme alacağının talep edilmesi mümkün değildir. Bu sonuç TMK m. 230/III "...katkı oranına ve malın tasfiye zamanındaki değerine veya mal daha önce elden çıkarılmışsa hakkaniyete göre yapılır." ifadesinden de anlaşılmaktadır. Bu hüküm uyarınca, yapılacak denkleştirme, katkı oranına ve malın tasfiye esnasındaki değerine göre yapılır. Şayet katkıda bulunulan mal tasfiyeden önce elden çıkarılır ise değişken denkleştirme alacağı malın elden çıkarıldığı esnada talep edilemez; tasfiye zamanı beklenir ve tasfiye esnasında hakkaniyet ölçülerine göre değişken denkleştirme alacağı belirlenir.

1. Değişken Denkleştirme Alacağında Yapılan Katkının Kapsamı

Kanun koyucu TMK 230/III hükmü ile değişken denkleştirme alacağında yapılan katkının kapsamını, malvarlığının kazanılması, iyileştirilmesi ve korunması ile sınırlamıştır.

Malvarlığının kazanılmasındaki katkı, öncelikle bir taşınırın ya da taşınmazın mülkiyet hakkının kazanılmasındaki katkırı içerir³⁵¹. Ancak mülkiyet hakkı kazanımını, bir sınırlı hakkın veya maddi olmayan mal

³⁴⁹ Acar, **a.g.e.**, s. 73.

³⁵⁰ Zeytin, **a.g.e.**, s. 189.

³⁵¹ Gümüş, **a.g.e.**, s. 333.

üzerindeki mutlak nitelikteki yararlanma hakkının iktisabını da içerecek şekilde geniş anlamak gerekir³⁵². İktisap edilen malvarlığına ilişkin vergi, harç ve noter masraflarına yapılan katkı da bu kapsamda değerlendirilmelidir³⁵³. Malvarlığı karşılıksız kazanma ile kazanılmış olsa bile, bu kazanım nedeniyle yapılan masraflar da TMK m. 230/III'ün uygulanması kapsamındadır³⁵⁴.

İyileştirme, ilgili malvarlığı unsuruna ilişkin değer artırıcı fiilleri içerir. İyileştirmenin somut malvarlığı unsurunun kullanım olanakları bakımından sürekli veya süreksiz esaslı bir değişiklik ortaya çıkarması zorunludur³⁵⁵.

Korunma, malvarlığının kullanımına veya zamana bağlı olarak gerçekleşecek önemli değer azalmalarının önlenmesini ifade eder. Bu nedenle malvarlığına ilişkin ufak tefek bakım ve onarım işlerine ilişkin katkılar bu kapsamda değerlendirilmez³⁵⁶. Bu çeşit katkılar, TMK m. 186/III kapsamında birlik giderlerine yapılan katkılar olarak değerlendirilir³⁵⁷.

Bir malvarlığı unsurunun cevherinin korunmasına yönelik olan olağan bakım masrafları, öncelikle bu malvarlığının gelirlerinden karşılanmak zorundadır. Bu gelirler de aksine anlaşma bulunmadıkça edinilmiş malvarlığı grubu içerisinde yer alacağından, geliri olan malvarlığının kişisel mal veya edinilmiş mal olduğuna bakılmaksızın, olağan masraflar edinilmiş malvarlığı grubundan karşılanır³⁵⁸.

Bir malvarlığının değerinin korunması kapsamına, ilgili malvarlığının varlığını veya işlevini sürdürebilmesi için yapılan harcamalarda dahildir³⁵⁹. Bunun yanı sıra malvarlığı üzerinde hak sahipliğinin korunması için yapılan masraflar da bu hükmün kapsamına girmektedir. Örneğin hakkın ihlal

³⁵² Acar, **a.g.e.**, s. 132; Gümüş, **a.g.e.**, s. 333.

³⁵³ Gümüş, **a.g.e.**, s. 334.

³⁵⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 207.

³⁵⁵ Acar, **a.g.e.**, s. 133; Gümüş, **a.g.e.**, s. 334. Örneğin taşınmaza ikinci bir banyo yapmak veya yeni bir ısıtma sistemi kurmak. Bkz. Acar, s. 133

³⁵⁶ Örneğin evdeki musluğun 5,00 TL değerindeki tamirati bu kapsamda değerlendirilmez. Bkz. Gümüş, **a.g.e.**, s. 334.

³⁵⁷ Gümüş, **a.g.e.**, s. 334.

³⁵⁸ Gümüş, **a.g.e.**, s. 361.

³⁵⁹ Sarı, **a.g.e.**, s. 207.

edilmesi nedeniyle açılan bir davada yapılan masraflar TMK m. 230/III'ün kapsamına girmektedir.

Kişisel maldan doğrudan gelir sağlamak, geliri sağlayan kişisel malı korumak veya geliri sağlayan kişisel malın değerinin azalmasını önlemek için bir takım masraflar yapılmış olabilir. Bu masraflar, gelirin sağlandığı esnada yapılabileceği gibi, kişisel malın gelir getirebilir bir hal alması için veya kişisel maldan gelecek gelirin artırılması için önceden yapılmış masraflar da olabilir³⁶⁰. Bu kapsamda vergi ödemesi, işçilik masrafları, amortismanlar ve benzeri harcamalar masraf olarak dikkate alınmalıdır. Bu masraflar kişisel malın gelirinden indirilmelidir³⁶¹. Gelir getiren kişisel mal için yapılan masraf, edinilmiş mallardan yapılmış ise masraf ölçüsünde edinilmiş mallar azalacağından ayrıca bir işlem yapılmasına gerek kalmaz³⁶².

2. Denkleştirme Miktarının Belirlenmesi

Değişken denkleştirme alacağında denkleştirme miktarı katkıda bulunulan malın değerindeki artış ve eksilme dikkate alınarak belirlenir. Yapılan bu düzenleme ile denkleştirmenin sabit bir değer üzerinden yapılmasının olumsuz sonuçları engellenmek istenmiştir³⁶³. Değer artış veya azalışının neden kaynaklandığının önemi yoktur³⁶⁴. Değer azalması zaman içindeki kullanımdan malvarlığının sürüm değerindeki değişiklikten veya karşılıksız devirden kaynaklanabilir³⁶⁵.

Bir malvarlığının kazanılmasında farklı malvarlığı gruplarından yararlanılması halinde, öncelikle kazanılan malın ve değişken denkleştirme alacağının hangi malvarlığı gruplarına ait olduğunun tespiti gereklidir³⁶⁶. Bu

³⁶⁰ Sarı, **a.g.e.**, s. 163.

³⁶¹ Gümüş, **a.g.e.**, s. 262; Kılıçoğlu, Medeni Kanunumuzun, s. 223; Öztan, **a.g.e.**, s. 256; Sarı, **a.g.e.**, s. 163– 164; Zeytin, **a.g.e.**, s. 116.

³⁶² Sarı, **a.g.e.**, s. 164.

³⁶³ Sarı, **a.g.e.**, s. 208-209.

³⁶⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 211.

³⁶⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 282; Zeytin, **a.g.e.**, s. 189.

³⁶⁶ Sarı, **a.g.e.**, s. 209; Zeytin, **a.g.e.**, s. 189.

durumda söz konusu malın kazanılmasında hangi malvarlığı grubunun katkısı fazla ise mal o gruba ait olur. Her iki malvarlığı grubu da aynı oranda katkıda bulunmuş ise TMK m. 222/III'de düzenlenen tercih ilkesi gereğince kazanılan mal edinilmiş mal sayılır³⁶⁷.

Yapılan tespit sonucu ilgili malvarlığı, malvarlığı gruplarının birinde yer alır ve diğeri lehine denkleştirme yapılır. Böylelikle, malvarlığının ait olduğu grubun tespitinden dolayı diğeri malvarlığı grubu aleyhine sonuç doğması engellenmiş olur³⁶⁸.

Yapılacak denkleştirme, katkıda bulunan malvarlığı grubu aleyhine ortaya çıkması muhtemel sonuçları bertaraf etmek için yeterli değildir. Malvarlığının değerinin zaman içinde artması, buna karşılık denkleştirme miktarının yapılan katkı ile sınırlı tutulması, katkıda bulunan malvarlığı grubu aleyhine sonuç doğurur. Malvarlığı kıymetinin zaman içinde azalması ve denkleştirme miktarının sabit olmasında ise malvarlığının ait olduğu grup aleyhine sonuç ortaya çıkarır. Bu olumsuzluklar denkleştirmenin katkının yapıldığı tarih ile tasfiye tarihi arasında gerçekleşen değer farklılığı dikkate alınarak yapılması ile engellenmektedir. Böylelikle, ilgili malvarlığı kazanımında sadece bir malvarlığı grubu kullanılmış olsaydı, nasıl bir mali sonuç ortaya çıkacaksa, aynısının yapılan katkı yönünden de gerçekleşmesi sağlanmaktadır³⁶⁹. Katkının iyileştirme ve koruma çerçevesinde yapılması hallerinde ise, yapıldığı tarihteki katkı miktarının sabit bir denkleştirme alacağı sayılması, zaman içindeki değer değişimlerinden dolayı malvarlığı gruplarından birinin olumsuz şekilde etkilenmesine yol açar. Türk Medeni Kanunu m. 230/III, bu tür olumsuzlukları engellemektedir³⁷⁰.

Türk Medeni Kanunu m. 230/III “katkı oranına ve malın tasfiye zamanındaki değerine veya mal daha önce elden çıkarılmışsa hakkaniyete göre yapılır.” hükmü uyarınca öncelikle bir malvarlığı grubundan diğerine katkının yapıldığı tarih itibariyle, katkının malın değerine olan oranı

³⁶⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 209; Zeytin, **a.g.e.**, s. 189.

³⁶⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 209.

³⁶⁹ Sarı, **a.g.e.**, s. 209.

³⁷⁰ Sarı, **a.g.e.**, s. 209-210.

belirlenmelidir. Böylelikle hükümde belirtilen katkı oranı tespit edilmiş olur. Bu katkı oranı esas alınarak ilgili malvarlığının tasfiye zamanındaki değeri üzerinden denkleştirme miktarı tespit edilir ³⁷¹. Malvarlığının gerek katkının yapıldığı tarihteki gerekse tasfiye anındaki değeri TMK m. 232 uyarınca malvarlığının sürüm değerine göre belirlenir. Bir başka ifade ile katkının para dışında bir malvarlığı ile yapıldığı durumlarda, bu malvarlığının sürüm değeri esas alınır³⁷².

Örneğin, Ali ile evli olan Ayşe çalışmasının karşılığı olarak kazandığı 120.000,00 TL ile kendisine bir daire satın almıştır. Bir süre sonra Ayşe evlenmeden önce satın aldığı arabasını 60.000,00 TL'ye satarak, bu paranın 40.000,00 TL'si ile dairesinde tadilat yapmıştır. Ali ile Ayşe anlaşamadıkları için boşanmaya karar vermiştir. Ali ile Ayşe başka bir mal rejimi seçmedikleri için aralarında yasal mal rejimi geçerli olur. Ayşe'nin dairesinin boşanma davasının açıldığı tarihteki değeri 320.000,00 TL'dir. Ayşe'nin evin tadilatında kullandığı 40.000,00 TL TMK m. 220 uyarınca kişisel maldır. Ayşe'nin satın aldığı daire ise TMK m. 219 gereğince edinilmiş maldır. Tasfiye esnasında dairenin yarı değeri olan 160.000,00 TL'nin Ali'nin katılma alacağı olduğunu kabul etmek Ayşe'ye haksızlık olur, zira Ayşe bu daireye kişisel malvarlığından harcama yaparak tadilat masraflarını ödemiş ve bu ödeme ile daireye $\frac{1}{4}$ oranında değer katmıştır. Kanunkoyucu haksızlığı önlemek amacıyla Ayşe'nin denkleştirme talep etme hakkını düzenlemiştir. Dairenin

³⁷¹ Acar, **a.g.e.**, s. 131; Sarı, **a.g.e.**, s. 210.; 8. H.D., E. 2009/2870, K. 2009/5842, T. 07.12.2009 “...Davacının kooperatife herhangi bir aidat ödemediği dosya kapsamında sabittir. Somut olayda, davalı koca evlenmeden önce 20.11.1998 tarihinde Mersin Güneykent Toplu Konut Projesine (Kooperatife) üye olduğu belirlenmiştir. Davalı evlendikleri 17.5.2004 tarihine kadar ve ayrıca bu tarihten boşanma davasının açıldığı ve edinilmiş mallara katılma rejiminin sona erdiği 15.10.2004 tarihinde kadar yani evlilik süresince kooperatif aidatlarını ödemeye devam etmiştir. Evlenmeden önceki aidat ödemeleri ve verilen peşinat davalının kişisel malından karşılanmıştır. Bu nedenle davacı kadının bu döneme ait herhangi bir katılma alacağı söz konusu olamaz. Evliliğin yapıldığı tarih ile edinilmiş mallara katılma rejiminin sona erdiği tarihe kadar davalı tarafından yapılan ödemelerin edinilmiş mallardan karşılandığının kabulü gerekir. **Bu durum karşısında davalı kocanın, evlilik birliğinin devam ettiği süre içinde ödemediği aidatların, üye olduğu 20.11.1998 tarihinden itibaren evlenme tarihine kadar (17.5.2004) kooperatife ödediği peşinat ve aidatlar ile evliliğin yapıldığı 17.5.2004 tarihinden itibaren mal rejiminin açılan boşanma davasıyla sona erdiği 15.10.2004 tarihine kadar ödenen aidatlar toplamına oranı bulunarak, daha sonra bulunan bu oranın taşınmazın tasfiye tarihindeki (temyize konu kararın verildiği 24.4.2008 tarihine yakın bir tarihte tespit ettiği) sürüm (rayiç) değeri ile çarpılması ve çıkacak değerın yansının hak ettiği katılma alacağı olarak davacıya verilmesi ve hüküm altına alınması düşünülmelidir”**, Kazancı.com

³⁷² Sarı, s. 210.

tasfiye esnasındaki değerinden Ayşe'nin kişisel malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı olan 80.000,00 ($320.000,00/4=80.000,00$) TL ödenir. Bu miktar çıkarıldıktan sonra kalan 240.000,00 ($320.000,00-80.000,00=240.000,00$) TL'nin yarısı olan 120.000,00 ($240.000,00/2=120.000,00$) TL Ali'nin katılma alacağı, diğer yarısı olan 120.000,00 TL ise Ayşe'nin katılma alacağı olur³⁷³. Edinilmiş malın tasfiye sırasındaki değerinden eşin kişisel malından yaptığı katkı oranında denkleştirme alacağı ödenir, geride kalan miktarın yarısı her iki eş için katılma alacağı olarak belirlenir³⁷⁴.

Bir malvarlığının kazanılması, iyileştirilmesi veya korunması için bir malvarlığı grubundan diğerine farklı zamanlarda değişik katkıların yapıldığı durumlarda, katkı oranının belirlenmesi kolay değildir. Bu durumda her bir katkı için ayrı bir katkı oranı ve buna bağlı olarak ayrı bir denkleştirme yapılması gerekir³⁷⁵. Katkının yapıldığı tarih itibarıyla ilgili malvarlığının sürüm değerinden hareketle katkı oranının tespit edilmesi imkan dahilinde gözükmemektedir. Bu durumda katkı oranı, yapılan katkının toplam değeri ile malvarlığının kazanılması, iyileştirilmesi veya korunması için yapılan karşı edim, faiz, masraf, vergi ve benzeri bütün ödemelerin toplamı birlikte göz önünde tutularak belirlenebilir³⁷⁶.

Kazanılmasında, iyileştirilmesinde veya korunmasında bir malvarlığı grubundan diğerine katkı yapılan malvarlığının, yasal mal rejimi sona ermeden elden çıkarılmış olması da mümkündür. Bu durumda ilgili malvarlığının tasfiye zamanındaki değerinin tespit edilmesi mümkün değildir.

³⁷³ Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 56. Yargıtay 8. H.D., E. 2009/2863, K. 2009/4614, T. 06.10.2009 “...Davalı vekili, katılma alacağına konu evin Ziraat Bankasından alınan kredi ile satın alındığını, ödemelerin halen devam ettiğini bildirmiştir. Tapu kaydındaki açıklamaya, banka evraklarına göre davalının ev alırken banka kredisi kullandığı ve geri ödemesinin boşanma davasının açılmasından sonra da devam ettiği anlaşılmaktadır. **Mahkemece yapılacak iş; eklenecek değerden (TMK.m.229) ve denkleştirmeden (TMK.m.230) elde edilen miktarlar da dahil olmak üzere davalı koca adına kayıtlı edinilmiş mal (TMK.m.219) olan evin toplam değerinden bu mala ilişkin borçlar çıkarıldıktan sonra kalan artık değer (TMK.m.231) yarısı üzerinden (TMK.m.236/1) tarafların kazanılmış hakları da göz önünde bulundurularak hüküm kurmaktan ibarettir...**”, Kazancı.com.

³⁷⁴ Özüğür, a.g.e., s. 63.

³⁷⁵ Sarı, a.g.e., s. 210.

³⁷⁶ Sarı, a.g.e., s. 210-211

TMK m. 230/III'ün mehzazını oluşturan ZGB 209/III'de, bu durumda, katkı oranı esas alınarak elden çıkarma tarihindeki değer üzerinden denkleştirme alacağının belirleneceği düzenlenmiştir³⁷⁷. Buna karşılık, TMK m. 230/III mehzazdan ayrılarak farklı bir çözüm benimsemiş ve denkleştirme alacağı miktarının hakkaniyete göre belirleneceğini düzenlemiştir. Hakkaniyete göre yapılan belirlemede, katkının yapıldığı tarih itibariyle malın değerine olan oranı, katkı yapılan malın elden çıkartılması sonucu o malın yerine geçen bir değer varsa bu değer, malvarlığının elden çıkarıldığı tarih itibariyle sürüm değeri veya elden çıkarılmasaydı tasfiye zamanındaki tahmini değeri göz önünde bulundurulur³⁷⁸.

3. Değişken Denkleştirme Alacağının Klasik Denkleştirme Alacağı ile Karşılaştırılması

Bir malvarlığı grubundan diğerine ilişkin borcun ödenmesi TMK m. 230/I'de klasik denkleştirme alacağı olarak, bir malvarlığı grubundan diğerinde bulunan bir malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunulması ise TMK m. 230/III'de değişken denkleştirme alacağı olarak düzenlenmiştir. Her iki fıkarda da bir malvarlığı grubundan, diğerine yapılan katkının hukuki sonuçları düzenlenmektedir³⁷⁹.

Değişken denkleştirme alacağının klasik denkleştirme alacağından farkı, değer artması veya azalması durumunda değişken denkleştirme alacak miktarının değişikliğe uğramasıdır³⁸⁰. Bir başka ifade ile klasik denkleştirme alacağı, değişken denkleştirme alacağından farklı olarak ödenen miktar ile sınırlıdır. Klasik denkleştirme alacağı katkı sağlanan maldaki değer artışından veya azalışından etkilenmez. Kanun gereği şartların oluşmasıyla

³⁷⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 211

³⁷⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 211; Zeytin **a.g.e.**, s. 189.

³⁷⁹ Sarı, **a.g.e.**, s. 205.

³⁸⁰ Gençcan, **a.g.e.**, s. 596.

klasik denkleştirme alacağı doğduğundan, eşlerin sözleşme yapmak suretiyle emredici bu hükmü farklı şekilde düzenlemeleri mümkün değildir.³⁸¹

Bir malvarlığı grubundan diğerindeki malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına ilişkin katkı; işleme, birleşme ve karışma gibi istisnai haller haricinde genelde bir borcun ifa edilmesi şeklinde olur³⁸². Buna göre TMK m. 230/I'de genel denkleştirmenin yapılması, TMK m. 230/III'de ise bir malın kazanılması, iyileştirilmesi veya korunması nedeniyle özel denkleştirmenin yapılması düzenlenmiştir. Dolayısıyla denkleştirme miktarının belirlenmesinde, ilk önce bu denkleştirmenin neden dolayı yapıldığının tespit edilmesi gerekir. Denkleştirme bir malın kazanılması, iyileştirilmesi veya korunması nedeniyle yapılıyorsa miktarı değişken denkleştirme alacağına göre hesaplanır³⁸³.

Kanımızca, klasik denkleştirme alacağında malvarlığı grupları arasında bir nevi faizsiz ödünç verme durumu söz konusu olmaktadır. Bir başka ifade ile diğer malvarlığı grubunun borcunu ifa eden malvarlığı grubu, diğerine mal rejiminin tasfiye anına kadar belli bir miktarda değeri borç vermektedir. Malvarlığı grubunun diğerine verdiği borç, kazanılan malvarlığının değer artışından veya azalışından etkilenmemektedir. Değişken denkleştirme alacağında, malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına ilişkin katkıda bulunan malvarlığı grubu ise katkıda bulunduğu mala katkısı oranında ortak olmaktadır, öyle ki katkıda bulunduğu diğer malvarlığı grubuna ait maldaki değer kaybından veya değer azalışından etkilenmekte, katkısı oranında kar veya zarar etmektedir. Bu açıklamalar ışığında kanun koyucunun, diğer malvarlığı grubuna ait borcun ifasını yasal mal rejiminin sona ermesine kadar diğer mal varlığına faizsiz ödünç verme, diğer malvarlığı grubundaki malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasını yapılan katkıyı ise diğer malvarlığı grubuna ortak olma düşüncesi ile düzenlediği söylenebilir.

³⁸¹ Zeytin, **a.g.e.**, s. 184.

³⁸² Sarı, **a.g.e.**, s. 205.

³⁸³ Sarı, **a.g.e.**, s 205.

C.Denkleştirme Alacağı'nın Değer Artış Payı ile Karşılaştırılması

Eşlerden biri diğer eşe ait bir malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına hiç ya da uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuşsa, tasfiye sırasında bu malda ortaya çıkan değer artışı için katkısı oranında değer artış payı alacağı hakkına sahip olur³⁸⁴. Bu alacak katkıda bulunulan malın tasfiye sırasındaki değerine göre hesaplanır. Bir değer kaybı söz konusu olduğunda, yapılan katkının başlangıçtaki değeri esas alınır.

³⁸⁴ Yargıtay 8. H.D., E. 2012/5806, K. 2012/6641, T. 02.07.2012 “...Davacı vekili, tarafların 1990 yılında evlendiklerini evlilik birliği içerisinde alınarak davalı adına tescil edilen 8843 ada 19 parsel üzerindeki binanın alınmasına ve edinilmesine ziynet eşyalarını satmak suretiyle katkıda bulunduğunu taşınmaz üzerinde alacağı olduğunu, ancak davalının taşınmazı muvazaalı olarak devrettiğini açıklayarak fazlaya ilişkin haklar saklı kalmak üzere 5.000 TL’nin davalıdan alınmasına karar verilmesini istemiştir. Davalı vekili, davanın yersiz açıldığını, taşınmazın vekil edeninin babası tarafından verilen parayla alındığını, davacının katkısı bulunmadığını açıklayarak davanın reddine karar verilmesini savunmuştur. Mahkemece, davacının katkısını kanıtlamadığı, taşınmazın davalının babası tarafından yapılan yardımla alındığı, her ne kadar davacı tarafından muvazaaya dayalı tapu kaydının iptali için Eskişehir 2.Aile Mahkemesinin 2006/657 Esas sayılı dosyasında dava açmış ise de, anılan dosyanın beklenmesinin sonucu etkilemeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi üzerine; hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Taraflar, 18.01.1990 tarihinde evlenmişler, 11.02.2008 tarihinde açılan boşanma davasının kabulüne ilişkin hükmün 17.02.2008 tarihinde kesinleşmesi üzerine boşanmışlardır. Sözleşmeyle başka rejim seçilmediğinden eşler arasında yasal “edinilmiş mallara katılma” rejimi geçerlidir (TMK. m. 202). Söz konusu mal rejimi, boşanma davasının açıldığı 11.02.2008 tarihinde sona ermiştir (TMK.nun 225/son). Dava konusu 8843 ada 19 parsel, 02.04.2004 tarihinde satın alınarak davalı H. Y. adına tescil edilmiş, 18.01.2006 tarihinde satış yoluyla dava dışı Murat Çırak’a devredilmiş, davacının muvazaaya dayalı tasarrufun iptaline ilişkin dava açması üzerine Eskişehir 2.Aile Mahkemesinin 27.03.2012 tarihinde kesinleşen 2006/657 Esas 2007/435 Karar sayılı ilamıyla satış iptal edilmiştir. Mahkemece, yazılı şekilde gerekçelerle davanın reddine karar verilmiş ise de ulaşılan sonuç toplanan deliller ve dosya kapsamına uygun bulunmamaktadır. Dava konusu taşınmaz edinilmiş mallara katılma rejiminin geçerli olduğu 02.04.2004 tarihinde satış yoluyla davalı adına tescil edilmiştir. **Eşlerden biri, diğerine ait malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına hiç ya da uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuş ise, tasfiye sırasında bu malda ortaya çıkan değer artışı için katkısı oranında alacak hakkına sahip olur (TMK.m.227).** Eşlerden birine ait edinilmiş mallar üzerinde, diğer eşin mülkiyet veya diğer bir aynı hak talebi söz konusu değildir. Yani katılma rejiminde; eşlere tanınan hak, aynı bir hak olmayıp, alacak niteliğinde şahsi bir haktır. Sadece mal rejimi sona erdiğinde, eşlerin edinilmiş mallara ilişkin artık değerler üzerinde karşılıklı alacak hakkı vardır (TMK.236.m). Dosya kapsamı ve dava dilekçesindeki açıklamalara göre, **davacı taşınmazın alınması sırasında kişisel malı niteliğindeki bileziklerini bozdurarak taşınmazın alınmasına katkıda bulunmuş olup dava değer artış payı ve katılma alacağı isteğine ilişkindir.** Bu tür davalarda, eklenecek değerlerden (TMK.m.229) ve denkleştirmeden (TMK.m.230) elde edilen miktarlar da dahil olmak üzere edinilmiş malın (TMK.m.219) toplam değerinden mala ilişkin borçlar çıkarıldıktan sonra kalan artık değer (TMK.m.231) yarısı üzerinden (TMK.m.236/1) tarafların kazanılmış hakları da dikkate alınarak katılma alacağının hesaplanması **ve TMK.nun 227. maddesi hükümleri uyarınca; davacının bileziklerini bozdurmak suretiyle verdiği 2000-3000 TL nedeniyle tasfiye sırasında bu malda ortaya çıkan değer artışı için katkısı oranında değer artış payı alacağı bulunduğunun dikkate alınması**, ondan sonra yukarıda açıklanan ilke ve esaslar çerçevesinde kalan artık değer üzerinden davacının katılma alacağının belirlenmesi, lüzum halinde uzman bilirkişilerden denetime açık rapor alınması gerekirken hatalı değerlendirme sonunda yasal ve yerinde olmayan gerekçelerle davanın reddine karar verilmiş olması doğru görülmemiştir...”

Katkıda bulunulan malın daha önce elden çıkarılmış olması hâlinde, hâkim diğer eşe ödenecek değer artış payı alacağını hakkaniyete uygun olarak belirler.

Örneğin, Ali 200.000,00 TL değerindeki taşınmazı iktisap ederken 150.000,00 TL kendi kişisel mallarından harcama yapmış, kalan 50.000,00 TL ise eşi Ayşe'nin edinilmiş mallarından karşılanmıştır. Ali 50.000,00 TL değerindeki arabayı ise edinilmiş mallarından 30.000,00 TL harcama yapmak ve Ayşe'nin 20.000,00 TL'lik kişisel mallarından kullanmak suretiyle satın almıştır. Tasfiye esnasında taşınmaz 300.000,00 TL araba ise 60.000,00 TL değerindedir. Bu durumda Ali'nin kişisel malvarlığı grubunun Ayşe'nin edinilmiş malvarlığı grubuna 75.000,00 TL değer artış payı kaynaklı borcu vardır. Benzer şekilde Ali'nin edinilmiş malvarlığı grubunun da Ayşe'nin kişisel malvarlığı grubuna, 24.000,00 TL değer artış payı kaynaklı borcu doğmuştur.³⁸⁵

Değer artış payı, eşlerin evlilik birliği kapsamında yaptıkları olağan katkıların değerlendirilmesi için değil, bunları aşan yardımların dikkate alınması amacıyla öngörülmüştür. Dolayısıyla eşlerin evlilik birliği kapsamında yaptığı olağan yardımlar değer artış payına yol açmaz. Değer artış payına yol açan katkılar olağan katkılar aşan maddi katkılardır³⁸⁶.

Kanun koyucu TMK m. 227'de yer alan değer artış payı ile TMK m. 230'da yer alan denkleştirme alacağını düzenlerken, yasal mal rejimi yürürlükte iken diğer malvarlığı grubuna yardım eden malvarlığı grubunun zararını telafi etmeyi amaçlamıştır³⁸⁷. Bunun bir sonucu olarak her iki düzenleme arasında benzerlikler olmasına rağmen farklılar da mevcuttur³⁸⁸.

Değer artış payı alacağı, bir eşin diğer eşe ait kişisel veya edinilmiş mala yaptığı katkıdan doğan alacaktır³⁸⁹. Denkleştirme alacağı ise mal sahibi

³⁸⁵ Zeytin, **a.g.e.**, s. 188.

³⁸⁶ Zeytin, **a.g.e.**, s. 139.

³⁸⁷ Öztan, **a.g.e.**, s. 281.

³⁸⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 281.

³⁸⁹ Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 57.

olan eşin bizzat kendisinin kişisel malına edinilmiş malvarlığı grubundan veya edinilmiş malına kişisel malvarlığı grubundan yaptığı katkının karşılığıdır³⁹⁰.

Denkleştirme alacağında, aynı eşin malvarlığı grupları arasındaki katkılar dikkate alınırken, değer artış payı alacağında bir eşin diğer eşe ait herhangi bir mala yaptığı katkı dikkate alınmaktadır³⁹¹. Değer artış payı alacağı diğer eşe yapılan fedakârlığın, denkleştirme alacağı ise mal sahibi olan eşin edinilmiş malının borçlarını kişisel malından ödemesi nedeni ile ortaya çıkan fedakârlığın veya kişisel malının borçlarını edinilmiş malından ödemesinden kaynaklanan kazancın karşılığıdır³⁹².

1. Kıymet Artış ve Azalışı

Değer artış payı alacağı ve değişken denkleştirme alacağı, yaptıkları katkı oranında destek olunan mallardaki kıymet artışından faydalanır. Klasik denkleştirme alacağı ise destek olunan mallardaki değer artışından yararlanamaz.

Örneğin, Ali 50.000,00 TL'ye aldığı arabasının borcunun 40.000 TL'lik kısmını kişisel mallarından finanse ederken, bakiye 10.000,00 TL'lik kısmı on eşit taksit halinde edinilmiş mallarından olan maaşı ile ödemiştir. Bu durumda bir malvarlığı grubu diğerine ait olan bir borcu ödediğinden klasik denkleştirme alacağı söz konusu olur. Klasik denkleştirme kaynaklı alacak yardımda bulunulan maldaki değer artışından etkilenmeyeceğinden, tasfiye esnasında arabanın değeri 70.000,00 TL olsa dahi, Ali'nin edinilmiş malvarlığı grubunun kişisel malvarlığı grubundan sadece 10.000,00 TL denkleştirme alacağı olur. Bir an için edinilmiş malvarlığı grubunun değişken denkleştirme kaynaklı alacağının olduğu düşünülürse, bu alacak destek olunan maldaki değer artışından yapılan katkı oranında yararlandığından,

³⁹⁰ Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 57.

³⁹¹ Şipka, **a.g.e.**, s. 239.

³⁹² Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 57.

Ali'nin edinilmiş malvarlığı grubunun kişisel malvarlığı grubundan 14.000,00 TL ³⁹³denkleştirme alacağı olur.

Örneğimizdeki bakiye 10.000,00 TL'yi Ali'nin eşi olan Ayşe'nin ödemesi durumunda, Ayşe'nin Ali'den değer artış payı alacağı ortaya çıkar. Değer artış payı kaynaklı alacak yardımda bulunulan maldaki değer artışından etkilendiğinden, Ayşe'nin Ali'den 14.000,00 TL değer artış payı alacağı olur.

Değer artış payı alacağı ve klasik denkleştirme alacağı, katkıda bulunulan maldaki kıymet azalışından etkilenmezken, TMK m. 230/III'de düzenlenen değişken denkleştirme alacağı destek olunan maldaki değer kaybından etkilenir³⁹⁴. Değişken denkleştirme alacağına, diğer eşin malvarlığına bir yardım olmadığından, aynı eşin malvarlığı grupları arasında bir katkı söz konusu olduğundan, kıymet azalması halinde ilgili eş kendi zararına katlanır³⁹⁵.

Örneğin, Ayşe 250.000,00 TL'ye aldığı dairesinin borcunun 200.000,00 TL'lik kısmını edinilmiş mallarından finanse ederken, bakiye 50.000,00 TL'lik kısmını kişisel malı olan arabasının satımından elde ettiği gelir ile ödemiştir. Bu durumda ortaya çıkan klasik denkleştirme kaynaklı alacak yardımda bulunulan maldaki değer azalışından etkilenmediğinden, tasfiye esnasında dairenin değeri 200.000,00 TL olsa dahi, Ayşe'nin kişisel malvarlığı grubunun edinilmiş malvarlığı grubundan 50.000,00 TL denkleştirme alacağı olur. Bakiye 50.000,00 TL'nin Ali tarafından karşılanması durumunda ortaya çıkacak değer artış payı kaynaklı alacak da destek olunan maldaki değer kaybından etkilenmediğinden, tasfiye anından dairenin fiyatı 200.000,00 TL olsa bile Ali'nin Ayşe'den 50.000,00 TL değer artış payı alacağı olur.

³⁹³ Hesaplama yapılırken öncelikle değişken denkleştirme alacağı kaynaklı katkının malvarlığının değerine olan oranının bulunması gereklidir. $(10.000,00/50.000,00 = 1/5)$. Bu oran tespit edildikten sonra malvarlığının tasfiye anındaki değeri ile tespit edilen oran çarpılarak değişken denkleştirme kaynaklı alacak miktarı bulunur. $(70.000,00 \times 1/5 = 14.000,00 \text{ TL})$

³⁹⁴ Gümüş, **a.g.e.**, s. 365; Özdoğan, **a.g.e.**, s.44; Öztan, **a.g.e.**, s. 281; Özüğür, Ali İhsan, **Değer Artış Payı**, s. 738; Sonsuzoğlu, **a.g.e.**, s. 39.

³⁹⁵ Şıpka, **a.g.e.**, s. 242.

Örneğimizdeki alacağın, değişken denkleştirme kaynaklı alacak olduğu farz edilirse, bu alacak destek olunan maldaki değer azalışından yapılan katkı oranında etkilendiğinden, Ayşe'nin kişisel malvarlığı grubunun edinilmiş malvarlığı grubundan sadece 40.000,00 TL ³⁹⁶ denkleştirme alacağı olur.

2. Yapılan Katkının Niteliği

Eşlerden biri TMK m. 227/I uyarınca diğer eşe ait bir malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına yaptığı katkıyı bağış olarak yapabilir. Ancak TMK m. 230 uyarınca aynı eşe ait bir malvarlığı grubunun diğerine yapacağı katkı, malvarlıklarının değişmezliği kuralı uyarınca bağış olarak kabul edilemez³⁹⁷.

3. Edim İçin Bir Başka Hukuki Sebebin Yokluğu

Denkleştirme alacağında edinilmiş malvarlığı ve kişisel malvarlığı grubu aynı kişiye ait olduğu için eş bir malı diğer malvarlığı grubuna bir bedel karşılığı vermez. Bir başka deyişle, denkleştirme alacağında malvarlığı grupları arasında hukuki bir sebebe dayanılarak sözleşme yapılamaz. Buna karşılık değer artış payını düzenleyen TMK m. 227 uyarınca bu durum mümkündür³⁹⁸.

³⁹⁶ Hesaplama yapılırken öncelikle değişken denkleştirme alacağı kaynaklı katkının malvarlığının değerine olan oranının bulunması gereklidir. $(50.000,00/250.000,00 = 1/5)$. Bu oran tespit edildikten sonra malvarlığının tasfiye anındaki değeriyle bulunan oran çarpılarak değişken denkleştirme kaynaklı alacak miktarı bulunur. $(200.000,00 \times 1/5 = 40.000,00 \text{ TL.})$

³⁹⁷ Acar, **a.g.e.**, s. 132; Gümüş, **a.g.e.**, s. 365; Özdoğan, **a.g.e.**, s.44; Öztan, **a.g.e.**, s. 281-282.

³⁹⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 282.

4. Zamanından Önce Ödeme

Denkleştirme alacağında eş, kendisine ait olan iki malvarlığı grubu arasındaki borcu zamanından önce ödeyebilir. Buna karşılık değer artış payı alacağında zamanından önce ödeme yapabilmek için alacaklı olan eşin rızası gerekir³⁹⁹.

D. Borçların Malvarlığı Gruplarına Özgülenmesi

Yasal mal rejiminde denkleştirme alacağının ortaya çıkmasının temel koşulu bir malvarlığı grubuna ilişkin borcun kısmen veya tamamen diğeri tarafından karşılanmasıdır. Malvarlığının aktifinde yer alan malvarlığı değerleri kişisel mal ve edinilmiş mal olarak ayrıma tabi tutulduğu gibi malvarlığının pasifinde yer alan borçlar da ortaya çıkma sebepleri dikkate alınarak sınıflandırılmalıdır⁴⁰⁰.

Her borç TMK m. 230/II uyarınca ilişkin bulunduğu malvarlığı grubunu yükümlülük altına sokar. Borç borcun ait olmadığı malvarlığı grubu tarafından ifa edilmiş ise borcu ifa eden malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar. Borcun ifasının, borcun ait olduğu malvarlığı grubu tarafından yapıp yapılmadığının tespit edilebilmesi için borcun malvarlığı gruplarına özgülenmesi gereklidir.

Eşler günlük hayatta ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri elde etmek için ilgili işlemin karşı tarafına borçlanmaktadır. Bu kapsamda bir malvarlığı grubundan diğerine katkı, bir borcun ifa edilmesi şeklinde gerçekleşebilir. Borcun ifası kavramı, bir malvarlığı grubundan diğerine yapılan tüm katkıları kapsayacak şekilde geniş yorumlanmalıdır⁴⁰¹.

³⁹⁹ Özdoğan, **a.g.e.**, s.44; Öztan, **a.g.e.**, s. 282.

⁴⁰⁰ Sarı, **a.g.e.**, s 203.

⁴⁰¹ Sarı, **a.g.e.**, s 203- 04. Aynı hususları düzenleyen İMK m. 209/2 bir yönü ile Türk hukukundan farklıdır. Bu hüküm “Her borç maddi olarak bağlantılı bulunduğu malvarlığı kesimini yükler; şüphe halinde edinilmiş mallara yüklemiş sayılır.” şeklindedir. Türk hukukunda ise sadece “...ilişkin bulunduğu mal kesiminden...” bahsetmektedir. Doktrindeki bir görüşe göre, İMK m. 209/2’nin

1. Özgülemeye Kullanılacak Ölçütler

a. Genel Olarak

Her borcun ilişkin bulunduğu malvarlığı grubunu yükümlülük altına soktuğu hususu, TMK m. 230/II'de hükme bağlanmış olmasına rağmen söz konusu ilişkinin ne şekilde oluşacağına yönelik bir düzenleme mevcut değildir. Borcun hangi malvarlığı grubuna ait olduğunu belirlemek için borcun hangi malvarlığı grubu ile daha yakın ilişkide olduğunu tespit etmek gerekir. Bu ilişkinin tespitinde borcun ne zaman doğduğu, kaynağı, hangi amaçla ortaya çıktığı, doğum sebebi ve işlevi önem verilmesi gereken hususlardır⁴⁰². Borcun ilgili olduğu malvarlığı grubunun belirlenmesinde TMK m 219 ve 220'deki edinilmiş mallar ve kişisel mallara ilişkin düzenlemeler de dikkate alınmalıdır⁴⁰³.

b. Borcun Özgülenmesinde Temel Ölçüt Olarak Zaman

aa. Yasal Mal Rejiminden Önce Ortaya Çıkan Borçlar

Borcun özgülenmesinde kullanılabilecek temel ölçüt, borcun ortaya çıkış zamanıdır. Yasal mal rejimi başlamadan eşlerden birine ait olan malvarlığı, TMK m. 220/II uyarınca kişisel maldır. Bu düzenlemeye paralel olarak yasal mal rejimi başlamadan önce ortaya çıkan borçlar, ilgili eşin kişisel mallarına ilişkin borçlarıdır⁴⁰⁴. Bu ölçüte göre borcun nasıl ortaya çıktığının, borcun karşılığında neyin iktisap edildiğinin veya borcun alacaklısının kim olduğunun bir önemi yoktur; önemli olan nokta borcun yasal mal rejiminden önce ortaya çıkmasıdır.

getirdiği pratik ayrım ölçütlerini içermeyen genel ve soyut ölçütünü Türk Hukuku bakımından da benimsemek için hiçbir neden yoktur. Bu görüşe göre, sonuçta mevcut maddi bağlantının tespitinde, borcun doğumundaki sebep, borcun konusu ve amacı önem taşır. Bkz. Gümüş, **a.g.e.**, s 360

⁴⁰² Zeytin, **a.g.e.**, s. 185; Sarı, **a.g.e.**, s. 213.

⁴⁰³ Sarı, **a.g.e.**, s. 213.

⁴⁰⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 213; Zeytin, **a.g.e.**, s. 185.

Yasal mal rejimi yürürlüğe girmeden önce ortaya çıkan borç karşılığında iktisap edilen malın diğer eş veya üçüncü bir kişi tarafından kullanılması, borcun kişisel malvarlığı grubuna ilişkin olma durumunu değiştirmez.

Yasal mal rejimi başlamadan ortaya çıkan borçların gelecekte edinilmiş malvarlığı grubuna katkı yapacak olması önemli değildir⁴⁰⁵. Örneğin, öğrenim masraflarının yapılması suretiyle kazanılan meslek bilgisi ile eşin yasal mal rejimi esnasında çalışarak kazandığı gelir edinilmiş mal niteliği taşımasına rağmen, öğrenim masrafları edinilmiş mallara ait olmaz⁴⁰⁶.

bb. Yasal Mal Rejimi Esnasında Ortaya Çıkan Borçlar

Yasal mal rejimi esnasında ortaya çıkan borçların malvarlığı gruplarına özgülenmesinde, borcun konusu ve yükümlülük altına girmenin nedeni dikkate alınır⁴⁰⁷.

aaa. Gelire İlişkin Borçlar

Edinilmiş malvarlığı grubuna ait olan gelire ilişkin borçlar bu grubun borcu olur. Edinilmiş malvarlığı grubuna ait bu gelir çalışma karşılığı elde edilen kazanım olabileceği gibi edinilmiş veya kişisel malın getirisi de olabilir⁴⁰⁸.

Eşler, TMK m. 221/II uyarınca mal rejimi sözleşmesi ile kişisel malların gelirinin kişisel mal olacağına karar vermiş ise, sözleşmede yer almasa bile kişisel malların gelirine ilişkin borçlar kişisel malvarlığı grubuna ait olur⁴⁰⁹.

⁴⁰⁵ Sarı, **a.g.e.**, s. 213; Zeytin, **a.g.e.**, s. 185.

⁴⁰⁶ Sarı, **a.g.e.**, s. 213-214.

⁴⁰⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 214.

⁴⁰⁸ Zeytin, **a.g.e.**, s. 185.

⁴⁰⁹ Gümüş, **a.g.e.**, s. 361; Zeytin, **a.g.e.**, s. 185.

Eşlerin mesleki faaliyetine ilişkin borçları, edinilmiş malvarlığı grubuna ait borçlardır. Bu kapsamda işyeri elbisesi, işyerine ulaşım giderleri, meslek odasına ödenen çeşitli harçlar sayılabilir⁴¹⁰.

Belirli bir malvarlığı değeri ile bağlantılı kusursuz sorumluluk halleri haricinde eşlerden birinin haksız fiil veya vekâletsiz iş görmeden doğan borçları edinilmiş malvarlığı grubunun borcudur⁴¹¹.

Eşlerin ve çocukların masrafları kazanılan gelirden karşılanacağından, eşlerin evlilik birliğinden doğan mali yükümlülüklerine ilişkin borçları edinilmiş malvarlığı grubuna ait borçlardır⁴¹². Bu borçların edinilmiş malvarlığı grubuna ait olması, eşlerin evlilik birliğini temsilen yaptıkları borçlardan ötürü üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumlu oldukları ve bu sorumluluğun eşlerin hem kişisel hem de edinilmiş malvarlığı gruplarını kapsadığı gerçeğini değiştirmez⁴¹³.

bbb. Belirli Bir Malvarlığına İlişkin Borçlar

Belirli bir malvarlığına ilişkin borçlar, o malvarlığının ait olduğu malvarlığı grubunun borcudur⁴¹⁴. Bir edinilmiş malın kazanılması, korunması veya iyileştirilmesi nedeniyle doğan borçlar edinilmiş malvarlığı grubuna ilişkin, bir kişisel malın kazanılması, korunması veya iyileştirilmesi nedeniyle doğan borçlar ise kişisel malvarlığı grubuna ilişkin borçlardır.

Bir malvarlığının kazanılmasına ilişkin ortaya çıkan satış bedeli, noter, tapu masrafı vb. borçlar, o malın ait olduğu malvarlığı grubunun borcudur⁴¹⁵.

Geliri olmayan bir malvarlığının sigortasına ilişkin borçlar, vergiler ve kamu hukukundan doğan yükümlülükler o malvarlığı grubunun borcudur⁴¹⁶.

⁴¹⁰ Gümüş, **a.g.e.**, s. 360; Sarı, **a.g.e.**, s. 214; Zeytin, **a.g.e.**, s. 185.

⁴¹¹ Gümüş, **a.g.e.**, s. 361; Sarı, **a.g.e.**, s. 215; Zeytin, **a.g.e.**, s. 185.

⁴¹² Gümüş, **a.g.e.**, s. 360; Özügür, **a.g.e.**, s. 62; Sarı, **a.g.e.**, s. 214; Zeytin, **a.g.e.**, s. 185.

⁴¹³ Özügür, **a.g.e.**, s. 62.

⁴¹⁴ Zeytin, **a.g.e.**, s. 186.

⁴¹⁵ Gümüş, **a.g.e.**, s. 362; Sarı, **a.g.e.**, s. 214; Zeytin, **a.g.e.**, s. 186.

⁴¹⁶ Özügür, **a.g.e.**, s. 62; Zeytin, **a.g.e.**, s. 186.

Bağışlama taahhüdüne konu mal hangi malvarlığı grubuna ait ise taahhütten doğan borç da bağışlamanın olağan olup olmadığına bakılmaksızın o malvarlığı grubuna aittir⁴¹⁷.

Belirli bir malvarlığına sahip olunmasından kaynaklanan kusursuz sorumluluk halinin varlığı halinde (BK m.58, KTK m. 85), söz konusu malvarlığının yer aldığı malvarlığı grubuna ilişkin bir borcun varlığı kabul edilir⁴¹⁸.

Bir malvarlığının varlığını devam ettirmek için yapılan olağanüstü nitelikteki harcamalara ilişkin borçlar, malvarlığına ilişkin dava giderleri ve sebepsiz zenginleşmeden doğan iade borçları, o malın ait olduğu malvarlığı grubunun borcudur⁴¹⁹.

2. Borçların Özgülenmesinde İspat Yükü ve Edinilmiş Malvarlığı Grubu Aleyhine Karine

Bütün borçların ne zaman, ne şekilde, ne sebeple doğduğunun belirlenmesi her zaman mümkün olmayabilir. Hangi malvarlığı grubuna ait olduğu anlaşılamayan borç, TMK m. 230/II uyarınca edinilmiş malvarlığı grubuna ilişkin borç sayılır. Bu hüküm ile malvarlığında yer alan borçların aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş mallara ilişkin olduğu kabul edilmiştir. Bu karene malvarlığının aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş mal sayılacağına ilişkin TMK m. 222/III'de düzenlenen karineye paralel bir düzenlemedir⁴²⁰.

Eşlerden birinin malvarlığı grubuna ilişkin borcun kısmen veya tamamen aynı eşin diğer malvarlığı grubu tarafından karşılandığını iddia eden kişi, iddiasını ispat etmekle yükümlüdür. İspat yükü borcun varlığının, borcun malvarlığı gruplarından birine ait olduğunun ve borcun kısmen veya

⁴¹⁷ Gümüş, **a.g.e.**, s. 362; Zeytin, **a.g.e.**, s. 186.

⁴¹⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 215.

⁴¹⁹ Gümüş, **a.g.e.**, s. 361-362; Sarı, **a.g.e.**, s. 214; Zeytin, **a.g.e.**, s. 186.

⁴²⁰ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 29; Sarı, s. 215; Zeytin, s. 186-187. Acabey, bu karineye edinilmiş mallara ilişkin borç karinesi adını vermiştir. Bkz. Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 29; Gençcan, bu karineye denkleştirme karinesi adını vermiştir. Bkz. Gençcan, s. 592.

tamamen diğer malvarlığı grubundan ifa edildiğinin ispatlanması ile yerine getirilir⁴²¹.

İspat yükünün kime ait olacağı, denkleştirme alacağının hangi malvarlığı grubu lehine doğmuş olduğuna göre değişebilir. Kişisel mallar lehine denkleştirme yapılması, edinilmiş malların değerinin azalmasına neden olacağından, edinilmiş malvarlığı grubuna ilişkin bir borcun kişisel malvarlığı grubundan ifa edildiğini, söz konusu malvarlığının sahibi olan eşin iddia etmesi gerekir⁴²². Kişisel malvarlığı grubuna ilişkin bir borcun edinilmiş malvarlığı grubundan karşılandığının iddia edilmesinde ise diğer eşin menfaati vardır. Zira edinilmiş malvarlığı grubu lehine denkleştirme alacağı olması durumunda, bu malvarlığı grubunun toplam değeri artacak ve bu artış da iddia eden eşin katılma alacağını artırır⁴²³. Bu nedenle kişisel malvarlığı grubuna ilişkin bir borcun edinilmiş malvarlığı grubundan ifa edildiğini malvarlığının sahibi olmayan eş iddia etmelidir.

Öğretideki bir görüşe göre, her borç TMK m. 230/II uyarınca, aksi ispat edilinceye kadar edinilmiş malvarlığı grubuna ait olduğundan, edinilmiş malvarlığı grubuna ilişkin bir borcun kişisel malvarlığı grubundan ifa edildiği ileri sürüldüğünde sadece borcun varlığının ortaya konulması yeterlidir⁴²⁴.

Borcun varlığının ispatlanması TMK 230/II'deki karene uyarınca aksi ispat edilene kadar borcun edinilmiş malvarlığı grubuna ait olduğunu gösterir, Kanaatimizce, ayrıca bu borcun kişisel malvarlığı grubundan ifa edildiğinin ispatlanması gereklidir.

Bir borcun edinilmiş malvarlığı grubuna ilişkin olması, bu grubun toplam değerinden çıkarılması, diğer eşin katılma alacağının miktarının azalmasına yol açar. Diğer eşin bu durumu engellemek için edinilmiş

⁴²¹ Sarı, **a.g.e.**, s. 204.

⁴²² Sarı, **a.g.e.**, s. 205.

⁴²³ Sarı, **a.g.e.**, s. 205.

⁴²⁴ Sarı, **a.g.e.**, s. 205.

malvarlığı grubuna ilişkin olduğu kanuni karine olarak kabul edilen borcun, kişisel malvarlığı grubuna ilişkin olduğunu ispat etmesi gereklidir⁴²⁵.

Bir borcun hangi malvarlığı grubu tarafından ödendiği belli değil ise bu durumda kural; ödenen borç ödenmeseydi, hangi malvarlığı grubu sorumlu olacak idiyse o malvarlığı grubunun borcu ödemiş sayılmasıdır⁴²⁶. Bu sonuç, TMK m. 230/I'e dayalı denkleştirme alacaklarının varlığının tespiti açısından önemlidir⁴²⁷.

Emredici nitelikte olan TMK m. 230/II, edinilmiş malvarlığı grubunun kapsamını belirlediğinden, tarafların anlaşarak karinenin aksini kabul etmeleri mümkün değildir. Bu şekilde malvarlığı gruplarının değişmezliği ilkesi garanti altına alınmıştır⁴²⁸.

3. Değer Artış Payı Borcunun Malvarlığı Grubuna Özgülenmesi

Eşlerden biri diğer eşe ait bir malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına hiç ya da uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuşsa, tasfiye sırasında bu malda ortaya çıkan değer artışı için katkısı oranında değer artış payı alacağı hakkına sahip olur. Eşler, yazılı bir anlaşmayla bu haklarından vazgeçebilecekleri gibi, alacaklarının pay oranını da değiştirebilir. Diğer eş katkırı hangi malvarlığı grubuna yaptı ise borç da katkı yapılan o malvarlığı grubuna ait olur⁴²⁹. Eş, ilgili mala karşılıksız yaptığı katkı oranında, tasfiye esnasında ilgili malın değerindeki artış dikkate alınarak, değer artış payını alır. Böylece para değerindeki düşüşler dolayısıyla katkıda bulunan eşin ekonomik zarara uğraması önlenmiş olur⁴³⁰.

Hak sahibi eşin diğer eş lehine bir malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunması durumunda sahip

⁴²⁵ Sarı, **a.g.e.**, s. 216.

⁴²⁶ Gümüş, **a.g.e.**, s. 362; Zeytin, **a.g.e.**, s. 187.

⁴²⁷ Gümüş, **a.g.e.**, s. 362.

⁴²⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 216; Zeytin, **a.g.e.**, s. 187.

⁴²⁹ Özüğür, Ali İhsan, “Değer Artış Payı” “Prof. Dr. Turgut Akıntürk’ e Armağan”, s. 735.

⁴³⁰ Özüğür, Ali İhsan, **Değer Artış Payı**, s. 735.

olduğu değer artış payı alacağı, borçlu eşin gelirini değil, katkının yapıldığı malın ait olduğu malvarlığı grubunu etkilemektedir. Bu nedenle değer artış payı alacağının borçlusu olan eşin hangi malına katkı yapıldı ise borç da o malın ait olduğu malvarlığı grubuna özgülenmelidir⁴³¹.

Birden fazla katkı aynı malvarlığı grubuna ait birden fazla mala yapıldı ise borç borçlu eşin ilgili malvarlığı grubuna özgülenmelidir. Birden fazla katkı farklı malvarlığı grubuna ait mallara yapıldı ve hepsi farklı değer artışına neden olduysa, hesaplanan her değer artışı, borçlu eşin ilgili malvarlığı grubunun borcu olmalıdır⁴³².

4. Taşınmazın İpotekle Güvence Altına Alınmış Kredi Kullanılarak Kazanılmasında Borcun Özgülenmesi

a. Genel Olarak Taşınmazın Özgülenmesi

Eşlerin taşınmazı kazanmalarında çeşitli olasılıklar mevcuttur. Taşınmazı edinen eş, taşınmazı edinilmiş malvarlığı grubundan, kişisel malvarlığı grubundan veya her iki malvarlığı grubundan finanse etmiş olabilir. Bu ihtimaller dikkate alınarak taşınmazın malvarlığı gruplarına özgülenmesinde kural olarak üç aşamadan geçilmelidir. Önce taşınmazın hangi eşe ait olduğu tespit edilmelidir. Sonra taşınmaz malvarlığı gruplarından birine özgülenmelidir. Son olarak taşınmazın kazanılmasında diğer malvarlığı grubunun katkısının olup olmadığı belirlenmelidir. Bir katkı varsa, bunun sonuçlarının tespit edilmesi gereklidir⁴³³.

Yasal mal rejimi esnasında kazanılan taşınmazın bütün olarak malvarlığı gruplarından birine özgülenmesi gereklidir. Taşınmazın kazanılmasında faizli kredi kullanılması durumunda taşınmaz karşılık

⁴³¹ Zeytin, **a.g.e.**, s. 187.

⁴³² Zeytin, **a.g.e.**, s. 187.

⁴³³ Zeytin, **a.g.e.**, s. 190.

verilerek kazanıldığından edinilmiş malvarlığı grubuna ait olur⁴³⁴. Bu taşınmazın kazanılmasında kişisel malvarlığı grubunun katkısı olsa dahi taşınmaz edinilmiş mal olur fakat kişisel malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar⁴³⁵. Taşınmazın kazanılmasında kişisel malvarlığı grubunun katkısı daha fazla ise ilgili taşınmaz kişisel mal olur bu durumda edinilmiş malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar.

b. İpotekle Güvence Altına Alınan Borcun Özgülenmesi

Taşınmaz rehininin ancak ipotek, ipotekli borç senedi veya irat senedi şeklinde olabileceğini TMK m. 850 düzenlemektedir. İpotek halen mevcut olan veya henüz doğmamış olmakla beraber doğması kesin veya olası bulunan alacağı güvence altına almak için tapuya kayıtlı taşınmaz üzerinde kurulabilir. İpoteğe konu olacak taşınmazın borçlunun mülkiyetinde olması gerekmez. İpotekle güvence altına alınan kredi borcunun da özgülenmesi gerekmektedir⁴³⁶.

aa. Kural

İpotekli taşınmazın değerinin artması veya azalması, taşınmazın ipotek edilmesiyle garanti altına alınmak istenen üçüncü kişinin alacağını da etkilemektedir⁴³⁷. Bu alacak eşler için TMK m. 230/II uyarınca özgülenmesi gereken bir borçtur.

İpotek sınırlı ayni hak olarak, ipoteğin kurulduğu taşınmazdan bağımsız bir değer ifade etmez. İpoteğin ferî niteliğinden dolayı ipotek kurulduğu taşınmazı izler ve orantılı olarak kendisini finanse eden malvarlığı grubuna özgülenmez. İpotek, ipotek edilen taşınmazla ilgisi nedeniyle

⁴³⁴Gümüş, **a.g.e.**, s. 363; Zeytin, **a.g.e.**, s. 190.

⁴³⁵Gümüş, **a.g.e.**, s. 363; Zeytin, **a.g.e.**, s.190.

⁴³⁶Zeytin, **a.g.e.**, s. 191.

⁴³⁷Zeytin **a.g.e.**, s. 191.

taşınmazın ait olduğu malvarlığı grubunun borcu olacak ve o malvarlığı grubuna özgülenir⁴³⁸.

Taşınmaz yalnız kredi ile alındıysa veya en azından taşınmazın bedelinin yarısı edinilmiş malvarlığı grubundan finanse edildi ise taşınmaz edinilmiş malvarlığı grubuna ait olur. Bu durumda ipotekle güvence altına alınan kredi borcu da edinilmiş malvarlığı grubuna ait borç olur⁴³⁹. Taşınmazın kazanılmasında bedelin yarısından fazlası kişisel malvarlığından, arta kalan kısmı ise kredi ile karşılandıysa taşınmaz kişisel malvarlığı grubuna ait olur. İpotekle garanti altına alınan kredi borcu da kişisel malvarlığı grubunun borcu olur⁴⁴⁰.

bb. İstisna

İpotek borcunun faiz ödemelerinin devamlı ve düzenli olarak ipoteğin kurulduğu taşınmazın ait olduğu malvarlığı grubu tarafından değil de diğer malvarlığı grubu tarafından yapılması durumu kuralın istisnasını oluşturur⁴⁴¹.

Örneğin, yalnız kredi kullanılmak suretiyle kazanılan taşınmaz, edinilmiş malvarlığı grubuna aittir. İpotekle garanti altına alınan borç da kural olarak edinilmiş malvarlığı grubuna aittir. Bu kredi borcunun faiz ödemesi devamlı ve düzenli olarak kişisel malvarlığı grubundan yapılıyorsa ipotek borcu, borcu ödeyen kişisel malvarlığı grubuna özgülenmelidir⁴⁴².

Miras kalan bir arsa için alınan krediye ilişkin faiz borcunun mirasçı eşin maaşından düzenli ve sürekli olarak ödenmesi durumunda da, ipotek ait olduğu kişisel malvarlığı grubunun değil, edinilmiş malvarlığı grubunun borcu olarak özgülenmelidir. Bu durumlarda ipotek faiz ödemeleri TMK m. 227/I veya m. 230/III anlamında bir katkı olarak kabul edilmelidir⁴⁴³.

⁴³⁸ Zeytin **a.g.e.**, s. 191.

⁴³⁹ Gümüş, **a.g.e.**, s. 363; Zeytin **a.g.e.**, s. 191.

⁴⁴⁰ Zeytin **a.g.e.**, s. 191.

⁴⁴¹ Gümüş, **a.g.e.**, s. 363; Zeytin, **a.g.e.**, s. 191.

⁴⁴² Zeytin, **a.g.e.**, s. 191.

⁴⁴³ Zeytin, **a.g.e.**, s. 191-192.

Bu istisna İki halde uygulama alanı bulamamaktadır. Birinci olarak; miras kalan arsa üzerinde ev yapılması ve bu evin kiraya verilmesi sonucu kazanılan kira geliri TMK m. 219/IV uyarınca edinilmiş mal olmasına rağmen, bu kira geliri ile kredi borcunun faizi ödeniyorsa, bu kredi borcu edinilmiş malvarlığı grubuna özgülenmez. Çünkü kira gelirinden kredi faizi borcu ödendikten sonra kalan net miktar edinilmiş malvarlığı grubuna ait olur⁴⁴⁴.

Taşınmazın kiralanyıp aile konutu olarak kullanıldığı ve faizin aile giderlerine katılma kapsamında edinilmiş malvarlığı grubundan ödendiği hallerde de bu istisnanın uygulanmaması yerinde olur. Taşınmazı aile konutu olarak özgüleyen eşin, taşınmazı üçüncü kişiye kiraya veren eşten daha kötü duruma düşürölmesine gerek yoktur⁴⁴⁵.

cc. Edinilmiş ve Kişisel Malların Katkıları Halinde İpoteğin Özgülenmesi

Taşınmazın kazanılmasında kullanılan kredi borcu, taşınmazın ait olduğu malvarlığı grubunun borcudur. Taşınmazın kazanılmasında her iki malvarlığı grubunun katkısının bulunması durumunda hangisinin katkısı daha fazla ise taşınmaz o malvarlığı grubuna özgülenir. Her iki malvarlığı grubunun taşınmazın kazanılmasında katkı sağlaması durumunda, taşınmazda meydana gelen değer artışı veya azalışının malvarlığı gruplarına katkıları oranında özgülenebilmesi için, kredi borcu da katkıda bulunan malvarlığı gruplarına katkıları oranında paylaştırılmalıdır⁴⁴⁶.

Örneğin, Ali 650.000,00 TL'ye aldığı taşınmazın 400.000,00 TL'sini (4 birim) kişisel malvarlığı grubundan, 100.000,00 TL'sini (1 birim) edinilmiş malvarlığı grubundan finanse etmiştir. Ali, kalan 150.000,00 TL'nin finansmanı için taşınmazı ipotek ettirip kredi kullanmıştır. Taşınmazın kazanılmasında Ali'nin kişisel malvarlığı grubunun katkısı daha fazla olduğundan taşınmaz Ali'nin kişisel malvarlığı grubuna ait olur. Edinilmiş

⁴⁴⁴ Gümüş, **a.g.e.**, s. 363; Zeytin, **a.g.e.**, s. 192

⁴⁴⁵ Gümüş, **a.g.e.**, s. 364; Zeytin, **a.g.e.**, s. 192.

⁴⁴⁶ Zeytin, **a.g.e.**, s. 192.

malvarlığı grubunun TMK m. 230/III uyarınca denkleştirme alacağı olur. İpotekli borç, değer artış ve azalışların paylaştırılması amacına uygun olarak 4/5 oranında (120.000,00) Ali'nin kişisel malvarlığı grubuna, 1/5 oranında (30.000,00) ise edinilmiş malvarlığı grubuna özgülenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DENKLEŞTİRME ALACAĞININ HUKUKİ NİTELİĞİ, HÜKÜMLERİ VE DENKLEŞTİRME ALACAĞI İLE İLGİLİ ÖZEL DURUMLAR

I. DENKLEŞTİRME ALACAĞININ HUKUKİ NİTELİĞİ

Denkleştirme alacağı, yasal mal rejiminde eşin bir malvarlığı grubuna ait olan borcun aynı eşin diğer malvarlığı grubu tarafından karşılanması ya da bir malvarlığı grubundan diğerinde bulunan bir malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunulması hallerinde borcu karşılayan yahut katkıda bulunan malvarlığı grubunun lehine ortaya çıkan ve artık değerın hesaplanmasında kullanılan bir mahsup kalemidir.

Anlatım kolaylığı sağlanması nedeniyle denkleştirme alacağı ifadesi kullanılmaktaysa da hukuki anlamda bir alacak söz konusu değildir. Bir malvarlığı içinde, artık değer hesabı yapmak için oluşturulmuş mal kesimleri arasında, hukuki açıdan bir borç ilişkisinin ve buna bağlı olarak alacak hakkının var olması mümkün değildir⁴⁴⁷. Denkleştirme alacağı, hukuki anlamda bir alacak değildir. Denkleştirme alacağı aynı eşin malvarlığı grupları arasında bir mahsup kalemidir.

Yasal mal rejiminde denkleştirme alacağı, aynı eşin iki malvarlığı grubu arasında oluştuğundan ve hukuki anlamda bir alacak söz konusu olmadığından, denkleştirme alacağının üçüncü bir şahsa temlik edilmesi veya rehin edilmesi mümkün değildir⁴⁴⁸.

⁴⁴⁷ Sarı, s.203.

⁴⁴⁸ Acar, **a.g.e.**, s. 132; Gümüş, **a.g.e.**, s. 366; Özdoğan, **a.g.e.**, s.45.

II. DENKLEŞTİRME ALACAĞININ HÜKÜMLERİ

A.Genel Olarak

Denkleştirme alacağı, hukuki anlamda bir alacak olmadığından tek başına talep ve dava edilemez. Denkleştirme alacağı, eşin katılma alacağının içinde yer alan bir mahsup kalemi olduğundan, eşin katılma alacağı talebi içinde yer alır. Bu nedenle görevli ve yetkili mahkemenin tespiti ile zamanaşımı konularında katılma alacağına ilişkin düzenlemeler dikkate alınarak açıklama yapılmıştır.

B. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Aile Mahkemelerinin, Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4/l maddesi uyarınca, katılma alacağı davasına bakmakla görevli mahkeme aile mahkemesidir⁴⁴⁹.

Katılma alacağı davasında, yasal mal rejiminin ölümle sona ermesi halinde TMK m. 214/l uyarınca ölen eşin son yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.

⁴⁴⁹ Yargıtay 8. H.D. E. 2012/987, K. 2012/4679, T. 22.05.20102 “...Davacıyla tarafların miras bırakanı Duran Ş. 16.10.1996 tarihinde evlenmişler. Duran Ş.'ın 2.9.2006 tarihinde ölümüyle geride mirasçı olarak eşi davacı Nurtenle Duran'ın ilk eşinden olan çocukları davalılar kalmışlardır. Dava dilekçesi ve dosya kapsamına göre dava, ölüm sebebiyle mal rejiminin sona ermesinden kaynaklanan T.M.K.nun 231 ve 236. maddeleri gereğince açılmış tapu iptali tescil mümkün olmadığı takdirde alacak istemine ilişkindir. Miras (tereke) hakkıyla herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Bu davaların çözüm yeri 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun 4. maddesi gereğince aile mahkemeleridir. Aile Mahkemesi kurulmayan yerlerde ise Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemelerinde davanın Aile Mahkemesi sıfatıyla görülüp karara bağlanması gerekir. Görev kamu düzenine dair olmakla yargılamanın her aşamasında kendiliğinden gözönünde bulundurulur. Mahkemece, davanın niteliği dikkate alınarak davaya Aile Mahkemesi sıfatıyla bakılması, davayla ilgili taraf delillerinin toplanarak sonucuna göre işin esası hakkında bir hüküm kurulması gerekirken, davacı talebinin nitelendirilmesinde hataya düşülerek yazılı şekilde Asliye Hukuk Mahkemesi'nin görevli olduğuna değinilerek görevsizlik kararı verilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır....” Kazancı.com.

Yasal mal rejiminin boşanma, evliliğin iptali veya hakim tarafından mal ayrılığına geçilmesine karar verilerek sona ermesi durumlarında, bu davalarda yetkili olan mahkeme TMK m. 214/II uyarınca katılma alacağı davasında da yetkili olur.

Boşanma davasında eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesi veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yerde bulunan mahkeme TMK m. 168 uyarınca yetkili mahkemedir. Bu durumda eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesi veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yerde bulunan mahkemelerden boşanma davasının görüldüğü mahkeme katılma alacağı davasında da yetkilidir.

Evliliğin iptali davasında TMK m. 160 yetki bakımından boşanmaya ilişkin hükme atıf yaptığından eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesi veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yerde bulunan mahkemelerden iptal davasının görüldüğü mahkeme katılma alacağı davasında da yetkili olur.

Yasal mal rejiminin hakim tarafından mal ayrılığına geçilmesine karar verilerek sona ermesi durumunda yetkili mahkeme TMK m. 207 uyarınca eşlerden birinin yerleşim yeri mahkemesidir. Bu durumda açılan katılma alacağı davasında da yetkili mahkeme mal ayrılığına geçilmesine karar verilen mahkemedir.

Türk Medeni Kanunu 214/III uyarınca tasfiye davalarına ilişkin diğer durumlarda ise davalı eşin yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.

C. Zamanaşımı

Her alacak gibi, katılma alacağının da ilgilisi tarafından sınırsız olarak ileri sürülebilmesi mümkün değildir. Ancak, yasal mal rejimi hükümleri içerisinde katılma alacağı talebine ilişkin özel bir zamanaşımı süresi bulunmamaktadır.

Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları TMK m. 178 uyarınca boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren 1 yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Buradaki 1 yıllık süre boşanmanın fer'i olan maddi ve manevi tazminat ile nafaka davalarının uzun süre sürüncemede kalmasını engelleyici niteliktedir. Katılma alacağı ise sadece boşanma halinde değil, evliliğin iptali, ölüm ve yasal mal rejiminden başka bir mal rejimine geçme hallerinde de talep edilebilir. Türk Medeni Kanununun 178'inci maddesini geniş yorumlayarak, boşanan eşler arasında herhangi bir borç ilişkisinden ortaya çıkan alacakların boşanmadan itibaren bir yılda zamanaşımına uğrayacağını söylemek mümkün değildir.⁴⁵⁰

Artık değer alacağının borçlu eşin malvarlığından karşılanamayan kısmı için alacaklı olan eşin, karşılıksız kazandırmayı alan üçüncü kişiye başvurma hakkına ilişkin TMK m. 241/II' de düzenlenen 1 ve 5 yıllık süreler hak düşürücü süredir. Bu hükmün eşlerin birbirinden olan katılma alacağına uygulanması taraflar bakımından olanaklı değildir. Ayrıca, TMK m. 241/II' de belirlenen süreler hak düşürücü olduğundan, alacak hakkı olan katılma alacağına kıyasen uygulanması konu itibariyle de mümkün değildir.⁴⁵¹ Yasal düzenleme olmadıkça hak düşürücü süreye ilişkin hükmün kıyasen alacak hakkı için zamanaşımı süresi olarak kabul edilemez.⁴⁵²

Eşler arasındaki evlilik birliğinin temelinde aile hukuku sözleşmesi bulunduğundan, katılma alacağı kanundan doğan bir borç olduğundan ve Türk Medeni Kanunu katılma alacağına ilişkin özel bir zamanaşımı süresi öngörmediğinden TBK m. 146'da belirtilen 10 yıllık zamanaşımı süresinin katılma alacağı için de uygulanması gerekir.⁴⁵³ Eşler, mal rejiminin sona

⁴⁵⁰ Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 75; Şıpka, Uygulamaya İlişkin Sorunlar, s. 309; Zeytin, **a.g.e.** s. 263.

⁴⁵¹ Zeytin, **a.g.e.** s. 262.

⁴⁵² Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, s. 75; Zeytin, **a.g.e.** s. 262.

⁴⁵³ Sarı, s. 251; Şıpka, Uygulamaya İlişkin Sorunlar, s. 309; Zeytin, **a.g.e.** s. 265-266. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E 2013/8-375, K. 2013/520, T. 17.04.2013 “ ...Dava; katkı payı ve katılma alacağı istemine ilişkindir. Mahkemenin, davanın kabulüne dair verdiği karar, taraf vekillerinin temyizi üzerine, Özel Daire'ce yukarıda yazılı gerekçeyle katılma alacağı yönünden kısmen bozulmuş; Yerel Mahkemece, "katılma alacağına ilişkin davanın Borçlar Kanununun 125.maddesinde öngörülen on (10) yıllık zamanaşımına tabi olduğu ve ıslah tarihi itibariyle zamanaşımı süresinin dolmadığı gibi,

esasen bu tür davaların belirsiz alacak davaları olduğu” gerekçesiyle direnme kararı verilmiştir. Hükümü temyize, davalı-davacı vekili getirmektedir.

Davaya konu edilen, Sarıyer Zekeriyaköy 1431 parselde 7 nolu dubleks meskenin davalı-davacı koca adına kooperatife üyelik suretiyle edinildiği 1. 1. 2002 tarihinden, kooperatif hissesinin elden çıkarıldığı 26.7.2005 tarihine kadar ödemelerin devam ettiği taraflar arasında uyuşmazlık konusu değildir.

Direnme yoluyla Hukuk Genel Kurulu’nun önüne gelen uyuşmazlık; **4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun yürürlüğünden sonra edinilen mallar konusunda, evlilik birliğinin boşanma ile sonuçlanması halinde, eşler arasında katılma alacağına ilişkin davalarda zamanaşımı süresinin TMK 178. maddesi uyarınca bir yıl mı, yoksa aynı Kanunun 5. maddesi yollaması ile Türk Borçlar Kanunu 146. maddesi(eBK m. 125) uyarınca on yıl mı olduğu;** varılacak sonuca göre ıslah edilen kısmın zamanaşımına uğrayıp uğramadığı noktasında toplanmaktadır.

Mahkeme ilk karar gerekçesinde; zamanaşımı savunmasını ret ederken uygulanacak zamanaşımı süresi tartışması yanında, katılma alacağı davalarının esasen “belirsiz alacak” davları olduğunu ve zamanaşımı savunmasının bu nedenle de kabul edilmediğini belirtmiş ve özel Dairece bu hususun tartışılmamış, uygulanacak zamanaşımı hükmü(TMK m. 178) yönüyle mesele ele alınmış ve salt bu nedene hasren bozma yapılmış olması karşısında, Yerel Mahkeme’nin terditli olarak; gerek uygulanacak zamanaşımı süresi itibarıyla, gerekse de davanın bir belirsiz alacak davası olduğundan bahisle direnmesinin “yeni hüküm” niteliğinde olup olmadığı önsorun olarak tartışılmış ve oyçokluğu ile önsorun olmadığı kabul edilerek işin esasının incelenmesine geçilmiştir.

İşin esasının incelemesinde; uyuşmazlığa konu taşınmaz yönünden uygulanacak mal rejiminin niteliği Yerel Mahkeme ve Özel Daire arasında çekişmeli değildir. **Çekişme; eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin geçerli olduğu dönemde edinilen mala ilişkin katılma alacağı yönünden uygulanacak zamanaşımı süresi konusundadır.**

Taraflar arasında bir sözleşme bulunmaması nedeniyle, Kanuna göre belirlenecek olan; Kanun’daki düzenleme şekliyle “artık değere katılma” alacağı olarak ifade edilen ve uygulama ile öğretide “katılma alacağı” olarak adlandırılan eşler arasındaki bu alacak, 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile kabul edilen “edinilmiş mallara katılma” rejimine ilişkin bir kavram olup, TMK’nın 231 vd. maddelerinde düzenlenmiştir.

Alacağın açıklanan bu niteliğine göre, Yerel Mahkeme ile Özel Daire arasındaki uyuşmazlığa dönülecek olursa; 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’na bakıldığında, yasal mal rejimi olarak kabul edilen edinilmiş mallara katılma rejiminde, katılma alacağına özgü olarak bir zamanaşımı süresi öngörülmemiştir(KILIÇOĞLU, Ahmet: “Katılma Alacağında Zamanaşımı”, Fırat Öztan’a Armağan, C. I, Ankara 2010, s. 1289; ACAR, Faruk: Aile Konutu, Mal Rejimleri, Eşin Yasal Miras Payı, 3.B, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012, s. 275; SONSUZUOĞLU, Elif: Medeni Kanun’da Mal Rejimi Düzenlemeleri ve Vergi Hukukundaki Etkileri, Legal Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 50; ÖZÜĞÜR, Ali İhsan: Mal Rejimleri, 5. B. , Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s. 82). Bu nedenle edinilmiş mallara katılma rejiminden doğan katılma alacağına uygulanacak zamanaşımı konusu tartışmalara neden olmuştur. Hukuk Genel Kurulundaki görüşmeler sırasında azınlıkta kalan bir kısım üyeler TMK m. 178’deki zamanaşımı süresinin bu dava da uygulanması gerektiğini belirtmiş iseler de bu görüş Kurul çoğunluğunca kabul edilmemiştir.

Katılma alacağının niteliği itibarıyla, eşler arasında bir alacak olduğu ve dolayısıyla boşanmanın bir fer’î olmadığı(CEYLAN, Ebru: Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006; s. 68; KILIÇOĞLU, s. 1292); “evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan bir dava” da olmadığı, kaldı ki edinilmiş mallara katılma rejiminin tasfiyesinin boşanmanın değil mal rejiminin sona ermesinin bir sonucu olduğu kabul edilmektedir(DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/GÜMÜŞ, Alper: Türk Özel Hukuku, C.III, Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2005, s. 391). Zira boşanmanın fer’ileri; boşanma davası ile birlikte

veya ayrı olarak açılan maddi-manevi tazminat(TMK m. 174/1-2) ve nafaka(TMK m. 175) gibi hususlardır. Belirtmek gerekir ki; TMK m. 178'in salt boşanmanın fer'i niteliğindeki tazminat ve nafakayı kapsadığı madde gerekçesinde açıkça vurgulanmıştır.

Boşanma olgusu; salt mal rejiminin sona ermesini, dolayısıyla katılma alacağı gibi taleplerin gündeme gelmesini sağlayan harici bir olgudur(ERDEM, Mehmet: Özel Hukukta Zamanaşımı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010, s. 203; KILIÇOĞLU, s.1291; ACAR, s. 284). Ancak ifade etmek gerekir ki; katılma alacağını gündeme getiren; eş söyleyişle katılma alacağını talep edilebilir hale getiren tek harici olgu boşanma değildir(TMK. m. 225).

Öğretide, mal rejimlerinden doğan davaların boşanmanın fer'i olmadığı kabul edilmekle birlikte; mal rejiminin tasfiyesinin aile hukukunun bir parçası olduğu, bu nedenle katılma alacağı davalarında, zamanaşımı süresinin TMK. m. 178'e göre belirlenmesinin isabetli olacağı da savunulmaktadır(ACAR, s. 284; ÖZÜĞÜR, s. 82). Bu düşünce tarzının, esasen bir kıyas olmayıp, genişletici bir yorum olduğu ileri sürülse de, maddenin Kanun sistematigi içinde bulunduğu yer nazara alındığında, bu fikir zamanaşımında kıyas yasağına takılacaktır.

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu sistematigi incelendiğinde; 178. maddenin, Kanunun "İkinci Kitap, Birinci Kısım, İkinci Bölüm-Boşanma" düzenlemesi içinde, "Boşanmada tazminat ve nafaka" kenar başlığı altında yer aldığı görülür. Oysa katılma alacağı TMK, "İkinci Kitap, Birinci Kısım, Dördüncü Bölüm- Eşler Arasındaki Mal Rejimi" düzenlemesi kapsamında(TMK m. 231 vd.) yer almaktadır.

Mal rejiminin "boşanma" dışındaki sebeplerle sona ermesi halinde, katılma alacağında zamanaşımı süresinin TBK m. 146(eBK m. 125) uyarınca on yıl olacağı genel kabul gören bir husustur(ANIL, Yaşar Şahin/TANER, Yonca: Eşler Arasındaki Mal Rejimleri, Legal Kitabevi, İstanbul 2011, s. 191-193; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 391). Özel Daire de, yukarıya metni alınan kararında belirttiği üzere, mal rejiminin boşanma dışındaki hallerde; yani eşlerden birinin ölümü veya başka bir mal rejiminin kabulüyle sona ermiş ya da aynı maddenin ikinci fıkrası gereğince mahkemece evliliğin iptaline karar verilmesi hallerinde 4721 sayılı TMK.nun 5. maddesinin yollamasıyla TBK m. 146(eBK m. 125) uyarınca on(10) yıllık zamanaşımı süresinin uygulanacağını kabul etmektedir.

Mal rejiminin boşanma nedeniyle sona ermesi halindeki zamanaşımı süresini, salt TMK. m. 178'deki "evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları" ifadesine dayandırmak kanun koyucunun amacına da uygun düşmez. Zira, kanun koyucu mal rejimleri için ayrı ve özel bir zamanaşımı süresi öngörmek isteseydi, bunu ayrıca düzenler ve salt boşanma ile sınırlı olarak değil de mal rejiminin diğer sona erme halleri (TMK m. 225) için de öngörürdü(KILIÇOĞLU, s. 1292). Şu halde katılma alacağında zamanaşımı süresinin TMK m. 178 uyarınca belirlenmesine imkân bulunmamaktadır.

Bu durumda katılma alacağında zamanaşımı sürelerinin belirlenmesi katılma alacağının hukuki niteliğine göre belirlenecektir. Uygulanacak zamanaşımı bakımından da, öncelikle özel hukuktaki zamanaşımı süreleri üzerinde durmakta yarar vardır.

Uygulanması ve dolayısıyla ele alınması gereken zamanaşımı ıskatî(düşürücü) zamanaşımı olup, özel hukuktaki teknik anlamı ile borcu sona erdirmeyen, ancak kanunda belirlenen sürelerin geçmesi ile alacaklının alacak ve dava hakkı karşısında borçlunun geçen süreyi ileri sürerek borcu ifadan kaçınma hakkı kazanmasıdır(HGK. 05.05.2010, E.2010/8-231; K.2010/255). Bu niteliği ile zamanaşımı maddi hukuka ilişkin bir kurum olsa da; hem esasa, hem de usule ilişkin yönleri bulunmaktadır (YILMAZ, Ejder: Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Yetkin Yayınevi, Ankara 2012, s. 867).

Bu açıklamalar ışığında katılma alacağının niteliğine baktığımızda; katılma alacağının kanundan doğan bir (parasal) alacak hakkı olduğu görülür(AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ KARAMAN, Derya: Türk Medeni Hukuku: Aile Hukuku, C. 2, 14. B., Beta Yayınevi, İstanbul 2012, s. 174; ZEYTİN, Zafer: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi, 2. B, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s. 234; YETİK, Nurten: Boşanma, Anlaşmalı Boşanma ve Mal Rejimleri, 3. B, Bilge Yayınevi,

ermesi ile her zaman katılma alacağını talep edebileceği için zamanaşımı mal rejiminin sona erdiği tarihten itibaren başlar.⁴⁵⁴

III. DENKLEŞTİRME ALACAĞI İLE İLGİLİ ÖZEL DURUMLAR

A. Karşılıksız Kazanma Durumunda Denkleştirme Alacağı

Kazandırmalar karşılıklı ve karşılıksız olarak ikiye ayrılır. Kazanmanın karşılıklı olup olmadığı, kazanmanın elde edilmesi için bir karşılık verilip

Ankara 2008, s. 128; KIRMIZI, Mustafa: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Aile Konutu, Yargın Hukuk Yayınları, İstanbul 2012, s. 245). Bu niteliği gereğiyle; katılma alacağının doğumuyla bu alacak artık temlik edilebilir, haczedilebilir ve rehnedilebilir(GÜMÜŞ, Mustafa Alper: Teori ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008, s. 380). Katılma alacağı kanundan doğan bir alacak olduğundan, TMK m. 5 yollaması ile Borçlar Kanunu genel hükümlerinin bu alacak bakımından da uygulanacağı açıktır(ŞIPKA, Şükran: “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde, Tasfiyeyi ve Katılma Alacağını Talep Hakkına İlişkin Zamanaşımı Süreleri”, Bilge Öztan’a Armağan, Turhan Kitabevi, Ankara 2008, s. 843)

01.01.2002 Tarihinde yürürlüğe giren 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda, yasal mal rejimi olan edinilmiş mallara katılma rejiminde, katılma alacağına uygulanacak zamanaşımı süresi konusunda Türk Medeni Kanunu’nda ayrı bir hüküm bulunmadığına ve niteliği itibarıyla hakkın bir alacak hakkı olduğunun açık olmasına göre, olayda uygulanması gereken hükümler, **TMK. m. 5 yollaması ile TBK. m. 146(eBK m. 125) uyarınca belirlenecektir. Anılan hükümde; “kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, her alacak on yıllık zamanaşımına tabidir”(6098 Sayılı TBK. m. 146; eBK. m. 125) düzenlemesi yer almaktadır. Şu halde, katılma alacağında zamanaşımı süresi TBK m. 146(eBK m. 125) uyarınca on(10) yıl olarak uygulanmalıdır(DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 391; ŞIPKA, s. 846; KILIÇOĞLU, s. 1294).**

Eldeki olayda; tarafların 20.9.1990 tarihinde evlendikleri, uyuşmazlığın 01.01. 2002 tarihinden sonra edinilen taşınmaz yönünden katılma alacağına(TMK m. 231 vd.) ilişkin bulunduğu, 12.12.2005 tarihinde açılan boşanma davasının kabulle sonuçlandığı ve boşanma hükmünün 13.10.2008 tarihinde kesinleşmiş bulunduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, ıslah tarihi olan 11.10.2011 tarihi itibarıyla Kanunda öngörülen (TBK m. 146; eBK m. 125) on yıllık zamanaşımı süresinin geçmediği kabul edilmelidir.

Özel Dairenin; davacı-davalının katılma alacağına ilişkin ıslahın TMK m. 178 uyarınca bir (1) yıllık zamanaşımı süresine tabi olduğu yönündeki bozma kararına, yerel mahkemece “davanın on (10) yıllık dava zamanaşımı süresine tabi olduğu” şeklindeki gerekçe ile direnmesi, yukarıdaki açıklamalar nedeniyle yerinde olup onanmalıdır.

Ne var ki, Özel Dairece bozma kapsamında kalan işin esasına yönelik diğer temyiz itirazları, hükmün zamanaşımı süresi yönünden bozulması nedeniyle incelenmemiş olduğundan, diğer temyiz itirazlarının incelenmesi için dosyanın Özel Daire’ye gönderilmesi gerekir...

⁴⁵⁴ Şipka, Uygulamaya İlişkin Sorunlar, s. 309; Zeytin, **a.g.e.** s. 267.

verilmediği dikkate alınarak belirlenir. Karşılık kavramı, kazanımı elde etmek için bir borçlanmayı ve buna bağlı olarak bir ifayı gerektirir⁴⁵⁵. Ortaya çıkan borç, emekten veya malvarlıksal bir değerden ifa edilir. Bu borç ile kazanım birbirinin karşılığını oluşturur ve kural olarak birbirleriyle karşılılık ilişkisi (sinallagma) içinde bulunur⁴⁵⁶.

Karşılığın, iktisadi bir karşılık değil hukuki anlamda bir karşılık olması gerekmektedir. Edimler arasında ekonomik yönden fark olsa dahi, bu farka dayanarak kazanmanın karşılıksız olduğu söylenemez⁴⁵⁷.

Bir malvarlığı karşılık olarak hiçbir yükümlülük altına girmeden kazanılmışsa, bu malvarlığı için karşılıksız kazanılma söz konusu olur. Karşılıksız kazanma yoluyla kazanılan malvarlığı TMK m. 220 uyarınca kişisel maldır.

Karşılıksız kazanma sonucunda bir takım yükümlülüklerin ortaya çıkması, kazanmayı karşılıklı hale getirmez. Yükümlülüğün yerine getirilmesi için yapılan masraf edinilmiş malvarlığı grubu tarafından karşılanmış olsa bile taşınmaz TMK m. 220 uyarınca kişisel maldır. Yükümlülük edinilmiş malvarlığı grubu tarafından yerine getirildiği için, bu malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar⁴⁵⁸.

Örneğin, bağışlanan 300.000,00 TL'lik bir taşınmazın 5.000,00 TL tutarındaki devir masrafları edinilmiş malvarlığı grubu tarafından karşılanmış ise, taşınmaz kişisel mal olacak; edinilmiş malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar.

Ortaya çıkan denkleştirme alacağının TMK m. 230/I'de düzenlenen klasik denkleştirme alacağı mı, TMK m. 230/III'de düzenlenen değişken denkleştirme alacağı mı olduğu, somut durumun özellikleri dikkate alınarak tespit edilmelidir. Bu tespit, klasik denkleştirme alacağı, değişken denkleştirme alacağından farklı olarak katkı sağlanan maldaki değer

⁴⁵⁵ Acar, **a.g.e.**, s. 80; Sarı, **a.g.e.**, s. 177.

⁴⁵⁶ Acar, **a.g.e.**, s. 81.

⁴⁵⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 177.

⁴⁵⁸ Acar, **a.g.e.**, s. 81; Sarı, **a.g.e.**, s. 177.

artışından veya azalışından etkilenmediğinden dolayı tasfiye esnasında denkleştirme miktarının belirlenmesi açısından önem arz etmektedir.

Eşin bir malvarlığı grubundaki malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına aynı eşin diğer malvarlığı grubunun katkıda bulunması durumunda değişken denkleştirme alacağı, eşin bir malvarlığı grubundaki mala ait borcun aynı eşin diğer malvarlığı grubu tarafından ödenmesinde ise klasik denkleştirme alacağı söz konusu olur. Örnekteki bağışlanan taşınmazın devir masraflarının karşılanması hususunun, malın iyileştirilmesi veya korunması kapsamında bir katkı olmadığı açıktır. Tespit edilmesi gereken bu katkının, bir malın edinilmesi kapsamında mı, bir mala ilişkin borcun ödenmesi kapsamında mı olduğudur. Kanımızca, yapılan katkı bir malın edinilmesi kapsamında yapılmamıştır. Zira taşınmaz bağışlanma ile kazanılmıştır, devir masraflarının taşınmazın bağışlanmasında etkisi olmamıştır. Yapılan katkının niteliği bir mala ilişkin borcun ödenmesi kapsamında olup; ortaya çıkan denkleştirme alacağı da klasik denkleştirme alacağıdır. Dolayısıyla, yukarıdaki örnekte edinilmiş malvarlığı grubu tarafından karşılanan devir masrafları nedeniyle ortaya çıkan 5.000,00 TL'lik denkleştirme alacağı mal rejiminin tasfiyesi esnasında taşınmazdaki değer artışından veya azalışından etkilenmez, sabit olarak kalır.

Karşılıksız kazandırma, eşlerden biri lehine bir haktan feragat etme şeklinde de olabilir⁴⁵⁹. Eşin sahip olduğu taşınmaz üzerindeki geçit hakkından feragat edilmesi bu durumun bir örneğidir⁴⁶⁰. Taşınmazın kişisel mal olması durumunda feragatin sağladığı değer artışından kişisel malvarlığı grubu yararlanır.

Taşınmazın edinilmiş mal olması durumunda ise feragatin bu mala sağladığı değer artışı nedeniyle, kişisel malvarlığı grubu lehine denkleştirme alacağı ortaya çıkar⁴⁶¹. Denkleştirme alacağının klasik mi değişken mi olduğunu tespit etmek için yapılan katkının niteliğini belirlemek gereklidir.

⁴⁵⁹ Acar, **a.g.e.**, s. 74–77; Sarı, **a.g.e.**, s. 177.

⁴⁶⁰ Sarı, **a.g.e.**, s. 177.

⁴⁶¹ Acar, **a.g.e.**, s. 77; Sarı, **a.g.e.**, s. 177.

Taşınmaz üzerindeki geçit hakkından feragat edilmesi durumunda ortaya çıkan değer artışının niteliği, borcun ödenmesi değil, bir malın iyileştirilmesi kapsamındadır. Dolayısıyla, bu durumda değişken denkleştirme alacağı söz konusudur. Feragatin taşınmaza sağladığı değer artışı nedeni ile ortaya çıkan alacak hakkı, taşınmazın değer artışından veya azalışından etkilenir.

Kısmen karşılıklı kısmen karşılıksız olarak gerçekleşen karma bağışlama durumunda, bağışlanan kısmın ayrılması ve kişisel mal sayılması gerekir⁴⁶². Karşılıklı kısım hangi malvarlığı grubundan karşılanmış ise, ikame ilkesi uyarınca bu kısım o malvarlığı grubuna ait olur. Karşılıklı kısım kişisel malvarlığı grubundan karşılanmış ise bu kısım da kişisel mal olacağından malın tamamı kişisel mal olur⁴⁶³. Buna karşılık, karşılıklı kısım edinilmiş mallardan karşılanmış ise karşılıklı ve karşılıksız kısımların değerlerine bakılır. Karşılıklı kısmın değeri karşılıksız kısmın değerinden fazla ise veya tercih ilkesi gereğince karşılıklı ve karşılıksız kısımların değerlerinin eşitliği halinde, ilgili mal edinilmiş mal olarak nitelendirilir ve kişisel malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar⁴⁶⁴. Karşılıksız kısmın değeri karşılıklı kısmın değerinden fazla ise ilgili mal kişisel mal olur ve edinilmiş malvarlığı grubu lehine denkleştirme alacağı doğar⁴⁶⁵.

B. Yasal Mal Rejiminin Başlangıcında Malvarlığında Bulunan Mallar ve Denkleştirme Alacağı

Yasal mal rejiminin başlangıcında eşlerin malvarlığında bulunan mallar TMK m. 220/I-2 uyarınca kişisel maldır. Dolayısıyla, yasal mal rejimi yürürlüğe girmeden önce malvarlığında yer alan bir mal, edinilmiş malların kazanılmasında, iyileştirilmesinde, korunmasında harcanmış veya edinilmiş

⁴⁶² Sarı, **a.g.e.**, s. 177–178.

⁴⁶³ Acar, **a.g.e.**, s. 78.

⁴⁶⁴ Acar, **a.g.e.**, s. 77– 78; Sarı, **a.g.e.**, s. 178; Zeytin, **a.g.e.**, s. 128.

⁴⁶⁵ Acar, **a.g.e.**, s. 77; Gümüş, **a.g.e.**, s. 269; Sarı, **a.g.e.**, s. 178; Zeytin, **a.g.e.**, s. 128.

mallara ilişkin bir borcun ödenmesinde kullanılmış ise kişisel malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar⁴⁶⁶.

Örneğin, Ali'nin Ayşe ile evlenmeden önce mevduat hesabında bulunan 35.000,00 TL'yi, edinilmiş malvarlığı olan dairesinin tadilatında kullanması durumunda; evlenmeden önce sahip olduğu para edinilmiş malın iyileştirmesine katkıda bulunduğundan değişken denkleştirme alacağı ortaya çıkar. Bu alacak destek olunan maldaki değer artışından ve azalışından yapılan katkı oranında etkilenir.

C. Miras Sonucu Ortaya Çıkan Mükellefiyet ve Denkleştirme Alacağı

Miras yolu ile kazanılan malvarlıkları TMK m. 220/I-2 uyarınca kişisel maldır. Mirasın kazanılması için ilgili eş bir mükellefiyet altına girebilir. Bu mükellefiyet, miras yolu ile kazanılan malvarlığının karşılığı değildir. Kazanılan malvarlığı kişisel mal niteliğini korur⁴⁶⁷. Bu mükellefiyetin yerine getirilmesi aşamasında, edinilmiş malvarlığından harcama yapılmış ise TMK m. 230/III uyarınca edinilmiş malvarlığı grubu lehine denkleştirme alacağı ortaya çıkar⁴⁶⁸.

D. Kişisel Mal Olan Hisse Senedinden Kaynaklanan Öncelik (Rüçhan) Hakkı ve Denkleştirme Alacağı

Hisse senedinin sahibine sağladığı gelir şirket faaliyeti neticesinde kazanılan kardan paydır. Kişisel mal niteliği taşıyan hisse senedinin bu geliri edinilmiş maldır⁴⁶⁹. Hisse senedinin sahibine tanıdığı başkaca mali haklar da

⁴⁶⁶ Acar, **a.g.e.**, s. 73.

⁴⁶⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 174

⁴⁶⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 174

⁴⁶⁹ Acar, **a.g.e.**, s. 56; Sarı, **a.g.e.**, s. 160.

vardır. Bunlara anonim şirkette öz kaynaktan karşılanan bedelsiz pay edinme hakkı, yeni payları edinmede öncelik (rüçhan) hakkı, örnek gösterilebilir⁴⁷⁰.

Kişisel mal olan hisse senedinden dolayı öncelik (rüçhan) hakkı çerçevesinde şirket nezdinde yeni hisse alma hakkı kullanılırsa yeni hisse senetlerinin hukuki niteliği ve denkleştirme alacağının doğup doğmayacağı öğretide tartışmalıdır.

Öğretideki bir görüşe göre, öncelik hakkı esas sermayenin artırılması sırasında yatırımcıya, ortaya çıkan yeni hisseleri artırım öncesindeki sermaye payı oranında öncelikli alım hakkı tanımaktadır. Öncelik hakkı kapsamında pay sahibi olunması durumunda, hisse senedine bağlı bir hakkın kullanılması yoluyla ivazlı bir malvarlığı kazanılmış olur. Burada mevcut malvarlığı nedeniyle bir gelir elde etme söz konusu değildir⁴⁷¹. Bu nedenle, öncelik hakkının kullanılması yoluyla kazanılan hisse senetleri, TMK m. 219/II-4 uyarınca edinilmiş mal olarak değerlendirilemez. Bu hisse senetlerinin hukuki durumu ikame ilkesi uyarınca belirlenmelidir⁴⁷². Bu görüşe göre, kişisel mal olan hisse senedinden dolayı öncelik hakkı çerçevesinde şirket nezdinde yeni hisse alma hakkı kullanılırsa yeni hisse senetlerinin hukuki niteliği ikame ilkesi uyarınca belirlendiğinden, malvarlığı grupları arasında denkleştirme alacağı da söz konusu olmaz.

Öğretideki katıldığımız diğer bir görüşe göre kişisel mal olan hisse senedinden dolayı öncelik hakkı çerçevesinde şirket nezdinde yeni hisse alma hakkı kullanılırsa yeni hisse senetleri kişisel mal sayılır. Burada kişisel malın ürününden öte, kişisel malın TMK m. 230 uyarınca korunması söz konusudur⁴⁷³. Burada yeni hisse senedinden ziyade mevcut ortaklıktaki ortaklık konumunun genişletilmesi, global hissenin büyümesi söz konusu olduğundan, mevcut hisselerin niteliği yeni hisseleri de kapsar⁴⁷⁴. Edinilmiş mallardan finanse edilerek yeni hisse senetleri kazanılsa bile yeni hisse

⁴⁷⁰ Sarı, **a.g.e.**, s. 160.

⁴⁷¹ Sarı, **a.g.e.**, s. 161.

⁴⁷² Sarı, **a.g.e.**, s. 161.

⁴⁷³ Acar, **a.g.e.**, s. 56.

⁴⁷⁴ Acar, **a.g.e.**, s. 56.

senetleri kişisel mal sayılır, TMK m. 230 çerçevesinde edinilmiş malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar⁴⁷⁵.

E. Sadece Kişisel Kullanıma Özgülenen Eşya ve Denkleştirme Alacağı

İlgili eşin kişisel zevkine hitap eden ve başka bir bireyin kullanması mümkün olmayan sadece kişisel kullanıma özgülenen tıraş takımı, gözlük, elbise gibi eşyalar kişisel mal sayılır. Sadece kişisel kullanıma özgülenen eşyanın karşılığı edinilmiş mallardan sağlanmış olabilir. Bu durumda ilgili eşyanın ikame ilkesi (TMK m. 219/II-5) uyarınca edinilmiş mal olması gerekirdi. Ancak TMK m. 220/I-1 uyarınca eşyanın kişisel kullanıma özgülenmesi, bu eşyanın ait olduğu malvarlığı grubunun değişmesine yol açar⁴⁷⁶.

Eşlerden sadece birinin kişisel kullanımına yarayan eşyalar kişisel mal olduğundan, bunlara ilişkin borçlar da kural olarak o eşin kişisel malvarlığı grubunun borcudur⁴⁷⁷. Sadece kişisel kullanıma özgülenen eşya olduğundan dolayı kişisel mal olan eşyanın kazanılmasında, edinilmiş malvarlığı grubunun yaptığı katkı oranında, edinilmiş malvarlığı grubu lehine denkleştirme alacağı ortaya çıkar⁴⁷⁸. Bu durumda sadece eşin kişisel kullanımına yarayan eşyanın ilgili eşe yapacağı ekonomik katkı, yapılacak denkleştirme yolu ile ortadan kalkar. Bu şekilde bir sonucun ortaya çıkmasını engellemek için TMK m. 186 çerçevesinde sınırlamaya gidilmelidir⁴⁷⁹. Hayatın olağan akışına göre eşlerin yaşam koşulları ve ekonomik durumları dikkate alınarak, eşlerin gerekli ihtiyaçlarını aşmayan nitelikteki harcamaları

⁴⁷⁵ Acar, **a.g.e.**, s. 56.

⁴⁷⁶ Sarı, **a.g.e.**, s. 172.

⁴⁷⁷ Zeytin, **a.g.e.**, s. 186.

⁴⁷⁸ Acar, **a.g.e.**, s. 68; Atak, Erol, **Eşler Arasındaki Mal Rejimi**, Noter Hukuk Dergisi, S. 118, T. 15 Mayıs 2003, s. 59; Gençcan, **a.g.e.**, s. 551; Sarı, **a.g.e.**, s. 173; Zeytin, **a.g.e.**, s. 126.

⁴⁷⁹ Sarı, **a.g.e.**, s. 173; Zeytin, **a.g.e.**, s. 127.

bakımından edinilmiş malvarlığı grubundan harcama yapılsa dahi bu malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı olmadığına kabulü gerekir⁴⁸⁰.

Örneğin eşlerin hayatlarını sürdürebilmek için aldıkları elbiseler yönünden edinilmiş malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı olmamalıdır⁴⁸¹. Kişisel kullanıma özgülenmiş olsa bile değeri yüksek olan mücevher, antika, sanat eserleri gibi eşyalar yönünden ise edinilmiş mallar lehine denkleştirme yapılmalıdır⁴⁸².

Eşyanın alınması eşin hayatını sürdürmesi için zorunluluk teşkil ediyor ise bu eşyanın değerine bakılmaksızın kişisel mal sayılması ve edinilmiş malvarlığı grubunun denkleştirme alacağına olmaması gerekir⁴⁸³.

Örneğin, ülkemizde bulunmadığı için ithal edilen bir ortopedi malzemesi, fiyatı ne olursa olsun, kişisel mal sayılmalıdır ve bu nedenle edinilmiş malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı olmamalıdır⁴⁸⁴.

F. Sosyal Güvenlik Prim Ödemeleri ve Denkleştirme Alacağı

Sosyal sigorta ve yardım kuruluşlarının işlevlerinin zaman içinde artması, bu kurum ve kuruluşların yaptıkları ödemelerin mal rejimleri kapsamında düzenlenmesini gerektirmiştir⁴⁸⁵. Bu durumu dikkate alan kanun koyucu, sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemelerin edinilmiş mal niteliğinde olduğunu düzenlemiştir. Sosyal güvenlik ödemelerinden yararlanma, çoğu zaman buna ilişkin primlerin ödenmesi şartı ile mümkün olmaktadır⁴⁸⁶. Sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurumlarının

⁴⁸⁰ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 24; Sarı, **a.g.e.**, s. 173; Zeytin, **a.g.e.**, s. 126–127.

⁴⁸¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 258; Sarı, **a.g.e.**, s. 173; Zeytin, **a.g.e.**, s. 127.

⁴⁸² Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 24; Acar, **a.g.e.**, s. 68; Gümüş, **a.g.e.**, s. 267; Öztan, **a.g.e.**, s. 258; Sarı, **a.g.e.**, s. 173; Zeytin, **a.g.e.**, s. 127.

⁴⁸³ Gençcan, **a.g.e.**, s. 551.

⁴⁸⁴ Gençcan, **a.g.e.**, s. 551–552.

⁴⁸⁵ Zeytin, **a.g.e.**, s. 106.

⁴⁸⁶ Sarı, **a.g.e.**, s. 151.

yaptığı ödemeler kanun gereği edinilmiş mal olduğundan, bu ödemelerin finanse edilmesinde, bir başka ifadeyle primlerin yatırılmasında hangi malvarlığı grubunun kullanıldığıнын önemi yoktur⁴⁸⁷. Burada yasal mal rejiminde yer alan ikame ilkesinin bir istisnası söz konusudur. İkame ilkesinin sosyal güvenlik ve sosyal yardım kurumlarının prim ödemelerinde geçerli olacağını kabul etmek, TMK m. 219/II-2 hükmünü, TMK m. 219/I-5 hükmü karşısında gereksiz kılar⁴⁸⁸. Sosyal güvenlik ödemelerinin edinilmiş mal olduğunun ayrıca düzenlenmesi, ikame ilkesinin malvarlığının yerine geçtiği, malvarlığı ile aynı niteliği taşıyacağı kuralına istisna getirmiştir⁴⁸⁹.

Sosyal güvenlik ve sosyal yardım kuruluşlarına yapılan prim ödemelerinin finansmanına katkıda bulunan malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı olmaz⁴⁹⁰. Prim ödemelerinin yasal mal rejiminin uygulandığı dönemde yatırılmış olması gerekmez⁴⁹¹. Yasal mal rejiminden önce ödenen primler için dahi kişisel malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı yoktur.

Yurt dışında çalışan işçilerin sosyal güvenlik anlaşmaları çerçevesinde borçlanarak emekli olması halinde, emekli olmaları için yatırdıkları primlerinin kaynağı ne olursa olsun, yasal mal rejimi esnasında hak kazanılan emekli maaşı edinilmiş mal olur⁴⁹². Bu durumda primlerin kişisel maldan ödenmesi halinde kişisel malvarlığı grubunun edinilmiş malvarlığı grubundan denkleştirme alacağı söz konusu olmaz⁴⁹³.

⁴⁸⁷ Gençcan, **a.g.e.**, s. 567; Gümüş **a.g.e.**, s. 258; Özdoğan **a.g.e.**, s. 13; Öztan, **a.g.e.**, s. 254; Zeytin, **a.g.e.**, s. 107.

⁴⁸⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 152– 153; Zeytin, **a.g.e.**, s. 107.

⁴⁸⁹ Sarı, **a.g.e.**, s. 152.

⁴⁹⁰ Akbulut, **a.g.e.**, s. 52; Zeytin, **a.g.e.**, s. 107–108.

⁴⁹¹ Akbulut, **a.g.e.**, s. 52; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 14.

⁴⁹² Zeytin, **a.g.e.**, s. 108.

⁴⁹³ Akbulut, **a.g.e.**, s. 52; Zeytin, **a.g.e.**, s. 108.

G. Dava Masrafları ve Denkleştirme Alacağı

Bir malvarlığına ilişkin dava giderleri o malın ait olduğu malvarlığı grubunun borcudur⁴⁹⁴. Yasal mal rejiminde malvarlığı gruplarından birine ait olan ekonomik değere kavuşmak amacı ile masrafları diğerinden karşılanarak açılan davada, masrafların karşılandığı malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar.

Örneğin, mirasbırakan tasarrufta bulunurken saklı pay sahibi mirasçılarının saklı payını gözetmelidir. Aksi takdirde, saklı pay sahibi mirasçı saklı payını almak için tenkis davası açabilir⁴⁹⁵. Eşin saklı payına kavuşmak için açacağı tenkis davası sonucu kazanacağı saklı payı TMK m. 220/1-2 uyarınca kişisel mal olur. Dava masrafları edinilmiş malvarlığı grubundan karşılanmış ise, bu malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar.

Malvarlığı gruplarından birine ait olan ekonomik değere kavuşmak amacı ile diğeri tarafından masrafları karşılanarak açılan davanın kaybedilmesi durumunda da masraflarını karşılayan malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar. Bu konuyu bir örnekle açıklamaya çalışırsak, çalışma gücünün kaybolması halinde kişisel malvarlığı grubundan masraflar karşılanarak dava açılması durumunda kazanılan tazminat edinilmiş maldır. Bu davanın kazanılması durumunda menfaati olan edinilmiş malvarlığı grubudur. Kişisel malvarlığı grubunun bir menfaati yoktur; bu malvarlığı grubu sadece yaptığı masrafları bir ödünç akdi gibi geri alır. Bu nedenle davanın kazanılması durumunda menfaati olan edinilmiş malvarlığı grubu, davanın kaybedilmesinin mali sonuçlarına da katlanmalıdır.

⁴⁹⁴ Gümüş, **a.g.e.**, s 361-362; Sarı, **a.g.e.**, s. 214; Zeytin, **a.g.e.**, s 186.

⁴⁹⁵ Ayan, **a.g.e.**, s. 10; Hatemi, **a.g.e.**, s. 13.

H. Bir Mesleğin İcrası veya İşletmenin Faaliyetine Özgülenmiş Malvarlığı Değerleri ve Denkleştirme Alacağı

Eşler TMK m. 221/I uyarınca yapacakları mal rejimi sözleşmesiyle, bir mesleğin icrası veya işletmenin faaliyeti sebebiyle doğan edinilmiş mallara dahil olması gereken malvarlığı değerlerinin kişisel mal sayılacağını kabul edebilir.

Sözleşme ile kişisel mal niteliğine dönüştürülebilecek değerler, eşin mesleğinin icrasına veya işletmesinin faaliyetine özgülediği malvarlıklarıdır⁴⁹⁶. Mesleğin icrası ve işletme faaliyeti kapsamında kalan çalışmaların karşılığı olan kazançların kişisel mala dönüştürülmesi mümkün değildir⁴⁹⁷. Eşler yapacakları sözleşmeyle mesleğin icrasına veya işletmenin faaliyetine özgülenmiş malvarlığının iyileştirilmesine, genişletilmesine veya korunmasına ilişkin olarak edinilmiş mallardan karşılanan giderlerin veya yeni malvarlıklarının kişisel mal olmasına karar verebilir⁴⁹⁸. Bu durumda edinilmiş mallardan yapılan katkı oranında ortaya çıkan edinilmiş malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı engellenmiş olacaktır⁴⁹⁹.

⁴⁹⁶ Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, s. 26; Akbulut, **a.g.e.**, s. 97; Gümüş, **a.g.e.**, s. 271; Sarı, **a.g.e.**, s. 183; Uzun, **a.g.e.**, s. 53.

⁴⁹⁷ Akbulut, **a.g.e.**, s. 97; Gümüş, **a.g.e.**, s. 271; Özdoğan, **a.g.e.**, s. 22; Sarı, **a.g.e.**, s. 183– 184.

⁴⁹⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 185.

⁴⁹⁹ Akbulut, **a.g.e.**, s. 98; Sarı, **a.g.e.**, s. 185; Zeytin, **a.g.e.**, s. 136.

SONUÇ

Yasal mal rejimi eşlerin edinilmiş malları ile kişisel mallarını kapsar. Kanun koyucu edinilmiş malları örnekleme yolu ile göstermiş, kişisel malları ise sınırlı olarak saymıştır⁵⁰⁰. Türk Medeni Kanunu m. 219, edinilmiş malların tanımını yaparak, bu tanımda yer alan unsurları taşıyan malvarlıklarının edinilmiş mal olacağını kabul etmiştir⁵⁰¹. Bu hüküm, aynı zamanda belirli malvarlıklarının, bu tanımda yer alan unsurları taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın, kanundan dolayı edinilmiş mal olduğunu da belirtmiştir⁵⁰². Edinilmiş mal, TMK m. 219 uyarınca her eşin yasal mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği malvarlıklarıdır. Ayrıca TMK m. 219 uyarınca, eşin çalışmasının karşılığı olan edimim, eşe sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler, eşin çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatlar, eşin kişisel mallarının gelirleri, edinilmiş malların yerine geçen değerler de edinilmiş maldır.

Kanuna göre kişisel mallar başlıklı TMK m. 220 eşlerden birinin yalnız kişisel kullanımına yarayan eşyanın, mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği malın, manevi tazminat alacaklarının ve kişisel mallar yerine geçen değerlerin kişisel mal olduğunu belirtmiştir. Türk Medeni Kanunu m. 228/II uyarınca, sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurumlarınca yapılmış olan toptan ödemelerin veya iş gücünün kaybı dolayısıyla ödenmiş olan tazminatların, yasal mal rejimi sona erdikten sonra eşin kalan yaşam süresine tekabül eden kısmı da kişisel mal sayılır⁵⁰³.

Yasal mal rejiminin asıl amacı eşler arasında malvarlığının paylaşımı açısından adaleti sağlamaktır⁵⁰⁴. Bu adaletin sağlanması için eşlerin malvarlıklarının edinilmiş mal ve kişisel mal olarak gruplandırılmasından

⁵⁰⁰ Kırca, Kırca, **a.g.e.**, s. 548; Zeytin, **a.g.e.**, s. 94.

⁵⁰¹ Sarı, **a.g.e.**, s. 134.

⁵⁰² Sarı, **a.g.e.**, s. 134.

⁵⁰³ Zeytin, **a.g.e.**, s. 131; Acar, **a.g.e.**, s. 87.

⁵⁰⁴ Acar, **a.g.e.**, s. 130.

sonra bu malvarlıklarının kazanılmasında ilgili eşin kişisel malları ve edinilmiş malları arasında denkleştirme yapılıp yapılmayacağının tespiti de gereklidir. Denkleştirme alacağı, yasal mal rejiminde eşin bir malvarlığı grubuna ait olan borcun aynı eşin diğer malvarlığı grubu tarafından karşılanması ya da bir malvarlığı grubundan diğerinde bulunan bir malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunulması hallerinde borcu karşılayan yahut katkıda bulunan malvarlığı grubunun lehine ortaya çıkan ve artık değerın hesaplanmasında kullanılan bir mahsup kalemidir.

Anlatım kolaylığı sağlanması nedeniyle denkleştirme alacağı ifadesi kullanılmaktaysa da hukuki anlamda bir alacak söz konusu değildir. Bir malvarlığı içinde, belirli bir hesabı yapmak için oluşturulmuş mal kesimleri arasında, hukuki açıdan bir borç ilişkisinin ve buna bağlı olarak alacak hakkının var olması mümkün değildir⁵⁰⁵. Denkleştirme alacağı, hukuki anlamda bir alacak olmayıp, denkleştirme alacağında aynı eşin malvarlığı grupları arasında bir mahsup durumu söz konusudur. Denkleştirme alacağı ile yasal mal rejiminin tasfiye aşamasında aynı eşin her iki malvarlığı grubundan biri aleyhine sonuç doğmasının önlenmesi ve malvarlığı grupları arasında ekonomik adaletin sağlanması amaçlanmaktadır⁵⁰⁶.

Her borç TMK m. 230/II uyarınca ilişkin bulunduğu malvarlığı grubunu yükümlülük altına sokar. Yasal mal rejiminde denkleştirme alacağının ortaya çıkmasının temel koşulu bir malvarlığı grubuna ilişkin borcun kısmen veya tamamen diğeri tarafından karşılanmasıdır. Borç, borcun ait olmadığı malvarlığı grubundan ifa edilmiş ise borcu ifa eden malvarlığı grubunun denkleştirme alacağı ortaya çıkar. Borcun ifasının borcun ait olduğu malvarlığı grubundan yapılıp yapılmadığının tespit edebilmesi için borçların malvarlığı gruplarına özgülenmesi gereklidir.

Borcun özgülenmesinde kullanılabilecek temel ölçüt borcun ortaya çıkış zamanıdır. Yasal mal rejimi başlamadan eşlerden birine ait olan malvarlığı TMK m. 220/II uyarınca kişisel maldır. Bu düzenlemeye paralel

⁵⁰⁵ Sarı, s.203.

⁵⁰⁶ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 169; Sarı, **a.g.e.**, s. 202; Şıpka, **a.g.e.**, s. 238.

olarak yasal mal rejimi başlamadan önce ortaya çıkan borçlar, ilgili eşin kişisel mallarına ilişkin borçlarıdır⁵⁰⁷. Yasal mal rejimi esnasında ortaya çıkan borçların malvarlığı gruplarına özgülenmesinde, borcun konusu ve yükümlülük altına girmenin nedeni dikkate alınır⁵⁰⁸. Bütün borçların ne zaman, ne şekilde, ne sebeple doğduğunun belirlenmesi her zaman mümkün olmayabilir. Hangi malvarlığı grubuna ait olduğu anlaşılamayan borç TMK m. 230/II uyarınca edinilmiş malvarlığı grubuna ilişkin borç sayılır.

Yasal mal rejiminde aynı eşin malvarlığı gruplarından birinin diğerine ait bir borcun ifası esnasında katkıda bulunması nedeniyle ortaya çıkan malvarlığı gruplarının değişmezliği ilkesine aykırılığı düzeltmek için TMK m. 230/I' de klasik denkleştirme alacağı düzenlenmiştir⁵⁰⁹. Klasik denkleştirme alacağı belirli bir değer ile sınırlandırılmış olup, katkıda bulunduğu malvarlığı unsuruna ilişkin değer artışından veya değer azalmasından etkilenmez. Klasik denkleştirme alacağı daima tasfiye anında muaccel olan belirli bir para alacağından ibarettir⁵¹⁰.

Değişken denkleştirme alacağında ise aynı eşin bir malvarlığı grubundan diğerindeki malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunulması durumunda, katkıda bulunan malın değerinin artması veya azalması halinde yapılacak denkleştirme; katkı oranına, malın tasfiye zamanındaki değerine veya mal daha önce elden çıkarılmış ise hakkaniyete göre yapılır.

Değişken denkleştirme alacağında denkleştirme miktarı, katkıda bulunan malın değerindeki artış ve eksilme dikkate alınarak belirlenir. Öncelikle, bir malvarlığı grubundan diğerine katkının yapıldığı tarih itibarıyla, katkının malın değerine olan oranı belirlenir. Bu katkı oranı esas alınarak ilgili malvarlığının tasfiye zamanındaki değeri üzerinden denkleştirme miktarı tespit edilir⁵¹¹. Malvarlığının gerek katkının yapıldığı tarihteki gerekse tasfiye

⁵⁰⁷ Sarı, **a.g.e.**, s. 213; Zeytin, **a.g.e.**, s. 185.

⁵⁰⁸ Sarı, **a.g.e.**, s. 214.

⁵⁰⁹ Zeytin, **a.g.e.**, s. 183.

⁵¹⁰ Gümüş, **a.g.e.**, s. 364.

⁵¹¹ Acar, **a.g.e.**, s. 131; Sarı, **a.g.e.**, s. 210.

anındaki değeri TMK m. 232 uyarınca malvarlığının sürüm değerine göre hesaplanır.

Kazanılmasında, iyileştirilmesinde veya korunmasında bir malvarlığı grubundan diğerine katkı yapılan malvarlığının, yasal mal rejimi sona ermeden elden çıkarılmış olması durumunda, ilgili malvarlığının tasfiye zamanındaki değerinin tespit edilmesi mümkün değildir. Bu durumda değişken denkleştirme alacağının miktarı hakkaniyete göre belirlenir. Hakkaniyete göre yapılan belirlemede, katkının yapıldığı tarih itibariyle malın değerine olan oranı, katkı yapılan malın elden çıkartılması sonucu o malın yerine geçen bir değer varsa bu değer, malvarlığının elden çıkarıldığı tarih itibariyle sürüm değeri veya elden çıkarılmasaydı tasfiye zamanındaki tahmini değeri göz önünde bulundurulur⁵¹².

Değişken denkleştirme alacağının klasik denkleştirme alacağından temel farkı, değer artması veya azalması durumunda değişken denkleştirme alacak miktarının değişikliğe uğramasıdır⁵¹³. Bir başka ifade ile değişken denkleştirme alacağı, klasik denkleştirme alacağından farklı olarak, ödenen miktar ile sınırlı değildir.

Kanımızca, klasik denkleştirme alacağında malvarlığı grupları arasında bir nevi faizsiz ödünç verme durumu söz konusu olmaktadır. Bir başka ifade ile diğer malvarlığı grubunun borcunu ifa eden malvarlığı grubu, diğerine mal rejiminin tasfiye anına kadar belli bir miktarda değeri borç vermektedir. Malvarlığı grubunun diğerine verdiği borç, kazanılan malvarlığının değer artışından veya azalışından etkilenmemektedir. Değişken denkleştirme alacağında, malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasına ilişkin katkıda bulunan malvarlığı grubu ise katkıda bulunduğu mala katkısı oranında ortak olmaktadır, öyle ki katkıda bulunduğu diğer malvarlığı grubuna ait maldaki değer kaybından veya değer azalışından etkilenmekte, katkısı oranında kar veya zarar etmektedir. Bu açıklamalar ışığında kanun koyucunun, diğer malvarlığı grubuna ait borcun ifasını yasal

⁵¹² Sarı, **a.g.e.**, s. 211; Zeytin **a.g.e.**, s. 189.

⁵¹³ Gençcan, **a.g.e.**, s. 596.

mal rejiminin sona ermesine kadar diğ er mal varlığına faizsiz  d n   verme, diğ er malvarlığı grubundaki malın kazanılmasına, iyileştirilmesine veya korunmasını yapılan katkıyı ise diğ er malvarlığı grubuna ortak olma d    ncesi ile d  zenlediğı s  ylenebilir.

KAYNAKÇA

ACABEY, Beşir, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mal Grupları, İspat Kuralları ve Eşlerin Paylı Mülkiyeti Altındaki Mallara İlişkin Düzenlemeler”, **DEÜHFD**, C. 9, Özel Sayı, 2007, s. 491-534. (Acabey, Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mal Grupları.)

ACABEY, Beşir, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri, İspat Kuralları İle Karineler”, **Uygulamalı Aile Hukuku Sertifika Programı III. Dönem 17– 18 Kasım 2006**, İstanbul, 2007, s. 19-42. (Acabey; Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mülkiyet Türleri.)

ACABEY, Beşir, **Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi**, İzmir, 1998. (Acabey, Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi.)

ACABEY, Beşir; “**Medeni Kanun Tasarısının Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimine İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi**”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı, C. 2, İstanbul, 2001, s. 777-798. (Acabey, Medeni Kanun Tasarısı.)

ACAR, Faruk, **Aile Hukukumuzda Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı**, Ankara, 2007.

AKBULUT, Pakize, Ezgi, “**Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Edinilmiş Mallar ve Kişisel Mallar Ayrımı**”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, www.yok.gov.tr.

AKINTÜRK, Turgut, Ateş, Karaman, Derya, **Türk Medeni Hukuku İkinci Cilt Aile Hukuku**, 13. Bası, İstanbul, 2011.

ANTALYA, Gökhan, **Miras Hukuku**, 2003.

ATAK, Erol, Eşler Arasındaki Mal Rejimi, **Noter Hukuk Dergisi**, S. 118, T. 15 Mayıs 2003, s. 56-74.

ATEŞ, Turan, **T.M.K Edinilmiş (Kazanılmış) Mallara Katılma Rejimi**, İstanbul, 2005.

AYAN, Mehmet, **Miras Hukuku**, 4. Bası, Konya, 2007.

AYBAY, Aydın, **Miras Hukuku Dersleri**, 4. Bası, İstanbul, 2003.

AYHAN, Rıza, ÇAĞLAR, Hayrettin, ÖZDAMAR, Mehmet, **Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar**, Ankara, 2009.

BAŞPINAR, Veysel, “Türk Medeni Kanunu İle Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz”, **AÜHFD**, yıl 2003, C. 52, S 3, s. 79-101.

BÜK, Alaattin, “**Türk Hukuk Sisteminde Mal Rejimleri**”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2004, www.yok.gov.tr.

BÜYÜKTANIR, Tahir; “**Türk Medeni Kanunu’nda Eşler Arasındaki Yasal Mal Rejimi** ”, ABD, S. 2002- 1, s. 103-130.

DEMİR, Pınar, Özlem, “**Yasal Mal Rejimi Çerçevesinde Eşlerin Aralarında Yapabilecekleri Sözleşmeler**”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005, www.yok.gov.tr. (Demir, Pınar, Sözleşmeler.)

DEMİR, Pınar, Özlem, **Yeni Medeni Kanunda Evli Kadınların Hukuki Durumu İle İlgili Yenilik ve Değişiklikler**, İstanbul, 2004. (Demir, Pınar, Evli Kadınların Hukuki Durumu.)

DEMİR, Sevgi, **Türk Medeni Kanunu Aile Hukuku**, Ankara, 2004. (Demir, Sevgi.)

DURAL, Mustafa, ÖĞÜZ, Tufan, GÜMÜŞ, Mustafa, Alper, **Türk Özel Hukuku - Aile Hukuku**, C. 3, 2. Bası, İstanbul, 2008.

ERGÜN, Zafer, **Boşanma Davaları, Nişanlanma- Evlenme- Butlan- Velayet- Kişisel İlişki- Nafaka- Maddi ve Manevi Tazminat- Mal Rejimi**, 4. Bası, Ankara, 2009.

GENÇ, ARIDEMİR, Arzu, **Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat**, İstanbul, 2008.

GENÇCAN, Ömer, Uğur, “Olağanüstü Mal Rejimi ve Artık Değer”, **Uygulamalı Aile Hukuku Sertifika Programı III. Dönem 17– 18 Kasım 2006**, İstanbul, 2007, s. 84-99.

GENÇCAN, Ömer, Uğur, **Mal Rejimleri Hukuku**, Ankara, 2007.

GÜMÜŞ, Mustafa, Alper, **Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri (TMK m. 185–281)**, İstanbul, 2008.

HATEMİ, Hüseyin, **Miras Hukuku**, 4. Bası, İstanbul, 2004.

İNAN, Ali, Naim, Ertaş, Şeref, Albaş, Hakan, **Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku**, 6. Bası, Ankara, 2006.

Kazancı.com.

KILIÇOĞLU, Ahmet, **Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi**, 2. Bası, Ankara, 2002. (Kılıçoğlu, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi.)

KILIÇOĞLU, Ahmet, **Kadın ve Çocuk Hakları Bakımından Yeni Türk Medeni Kanunu**, Ankara, 2003. (Kılıçoğlu, Kadın ve Çocuk Hakları.)

KILIÇOĞLU, Ahmet, **Medeni Kanunumuzun Aile Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler**, 2. Bası, Ankara, 2004.

KIRCA, İsmail, Kırca, Çiğdem, “**Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Anonim ve Limited Şirketlerde Bağlamın Etkisizleşmesi**”, Prof. Dr. Bilge Öztan’a Armağan, Ankara, 2008, s. 545-560.

- ODENDAHL, Hanswerner, **“Türk Medeni Kanunu’ nun Yeni “Mal Rejimi” Hükümleri, Eksiklikleri ve Sorunları Üzerine Bir Karşılaştırma”**, Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük’e Armağan, Ankara, 2005, s. 475-496.
- OĞUZMAN, Kemal, SELİÇİ, Özer, Oktay, ÖZDEMİR, Saibe, **Eşya Hukuku**, 11. Bası, İstanbul, 2006.
- OZANEMRE, Yayla, Tolunay, Turan, Gamze, **“Türk Medeni Kanunu’nda Mal Rejimi Sözleşmesi”**, Prof. Dr. Bilge Öztan’ a Armağan, Ankara, 2008, s.1079-1092.
- ÖZDOĞAN, İnan, **“Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Katılma Payı Alacağı”**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2010, www.yok.gov.tr.
- ÖZTAN, Bilge, **Aile Hukuku**, 4. Bası, Ankara 2004.
- ÖZUGUR, Ali İhsan, **“Değer Artış Payı”**, “Prof. Dr. Turgut Akıntürk’ e Armağan”, s. 735-740. (Özüğür, Değer Artış Payı.)
- ÖZUGUR, Ali, İhsan, **Mal Rejimleri, Yasal Mal Rejimi, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, Akti Mal Rejimleri, Mal Ayrılığı- Paylaşmalı Mal Ayrılığı- Mal Ortaklığı, Diğer Eşin Rıza ve Onayına Bağlı Hukuki İşlemler, Mal Rejimlerinde Eşlerin Kanundan Doğan Alım Hakları**, 5. Bası, Ankara, 2008.
- SARI, Suat, **Evlilik Birliğinde Yasal Mal Rejimi Olarak Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi**, 2007.
- SARISU, Alper, **“Edinilmiş Mallarda Yönetim Yararlanma Tasarruf ve Borçlardan Sorumluluk”**, www.hukuki.nethukukindex.phparticle=441&type=print-article.

SELEK, Seyda, **Yeni Medeni Kanun' un Mal Rejimlerine Getirdiği Önemli Yenilik: Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Kadınlar Açısından Getirdiği Diğer Önemli Değişiklikler**, 2. Bası, İstanbul, 2008.

SERDAR, Gökçe, **“Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi”**, Mecmua Ankara Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Fakültelerine Armağanı, Ankara, 2008, s. 803-819.

SEROZAN, Rona, ENGİN, Baki, İlkay, **Miras Hukuku**, 2. Bası, Ankara, 2008.

SONSUZOĞLU, Elif, **Medeni Kanun' da Mal Rejimi Düzenlemeleri ve Vergi Hukukundaki Etkileri**, İstanbul, 2006.

ŞEKER, Muzaffer, **“Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin İsviçre İle Karşılaştırılması”**, Uygulamalı Aile Hukuku Sertifika Programı III. Dönem 17– 18 Kasım 2006, İstanbul, 2007, s.133-158.

ŞENOCAK, Zarife, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Artık Değere Katılma İle İlgili Mal Rejimi Sözleşmeleri ve Tenkisi” , **AÜHFD**, C. 58, S. 2009– 2, s. 377-411.

ŞIPKA, Şükran, **“Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Tasfiye ve Katılma Alacağını Talep Hakkına İlişkin Zamanaşımı Süreleri”**, Prof. Dr. Bilge Öztan' a Armağan, Ankara, 2008, s. 839-849.

ŞIPKA, Şükran, **Türk Hukukunda Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar**, İstanbul, 2011. (Şıpka, Uygulamaya İlişkin Sorunlar.)

UZUN, Neşe, **“Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Diğer Mal Rejimleriyle Karşılaştırılması”**, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009, www.yok.gov.tr.

ZEYTİN, Zafer, “Değer Artış Payı, Eklenecik Değerler ve Denkleştirme Alacağı”, **Uygulamalı Aile Hukuku Sertifika Programı III. Dönem**

17– 18 Kasım 2006, İstanbul, 2007, s. 43-60. (Zeytin, Değer Artış Payı.)

ZEYTİN, Zafer, **Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi**, 2. Bası, Ankara, 2008.

ÖZET

IŞIK, Yasin, Yasal Mal Rejiminde Denkleştirme Alacağı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

“Yasal Mal Rejiminde Denkleştirme Alacağı” başlıklı bu yüksek lisans tezi üç ana bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde, öncelikle mal rejimi ve mal rejimi modelleri ele alınmıştır. Daha sonra yasal mal rejimi konusu, yasal mal rejimine ilişkin genel hükümler ve yasal mal rejimine hakim olan ilkeler başlıkları altında açıklanmıştır. Son olarak seçimlik mal rejimi konusu mal rejimi sözleşmesi ve seçimlik mal rejimi türleri başlıkları altında açıklanmıştır.

İkinci bölümde çalışmanın özü olan yasal mal rejiminde denkleştirme alacağı konusu incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken konunun daha iyi anlaşılabilmesi için, öncelikle yasal mal rejiminde edinilmiş mallar ve kişisel mallar konusu, edinilmiş mallar, kişisel mallar üst başlıkları altında kanuni düzenlemeler ve öğretide bulunan çeşitli görüşler dikkate alınarak ayrıntılı olarak tetkik edilmiştir. Daha sonra denkleştirme alacağı konusu, klasik denkleştirme alacağı, değişken denkleştirme alacağı, denkleştirme alacağının değer artış payı ile karşılaştırılması ve borçların malvarlığı gruplarına özgülenmesi üst başlıkları altında kanuni düzenlemeler, Yargıtay içtihatları ve öğretide bulunan çeşitli görüşler dikkate alınarak ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Son bölümde ise denkleştirme alacağı ile ilgili genel hükümler ve özel durumlar konusu, kanuni düzenlemeler, Yargıtay içtihatları ve öğretide bulunan çeşitli görüşler dikkate alınarak izah edilmiştir.

Anahtar Sözcükler:

1. Denkleştirme Alacağı
2. Klasik Denkleştirme Alacağı
3. Değişken Denkleştirme Alacağı
4. Yasal Mal Rejimi

5. Edinilmiş Mallar ve Kişisel Mallar

ABSTRACT

IŞIK, Yasin, Equalization Payment in Statutory Property Regime, Postgraduate Thesis, Ankara, 2013.

This postgraduate thesis entitled the “Equalization Payment in Statutory Property Regime” consists of three main parts.

The first part mainly concerns the property regime and property regime models. It then describes statutory property regime, the general provisions related to the statutory property regime and governing principles of the statutory property regime. Finally, it explains the optional property regime under the titles “property regime contracts” and “types of optional property regime”.

The second part examines the topic of equalization payment in the statutory property regime, which constitutes the essence of this work. For a better understanding, this detailed review primarily addresses the acquired and personal under the statutory property regime under the titles of acquired property and personal property, by taking account of relevant legislation and various approaches in the doctrine. This part then elaborates on equalization payment under the titles of classical equalization payment, variable equalization payment, equalization payment in case of gratuitous acquisition, comparison of equalization payment with appreciation rate and allocation of debts to asset groups, in view of existing legislation, case-law of the Court of Cassation and various approaches in the doctrine.

The final part deals with the general provisions related to the equalization payment and particular circumstances related to equalization payment, by taking account of relevant legislation, case-law of the Court of Cassation and various approaches in the doctrine.

Keywords:

1. Equalization payment
2. Classical equalization payment
3. Variable equalization payment
4. Statutory legal regime
5. Acquired property and personal property